

PRACOWNIA BADAŃ I INICJATYW SPOŁECZNYCH

Janusz Sierosławski, Urszula Sierosławska

**UŻYWANIE ALKOHOLU I NARKOTYKÓW
PRZEZ MŁODZIEŻ SZKOLNĄ**

**RAPORT Z BADAŃ ANKIETOWYCH
ZREALIZOWANYCH W PŁOCKU
W 2024 R.**

**EUROPEJSKI PROGRAM
BADAŃ ANKIETOWYCH W SZKOŁACH
ESPAD**

WARSZAWA 2024

Badanie zostało sfinansowane przez Urząd Miasta Płocka

SPIS TREŚCI

STRESZCZENIE	3
WPROWADZENIE	6
CEL BADANIA	7
POPULACJA I PRÓBA	7
PROCEDURA BADAWCZA	9
WYNIKI	10
Palenie tytoniu	10
Picie napojów alkoholowych	17
Używanie innych substancji psychoaktywnych	28
Problem dopalaczy	41
Oczekiwania wobec alkoholu i przetworów konopi	43
Problemy związane z używaniem alkoholu	50
Dostępność substancji psychoaktywnych	52
Ryzyko związane z używaniem substancji psychoaktywnych w opiniach badanych	64
Używanie substancji psychoaktywnych w otoczeniu badanych	72
Rodzice a używanie substancji przez młodzież	75
Korzystanie z mediów społecznościowych i gier wideo	77
Gry hazardowe	80
Formy spędzania czasu wolnego	84
Udział w zajęciach profilaktycznych	86
Wiarygodność wyników.....	89
Płock 2024 na tle innych miast.....	91
Płock 2024 na tle kraju	103
WNIOSKI I REKOMENDACJE	120
BIBLIOGRAFIA	124

STRESZCZENIE

W maju i czerwcu 2024 r. w ramach międzynarodowego projektu: „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD) zrealizowano audytoryjne badania ankietowe na próbie reprezentatywnej uczniów pierwszych klas (wiek: 15-16 lat) oraz trzecich klas (wiek: 17-18 lat) Miasta Płock. W wymiarze europejskim badania ESPAD podjęto w 1995 r. z inicjatywy Co-operation Group to Combat Drug Abuse and Illicit Trafficking in Drugs (Pompidou Group) działającej przy Radzie Europy. Obecnie, na poziomie europejskim badania koordynowane są przez the National Research Council of Italy (CNR) z Padwy przy współpracy z the European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA).

Celem badania był przede wszystkim pomiar natężenia zjawiska używania przez młodzież substancji psychoaktywnych, ale także ocena czynników wpływających na rozpowszechnienie, ułożonych zarówno po stronie popytu na substancje, jak i ich podaży.

Napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży. Chociaż raz w ciągu całego swojego życia piło 87,0% uczniów z młodszej grupy i 91,5% uczniów z starszej grupy. Picie napojów alkoholowych jest na tyle rozpowszechnione, że w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem piło 46,5% piętnasto-szesnastolatków i 74,4% siedemnasto-osiemnastolatków. Najbardziej popularnym napojem alkoholowym wśród całej młodzieży jest piwo, a najmniej – wino. Wysoki odsetek badanych przyznaje się do przekraczania progu nietrzeźwości. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem chociaż raz upiło się 16,2% uczniów z młodszej kohorty i 22,8% ze starszej grupy wiekowej. W czasie całego życia ani razu nie upiło się tylko 64,0% uczniów młodszych i 39,5% uczniów starszych.

Palenie tytoniu jest zachowaniem mniej powszechnym. Chociaż raz w życiu paliło 53,0% pierwszoklasistów i 68,7% uczniów ze starszej grupy. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 25,7% uczniów z grupy młodszej i 35,1% ze starszej.

Zarówno picie napojów alkoholowych, jak palenie tytoniu jest podobnie, a nawet przy niektórych wskaźnikach, bardziej rozpowszechnione wśród dziewcząt niż wśród chłopców.

Jeszcze rzadziej zdarza się przyjmowanie leków uspokajających lub nasennych bez przepisu lekarza. Takie doświadczenia chociaż raz w życiu stały się udziałem 16,6% uczniów z młodszej kohorty i 18,5% ze starszej.

Sięganie po te leki jest bardziej rozpowszechnione wśród dziewcząt niż wśród chłopców.

Wyniki badania wskazują na niższy poziom rozpowszechnienia używania substancji nielegalnych niż alkoholu i tytoniu. Większość badanych nigdy po substancje nielegalne nie sięgała. Wśród tych, którzy mają za sobą takie doświadczenia większość stanowią osoby, które co najwyżej eksperymentowały z marihuaną lub haszyszem. Chociaż raz w ciągu całego życia używało tych substancji 14,5% młodszych uczniów i 32,1% starszych uczniów.

Aktualne, okazjonalne używania substancji nielegalnych, czego wskaźnikiem jest używanie w czasie ostatnich 12 miesięcy, także stawia przetwory konopi na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia. W młodszej kohorcie używa tego środka ponad 12,7% uczniów, zaś w starszej – 16,2%.

W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem 6,9% piętnasto-szesnastolatków i 9,2% siedemnasto-osiemnastolatków używało marihuany lub haszyszu.

Zarówno eksperymentowanie z substancjami nielegalnymi, jak ich okazjonalne używanie jest bardziej rozpowszechnione wśród chłopców niż wśród dziewcząt.

Do problemowych użytkowników przetworów konopi zidentyfikowanych przy pomocy testu przesiewowego zaliczyć można 5,7% pierwszoklasistów oraz 5,4% uczniów ze starszej kohorty.

Rozpowszechnienie używania „dopalaczy” jest znacznie niższe niż przetworów konopi. Wśród pierwszoklasistów 7,0%, a wśród starszych uczniów 5,8% używało kiedykolwiek tych substancji. Odsetek pierwszoklasistów, którzy sięgali po „dopalacze” w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem wyniósł 5,0%. W starszej

końcówce takich uczniów było 2,8%. Używanie „dopalaczy” jest bardziej rozpowszechnione wśród chłopców niż wśród dziewcząt.

Uwagę zwraca wysoki poziom dostępności napojów alkoholowych przejawiający się w ocenach respondentów. Na tym tle dostępność substancji nielegalnych jest oceniana niżej. Spośród substancji nielegalnych najwyżej oceniana jest dostępność przetworów konopi.

Badani narażeni są przede wszystkim na oferty napojów alkoholowych, spośród substancji nielegalnych uczniom najczęściej proponowane są przetwory konopi oraz alkohol produkowany nielegalnie domowym sposobem.

Większość młodzieży jest dobrze zorientowana w zakresie ryzyka szkód zdrowotnych i społecznych związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. O stopniu ryzyka, według ocen respondentów, decyduje bardziej nasilenie używania, niż rodzaj substancji.

Oczekiwania wobec marihuany i haszyszu formułowane przez młodzież szkolną odwołują się w większym stopniu do pozytywnych konsekwencji niż ewentualnych szkód.

Około jednej piątej młodzieży grało chociaż raz w gry hazardowe, tj. takie gdzie stawia się pieniądze i można je wygrać. W czasie ostatnich 30 dni takie zachowanie zadeklarowało 12,9% uczniów klas pierwszych i 14,6% uczniów klas trzecich. Można szacować, że ok. 4% młodzieży może być zagrożonych hazardem problemowym.

WPROWADZENIE

Idea paneuropejskiej współpracy w badaniach szkolnych na temat używania substancji psychoaktywnych powstała wśród badaczy tej problematyki skupionych wokół Rady Europy (Co-operation Group to Combat Drug Abuse and Illicit Trafficking in Drugs - Pompidou Group). Sprowadza się ona do uzgodnienia i na ile to możliwe, wystandaryzowania metodologicznych warunków badań w różnych krajach, tak aby ich wyniki uczynić maksymalnie porównywalnymi. Badania zainicjowane przez tę grupę przyjęły formę wieloletniego programu badawczego zatytułowanego: „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD) i prowadzone są co cztery lata według tych samych wystandaryzowanych technik, co umożliwia porównywalność nie tylko w przestrzeni ale i w czasie. Polska włączając się do tego projektu uzyskała możliwość śledzenia zarówno rozmiarów zjawiska jak i jego trendów rozwojowych na szerokim tle sytuacji w Europie i w poszczególnych jej krajach.

ESPAD jest pierwszym ogólnopolskim badaniem spełniającym warunki międzynarodowej porównywalności i jednocześnie podjętym z intencją śledzenia trendu w zakresie używania substancji przez młodzież szkolną. Badanie ESPAD zrealizowano w Polsce już ośmiokrotnie: w 1995 r. w 1999 r., 2003 r., w 2007 r., w 2011 r., w 2015 r., w 2019 r. oraz obecnie w 2024 r. na próbach losowych uczniów w wieku 15-16 lat oraz 17-18 lat. W 1995 r. badanie objęło 26 krajów europejskich, w tym Polskę, w 2024 r. w badaniu uczestniczyły już 34 kraje naszego kontynentu. Badanie ESPAD wspierane jest przez Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction – EMCDDA), bowiem dostarcza danych w zakresie jednego z pięciu kluczowych wskaźników, tj. używania narkotyków w populacji generalnej.

Jak pokazały wyniki dotychczasowych badań ogólnopolskich picie alkoholu przez młodzież stało się niemal statystyczną normą. Używanie substancji nielegalnych stawało się coraz bardziej widocznym problemem. Pod względem rozpowszechnienia używania leków uspokajających i nasennych bez przepisu lekarza polskie piętnasto-szesnastolatki plasują się na pierwszym miejscu w Europie. Wszystkie te napawające niepokojem zjawiska podlegają dynamice, stąd

potrzeba monitorowania. Istotną cechą problemu używania substancji psychoaktywnych przez młodzież jest jego nierównomierna dystrybucja na terenie kraju. Generalnie problem ten bardziej rozpowszechniony jest w wielkich miastach. Na zróżnicowania związane ze stopniem urbanizacji nakładają się zróżnicowania regionalne. Zarówno ogólna strategia zapobiegawcza, jak konkretne działania profilaktyczne realizowane na poziomie lokalnym wymagają wiedzy o rozmiarach i trendach w rozwoju zjawiska. Stąd potrzeba podejmowania badań także w skali lokalnej. Wyniki badań ogólnopolskich mogą okazać się kiepskim przybliżeniem lokalnego obrazu zjawiska.

CEL BADANIA

Badanie miało na celu przede wszystkim pomiar natężenia zjawiska używania przez młodzież substancji psychoaktywnych w Płocku. Podstawowymi pytaniami badawczymi były zatem pytania o liczby młodych ludzi, którzy mieli doświadczenia z tego typu substancjami oraz o stopień nasilenia tych doświadczeń. Celem badania była również próba identyfikacji i pomiaru czynników wpływających na rozmiary zjawiska, zarówno po stronie popytu jak podaży. W badaniu poruszono zatem takie kwestie, jak dostępność substancji psychoaktywnych, zarówno w wymiarze fizycznym jak psychologicznym, gotowość do podjęcia prób z tymi środkami, przekonania na temat ich szkodliwości, doświadczenia w zakresie problemów związanych z ich używaniem.

Wszystkie te kwestie zostały poddane pomiarowi ilościowemu w celu dokonania oszacowań dla młodzieży Płocka i porównania z wynikami badań ESPAD zrealizowanymi w mieście w 2012 r. 2016 r. oraz w 2019 r.

POPULACJA I PRÓBA

Założono objęcie badaniem dwóch kohort młodzieży – młodzież urodzoną w 2008 roku (wiek: 15-16 lat w momencie badania) i 2006 r. (wiek: 17-18 lat w momencie badania). Podejście kohortowe, przy zdefiniowaniu kohorty przez rok urodzenia,

podyktowane było względami międzynarodowej porównywalności. Przy silnym zróżnicowaniu systemów szkolnych w Europie rok urodzenia jest jedynym wspólnym kryterium zapewniającym porównywalność badanych populacji. Założono, że 95% tej młodzieży uczęszcza do szkół średnich, w większości do pierwszych i trzecich klas (licea ogólnokształcące, technika, zasadnicze szkoły zawodowe). W związku z tym losowa próba badawcza została pobrana spośród młodzieży szkolnej z tych typów szkół i poziomów klas.

Operatem losowania była lista szkół dostarczona przez Urząd Miasta zawierająca informacje o liczbie klas w każdej ze szkół. Jednostką losowania była klasa szkolna, losowano oddzielnie z warstw definiowanych przez typ szkoły, próba miała zatem charakter klastrowo-warstwowy. Schemat doboru zakładał losowy dobór dwustopniowy. Najpierw losowano szkoły, a następnie klasy. Szkoły były losowane z prawdopodobieństwami proporcjonalnymi do liczby klas, tak aby wszystkie klasy miały jednakowe szanse znalezienia się w próbie, niezależnie od wielkości szkoły, z której pochodzą. Klasy dobierane były w losowaniu prostym. W klasach badaniu poddawano wszystkich obecnych w tym czasie uczniów, niezależnie od roku urodzenia.

Badanie przeprowadzono w 80 klasach szkolnych: 40 klasach pierwszych i 40 klasach trzecich. Zrealizowana próba uczniów Płocka włączonych do analiz liczyła 1655 uczniów w tym 864 uczniów pierwszych klas oraz 701 uczniów trzecich klas. Wśród pierwszoklasistów 49,2% stanowiły dziewczęta, zaś 50,8% - chłopcy. W grupie uczniów klas trzecich było 46,9% chłopców oraz 53,1% dziewcząt.

Zastosowana w badaniu wielkość próby przy opisanej wyżej metodzie jej losowania pozwala na uzyskanie reprezentatywności statystycznej dla każdej z kohort.

Wyniki prezentowane w raporcie obejmują wszystkich uczniów wylosowanych klas pierwszych i trzecich. Na potrzeby porównań międzynarodowych eliminowani z próby są uczniowie spoza rocznika urodzonych w 2008 r.

PROCEDURA BADAWCZA

Badanie zostało zrealizowane metodą ankiety audytoryjnej przez zespół ankierów rekrutujący się spoza systemu oświaty i wychowania. Jako ankierzy byli zatrudniani przede wszystkim ludzie młodzi, głównie studenci, o łatwym kontakcie z młodzieżą szkolną. Ankierzy zostali przeszkoleni oraz wyposażeni w szczegółową pisemną instrukcję. Do ich zadań, poza przeprowadzeniem badania w klasie, należało przygotowanie raportu zawierającego, obok opisu realizacji badania, informacje o klasie oraz o uczniach nieobecnych w trakcie badania.

Nawiązanie kontaktu z wylosowanymi szkołami należało do obowiązków koordynatora lub ankiera. Udział szkoły w badaniu negocjowany był także bezpośrednio przez koordynatora lub ankiera.

W procedurze badania położono bardzo duży nacisk na zapewnienie respondentom maksimum poczucia bezpieczeństwa oraz pełnej anonimowości. Służyły temu:

- wymóg nieobecności nauczyciela w klasie w trakcie badania,
- reguły postępowania ankiera (np. nie mógł on chodzić po klasie i zaglądać uczniom w kwestionariusze),
- specjalna procedura zwrotu wypełnionego kwestionariusza polegająca na umieszczeniu go przez ucznia w kopercie, a następnie zaklejeniu jej.

Uczniowie w instrukcji otrzymali zapewnienie o pełnej anonimowości badań, zarówno na poziomie pojedynczych uczniów, jak również całej klasy. Oznacza to, że tajemnicą objęte są również wyniki na poziomie klas i szkół.

Ankierzy po sprawdzeniu kompletności materiałów przekazywali je do Instytutu za pośrednictwem koordynatora. Ankiety po zarejestrowaniu zostały poddane procedurze sprawdzenia. Następnie założono i zweryfikowano zbiór danych. Obliczenia wyników badania zostały wykonane za pomocą pakietu statystycznego SPSS for Windows ver. 20.

WYNIKI

Prezentację wyników rozpoczniemy od rozpowszechnienia używania różnych substancji psychoaktywnych: najpierw tytoniu, potem napojów alkoholowych a w końcu pozostałych środków, w tym nielegalnych. Następnie przytoczymy wyniki odnoszące się do problemów, jakich doświadcza młodzież w związku z używaniem substancji. Następnie zajmiemy się kwestią dostępności poszczególnych substancji. W dalszej kolejności omówimy opinie o szkodliwości używania poszczególnych substancji oraz oceny badanych odnoszące się do rozmiarów sięgania po nie w ich najbliższym otoczeniu. Następnie zobaczymy, jaki stosunek do używania substancji przez uczniów mają ich rodzice. Poruszona też zostanie kwestia zachowań ryzykownych prowadzących do tzw. „uzależnień behawiorach”, w tym granie w gry hazardowe.

Palenie tytoniu

Rozpowszechnienie palenia tytoniu było badane w dwóch wymiarach czasowych - całego życia respondenta oraz ostatnich 30 dni przed badaniem. Pierwszy z nich pozwala na ustalenie zasięgu zjawiska eksperymentowania z tą substancją, tzn. podejmowania prób palenia tytoniu. Drugi przydatny jest do uchwycenie rozmiarów grupy aktualnie palących, w tym także palących okazjonalnie i względnie regularnie.

Dane na temat doświadczeń z paleniem tytoniu w zestawieniu z używaniem papierosów elektronicznych zebranych na przestrzeni całego życia zawiera tabela 1.

W 2024 r. w czasie całego życia, jakiegokolwiek doświadczenia z paleniem miało 40,0% uczniów klas pierwszych i 55,0% uczniów klas trzecich. Odsetki uczniów, którzy podejmowali próby używania papierosów elektronicznych są znacznie wyższe. Frakcje ta liczą 75% młodszych i 66,9% starszych.

Tabela 1. Palenie tytoniu oraz używanie papierosów elektronicznych kiedykolwiek w życiu w 2024 r.

poziom klasy		Palenie tytoniu	Używanie papierosów elektronicznych
Młodzież w wieku 15-16 lat	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	20,7	58,9
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	8,5	8,2
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	10,8	7,8
	Nie, nigdy	60,0	25,0
Młodzież w wieku 17-18 lat	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	24,3	46,3
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	14,9	11,3
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	15,8	9,3
	Nie, nigdy	45,0	33,1

Palenie tytoniu jest zróżnicowane ze względu na płeć badanych w grupie starszych uczniów (tabele 2 i 3).

Odsetek uczniów z klas pierwszych, którzy podejmowali próby z paleniem, jest wśród chłopców podobny jak wśród dziewcząt. Wśród trzecioklasistów odsetki eksperymentujących zarówno z paleniem, jak i z używaniem papierosów elektronicznych są wyższe u dziewcząt niż u chłopców.

Tabela 2. Palenie tytoniu oraz używanie papierosów elektronicznych kiedykolwiek w życiu w 2024 r. przez chłopców

poziom klasy		Palenie tytoniu	Używanie papierosów elektronicznych
Młodzież w wieku 15-16 lat	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	21,7	36,0
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	7,0	10,6
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	12,0	9,8
	Nie, nigdy	59,3	43,6
Młodzież w wieku 17-18 lat	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	21,9	45,5
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	15,7	13,5
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	15,2	10,3
	Nie, nigdy	47,2	30,8

Tabela 3. Palenie tytoniu oraz używanie papierosów elektronicznych kiedykolwiek w życiu w 2024 r. przez dziewczęta

poziom klasy		Palenie tytoniu	Używanie papierosów elektronicznych
Młodzież w wieku 15-16 lat	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	19,5	41,6
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	10,3	11,4
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	9,6	7,8
	Nie, nigdy	60,6	39,1
Młodzież w wieku 17-18 lat	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	26,5	57,7
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	14,1	10,0
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	16,5	5,6
	Nie, nigdy	42,9	26,7

W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 23,9% piętnasto-szesnastolatków i 21,9% siedemnasto-osiemnastolatków (tabela 4).

Wśród nich, odnotowujemy znaczne zróżnicowanie pod względem nasilenia palenia. Badani z młodszej kohorty w niższym odsetku niż ich starsi koledzy zaliczali się do grupy palących rzadziej niż raz dziennie (13,8% uczniowie z młodszej kohorty i 16,6% uczniowie ze starszej kohorty).

Tabela 4. Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni

poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Nie	70,9	73,6	74,3	76,1
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	7,8	8,9	7,7	9,4
	Mniej niż 1 papieros dziennie	3,4	5,8	3,5	4,2
	1-5 papierosów dziennie	8,7	6,3	6,7	4,8
	6-10 papierosów dziennie	4,6	2,8	3,1	1,8
	11-20 papierosów dziennie	2,5	1,5	1,7	0,9
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	1,9	1,0	3,1	2,8
Młodzież w wieku 17-18 lat	Nie	54,0	65,9	64,9	78,1
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	8,4	10,2	10,7	10,3
	Mniej niż 1 papieros dziennie	5,6	4,7	6,2	4,0
	1-5 papierosów dziennie	12,7	8,0	9,8	4,3
	6-10 papierosów dziennie	10,4	5,4	4,2	0,9
	11-20 papierosów dziennie	6,2	3,4	2,7	0,4
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	2,8	2,2	1,5	2,0

W 2016 r. w szkołach ponadgimnazjalnych Płocka odnotowano znaczny spadek odsetka badanych, którzy palili w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. W

gimnazjach natomiast mieliśmy do czynienia raczej ze stabilizacją. W 2019 r. sytuacja zarówno w gimnazjach, jak w szkołach ponadgimnazjalnych nie uległa istotnej zmianie.

Rozpowszechnienie codziennego palenia w ilości co najmniej 10 papierosów w ciągu doby uległo pewnemu zwiększeniu z 2,5% do 4,8%. W starszej grupie obserwujemy raczej odmienną tendencję.

Rozpowszechnienie aktualnego palenia okazało się być zależne od płci tylko w młodszej kohorcie (tabele 5 i 6).

Tabela 5. Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni wśród chłopców

poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Nie	72,6	76,9	77,1	76,1
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	6,3	7,9	5,0	9,4
	Mniej niż 1 papieros dziennie	2,8	3,6	3,0	4,2
	1-5 papierosów dziennie	9,1	5,4	5,2	4,8
	6-10 papierosów dziennie	4,2	3,3	3,9	1,8
	11-20 papierosów dziennie	2,8	1,5	1,9	0,9
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	2,3	1,3	3,9	2,8
Młodzież w wieku 17-18 lat	Nie	55,0	63,3	63,4	74,6
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	6,8	9,9	9,1	11,1
	Mniej niż 1 papieros dziennie	4,0	5,3	5,8	2,9
	1-5 papierosów dziennie	12,6	7,2	11,1	5,0
	6-10 papierosów dziennie	12,1	6,5	4,7	2,0
	11-20 papierosów dziennie	6,8	4,8	3,9	2,9
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	2,8	2,9	1,9	1,5

W grupie pierwszoklasistów notujemy nieco wyższy odsetek palących chłopców niż palących dziewcząt w czasie ostatnich 30 dni. W tej grupie przynajmniej raz w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 21,9% dziewcząt oraz 23,1%

chłopców. W klasach trzecich w czasie ostatnich 30 dni paliło 27,9% dziewcząt oraz 21,9% chłopców, rozpowszechnieni tego zachowania jest zatem wyższe wśród dziewcząt niż wśród chłopców. Codzienne palenie w ilościach przekraczających 10 papierosów dziennie w klasach pierwszych deklarowało mniej więcej tyle samo chłopców co dziewcząt, zaś w klasach trzecich – ponad dwukrotnie więcej chłopców niż dziewcząt.

Tabela 6. Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni wśród dziewcząt

poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Nie	69,5	70,2	71,6	78,1
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	9,3	9,8	10,2	10,3
	Mniej niż 1 papieros dziennie	4,0	8,1	3,9	4,0
	1-5 papierosów dziennie	8,4	7,3	8,0	4,3
	6-10 papierosów dziennie	5,1	2,3	2,4	0,9
	11-20 papierosów dziennie	2,3	1,5	1,5	0,4
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	1,5	0,8	2,4	2,0
Młodzież w wieku 17-18 lat	Nie	53,1	68,3	66,7	72,1
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	9,8	10,5	12,7	14,9
	Mniej niż 1 papieros dziennie	6,8	4,2	6,3	3,8
	1-5 papierosów dziennie	12,7	8,9	8,3	6,2
	6-10 papierosów dziennie	9,0	4,4	3,7	1,5
	11-20 papierosów dziennie	5,7	2,1	1,3	1,0
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	2,8	1,6	1,0	0,5

Rozpowszechnienie aktualnego palenia no wśród chłopców, jak i wśród dziewcząt wykazuje spadek w stosunku do poziomu obserwowanego w 2019 r.

Używanie nowego produktu nikotynowego, jakim są papierosy elektroniczne (e-papierosy) badano pytając o korzystanie z nich chociaż raz, kiedykolwiek w życiu oraz chociaż raz w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem.

Wyniki zestawione w tabeli 7. sugerują, większe rozpowszechnienie używania e-papierosów niż palenia tytoniu. Ponadto trzeba zauważyć spadek odsetków uczniów młodszych sięgających po e-papierosy oraz wzrost tego odsetka w starszej grupie.

Tabela 7. Używanie e-papierosów

poziom klasy		2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Kiedykolwiek w życiu	66,7	58,5
	W czasie 30 dni przed badaniem	38,2	38,8
Młodzież w wieku 17-18 lat	Kiedykolwiek w życiu	67,8	74,1
	W czasie 30 dni przed badaniem	40,8	52,0

Tabela 8. Używanie e-papierosów wg płci

poziom klasy		Chłopcy		Dziewczęta	
		2019	2024	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Kiedykolwiek w życiu	66,6	56,4	66,9	60,9
	W czasie 30 dni przed badaniem	38,6	36,0	37,6	41,6
Młodzież w wieku 17-18 lat	Kiedykolwiek w życiu	71,2	69,2	63,9	73,3
	W czasie 30 dni przed badaniem	43,5	45,5	37,7	57,5

W młodszej kohorcie używanie e-papierosów jest tak samo rozpowszechnione wśród dziewcząt i chłopców (tabele 7 i 8), w starszej grupie notujemy wyższe rozpowszechnienie wśród dziewcząt, niż chłopców.

Innym, w Polsce rzadko spotykanym produktem jest fajka wodna, dość znacznie rozpowszechniona w niektórych krajach europejskich.

Zgodnie z przewidywaniami w Płocku używanie fajki wodnej badani deklarują w znacznie mniejszym odsetku, niż używanie e-papierosów (tabela 9).

Tabela 9. Używanie fajki wodnej

poziom klasy		2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Kiedykolwiek w życiu	21,0	10,9
	W czasie 30 dni przed badaniem	4,8	4,3
Młodzież w wieku 17-18 lat	Kiedykolwiek w życiu	27,3	17,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	6,2	3,0

Używanie fajki wodnej wykazuje trend spadkowy (tabela 10), przy czym wyjątkiem jest używanie w czasie ostatnich 30 dni w młodszej grupie, gdzie odnotować trzeba stabilizację.

Picie napojów alkoholowych

Napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży szkolnej, podobnie jak ma to miejsce w dorosłej części społeczeństwa. Próby picia ma za sobą 80,2% pierwszoklasistów i 91,5% uczniów ze starszej kohorty (tabela 10).

W czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem piło jakiekolwiek napoje alkoholowe 67,8% młodszych uczniów i 85,3% uczniów starszych. Warto zauważyć, że odsetki konsumentów alkoholu, definiowanych jako osoby, które piły jakikolwiek napój alkoholowy w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem, w przypadku

uczniów starszych nie odbiegają znacznie od odsetków konsumentów stwierdzanych w badaniach na populacji osób dorosłych.

Ten wysoki odsetek nie powinien dziwić, bowiem większość uczniów z tych klas w momencie badania była już pełnoletnia lub zbliżała się do wieku dorosłości. Wysoki odsetek konsumentów alkoholu wśród pierwszoklasistów - głównie piętnasto-szesnastolatków powinien budzić niepokój spoglądając na rzecz, czy to z perspektywy zdrowia publicznego, czy norm prawnych.

Tabela 10. Picie napojów alkoholowych

poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Kiedykolwiek w życiu	87,0	82,8	86,1	80,2
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	74,7	70,8	77,4	67,8
	W czasie 30 dni przed badaniem	46,6	41,3	53,0	46,5
Młodzież w wieku 17-18 lat	Kiedykolwiek w życiu	95,8	94,0	95,9	91,5
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	91,8	88,8	92,8	85,3
	W czasie 30 dni przed badaniem	77,9	67,3	79,7	74,4

W 2019 r. piętnasto-szesnastolatki, częściej niż w 2016 r., deklarowali picie napojów alkoholowych kiedykolwiek w życiu, a także picie w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem. W starszej kohorcie wzrost dotyczyły tylko tego drugiego wskaźnika W 2024 r. zaznacza się wyraźny spadek obu wskaźników w każdej z kohort.

Za wskaźnik względnie częstego używania alkoholu przyjęto picie w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Jakiegolwiek napoje alkoholowe w tym czasie piło 46,5% uczniów z grupy młodszej i 74,4% uczniów z grupy starszej. Picie alkoholu w

czasie ostatnich 30 dni przed badaniem było częściej deklarowane przez pierwszoklasistów w 2019 r, niż w 2016 r. W starszej kohorcie także odnotowuje się wzrost w tym czasie. W 2024 r. w każdej z grup zauważyć trzeba spadek.

Warto przypomnieć, że badania były realizowane w czasie, który nie obejmował świąt, karnawału, czy wakacji, które jak można przypuszczać szczególnie sprzyjają okazjom do picia.

Rozpowszechnienie picia alkoholu okazało się zróżnicowane ze względu na płeć, aczkolwiek kierunek tej zależności wydaje się zaskakujący (tabele 11 i 12).

Tabela 11. Picie napojów alkoholowych wśród chłopców

poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Kiedyskolwiek w życiu	84,5	83,3	86,9	77,8
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	69,0	68,5	76,9	66,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	44,3	37,4	49,2	46,8
Młodzież w wieku 17-18 lat	Kiedyskolwiek w życiu	96,0	93,2	95,3	90,4
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	92,0	87,3	92,4	84,7
	W czasie 30 dni przed badaniem	76,3	66,0	77,1	73,5

Tabela 12. Picie napojów alkoholowych wśród dziewcząt

poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Kiedyskolwiek w życiu	89,2	82,6	85,5	82,6
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	79,8	73,5	78,1	69,5
	W czasie 30 dni przed badaniem	48,6	45,3	56,6	45,7
Młodzież w wieku 17-18 lat	Kiedyskolwiek w życiu	95,7	94,8	97,3	92,4
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	91,7	90,1	94,3	85,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	79,1	68,6	83,6	74,9

Wartości większości wskaźników picia, zarówno wśród piętnasto-szesnastolatków, jak i siedemnasto-osiemnastolatków, są dla dziewcząt wyższe niż dla chłopców lub lokują się na podobnym poziomie u chłopców i u dziewcząt. Największa przewaga dziewcząt ujawnia się w przypadku rozpowszechnienia picia kiedykolwiek w życiu, zwłaszcza w młodszej grupie. Wyniki te zdają się sugerować, że proces wyrównywania różnic we wzorach picia między dziewczętami i chłopcami, który wiązać można było z procesem emancypacji dziewcząt, jest w Płocku do tego stopnia zaawansowany, że dziewczęta przegoniły już chłopców. Picie alkoholu w naszej kulturze tradycyjnie było raczej domeną mężczyzn. Wśród dorosłych mieszkańców naszego kraju spotykamy wielokrotnie więcej niepijących kobiet, niż mężczyzn abstynentów, wśród młodzieży na poziomie kraju proces doganiania chłopców przez dziewczęta w ostatnich latach uległ zahamowaniu. Wśród płockich nastolatków, zwłaszcza w młodszej kohorcie, dziewczęta w wyrażnie wyższym odsetku niż chłopcy sięgają po napoje alkoholowe, z wyjątkiem picia w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem.

Rozpowszechnienie picia napojów alkoholowych w 2019 r. wśród dziewcząt z płockich gimnazjów oraz szkół ponadgimnazjalnych pozostawał na poziomie

wyższym od wyników uzyskanych w 2016 r. Uczennice gimnazjów Płocka w większych odsetkach deklarowały picie kiedykolwiek w życiu, w czasie ostatnich 12 miesięcy i w czasie ostatnich 30 dni niż ich rówieśnice w 2016 r. W starszej kohorcie w 2019 r. także obserwowaliśmy wzrost wszystkich wskaźników w stosunku do 2016 r. W grupie chłopców również notowaliśmy wzrost wszystkich wskaźników w stosunku do 2016 r. zarówno u pierwszoklasistów, jak w starszej kohorcie.

W 2024 r. nastąpiło odwrócenie tej tendencji. Wszystkie wskaźniki, zarówno u chłopców, jak i u dziewcząt w każdej z kohort przybierają obecnie mniejsze wartości niż w 2019 r.

Konsumpcję poszczególnych typów napojów alkoholowych prześledzimy na przykładzie doświadczeń alkoholowych zebranych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem (tabela 13). Zarówno w młodszej kohorcie, jak wśród młodzieży starszej najwyższym odsetkiem konsumentów cieszy się piwo, na drugim miejscu jest wódka a dopiero na trzecim wino. Na kolejnych miejscach są alkopop i cydr. Każdy z typów napojów jest bardziej popularny w trzecich klasach niż w pierwszych z wyjątkiem cydru, którego picie potwierdziło tyle samo pierwszoklasistów co trzecioklasistów.

Wódkę piło, co najmniej raz w ciągu ostatnich trzydziestu dni, 38,0% badanych pierwszoklasistów i 61,5% uczniów z klas wyższego poziomu. Picie piwa zdarzyło się w tym czasie większej frakcji badanych – 47,5% z młodszej grupy i 64,9% uczniów ze starszej kohorty. Wino piło 25,7% młodszej młodzieży objętej badaniem i 39,8% uczniów ze starszej grupy. Alkopop piło 12,3% uczniów z młodszej kohorty oraz 22,6% uczniów ze starszej kohorty. Analogiczne odsetki konsumentów cydru wyniosły 7,1% oraz 7,6%.

Tabela 13. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Piwo	48,3	39,6	51,3	47,5
	Cydr	x	7,0	9,9	7,1
	Alkopop	x	9,0	8,2	12,3
	Wino	22,7	20,7	26,2	25,7
	Picie wódki	32,1	29,5	35,6	38,0
Młodzież w wieku 17-18 lat	Piwo	76,5	62,3	74,5	64,9
	Cydr	x	11,2	12,1	7,6
	Alkopop	x	15,8	10,1	22,6
	Wino	33,0	35,0	40,8	39,8
	Picie wódki	61,7	51,8	63,7	61,5

Rozpowszechnienie picia każdego z napojów alkoholowych w 2019 r. uległo zwiększeniu, przy czym w przypadku pierwszoklasistów wzrosło bardziej rozpowszechnianie picia piwa, zaś w przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych - wódki. Najmniejszy wzrost rozpowszechnienia wystąpił w przypadku cydru oraz alkopopu, zaś wśród podstawowych typów napojów alkoholowych - wina.

W 2024 r w obu kohortach nastąpił wyraźny spadek popularności piwa oraz wzrost odsetków konsumentów alkopopu, silniejszy w starszej kohorcie. Ponadto w starszej obserwujemy spadek rozpowszechniania picia cydru.

Płeć wprowadza istotne różnice w obrazie popularności poszczególnych trunków. W tabelach 14 i 15 zebrano dane o odsetkach chłopców i dziewcząt pijących każdy z trunków w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem.

Tabela 14. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem wśród chłopców

poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Piwo	46,7	40,1	50,3	48,2
	Cydr	x	7,8	12,2	8,9
	Alkopop	x	7,8	8,3	13,3
	Wino	20,9	18,1	20,2	22,8
	Picie wódki	30,5	28,4	33,7	40,7
Młodzież w wieku 17-18 lat	Piwo	76,5	66,0	76,5	66,9
	Cydr	x	11,4	14,6	9,2
	Alkopop	x	15,1	7,3	19,2
	Wino	24,7	28,3	27,7	28,6
	Picie wódki	63,6	58,6	66,2	64,0

Tabela 15. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem wśród dziewcząt

poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Piwo	49,8	39,4	52,4	46,6
	Cydr	x	6,3	8,0	4,7
	Alkopop	x	9,9	8,3	10,9
	Wino	24,3	23,5	31,6	28,2
	Picie wódki	33,6	30,6	37,3	35,1
Młodzież w wieku 17-18 lat	Piwo	76,4	58,7	72,8	63,0
	Cydr	x	11,0	9,3	6,0
	Alkopop	x	16,6	13,4	25,5
	Wino	39,6	41,7	57,0	49,7
	Picie wódki	60,2	45,6	61,3	59,1

W pierwszych klasach, zarówno wśród chłopców jak i wśród dziewcząt, na pierwszym miejscu jest piwo, potem wódka i wino. Podobnie jest w klasach starszych.

W przypadku piwa odsetki pijących w czasie ostatnich 30 dni w grupie pierwszoklasistów są podobne wśród dziewcząt, jak wśród chłopców. W starszej kohorcie są one trochę wyższe wśród chłopców niż dziewcząt.

Inaczej jest z piciem wódki. Odsetek pijących ten napój jest w każdej z kohort wyższy u chłopców niż u dziewcząt.

W przypadku wina dziewczęta częściej niż chłopcy zaliczają się do pijących w czasie ostatnich 30 dni. Prawidłowość ta dotyczy uczniów z obu kohort, przy czym w starszej kohorcie zróżnicowanie jest silniejsze.

W 2019 r. chłopcy z Płocka częściej deklarowali picie piwa i wódki niż ich rówieśnicy w 2016 r. Wzrost jest większy w przypadku siedemnasto-osiemnastolatków niż uczniów z młodszej kohorty. Nie obserwuje się istotnych różnic między 2016 r. i 2019 r. w przypadku wina.

Podobne zmiany między 2016 r. i 2019 r. notujemy w grupie dziewcząt, z tą różnicą, iż wzrost dotyczył także wina.

W 2024 r. odsetki konsumentów poszczególnych napojów, zarówno wśród chłopców, jak i wśród dziewcząt wykazują spadek lub stabilizację.

Szczególnie niebezpieczne dla zdrowia młodego człowieka, jak również dla porządku publicznego jest picie w znacznych ilościach, a szczególnie prowadzących do przekroczenia progu nietrzeźwości.

Kwestię nietrzeźwości badano przy użyciu pytania o upijanie się, gdzie nietrzeźwość została zdefiniowana precyzyjnie poprzez wskaźniki behawioralne (zataczanie się, bełkotanie, utrata pamięci). Takie sformułowanie pytania spowodowało, że chwyta ono stany silnego upicia, tak zatem trzeba interpretować wyniki. Rozkłady odpowiedzi na to pytanie zawarto w tabeli 16.

Ponad dwie trzecie badanych trzecioklasistów oraz ponad jedna trzecia pierwszoklasistów ma za sobą doświadczenie upicia się.

Tabela 16. Silne upicie się tzn. wypicie tyle, żeby np. zataczać się, bełkotać, nie pamiętać co się działo

poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15- 16 lat	Kiedykolwiek w życiu	41,4	33,3	37,4	36,0
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	31,8	26,9	30,4	29,5
	W czasie 30 dni przed badaniem	12,3	12,0	12,3	16,2
Młodzież w wieku 17- 18 lat	Kiedykolwiek w życiu	66,4	57,1	65,0	60,5
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	47,2	44,8	46,2	48,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	21,5	15,4	16,7	22,8

Stanu silnego upojenia alkoholem doświadczyło chociaż raz w czasie ostatnich 12 miesięcy 29,5% piętnasto-szesnastolatków i 48,0% uczniów ze starszej grupy. W czasie ostatnich 30 dni w stanie silnego upojenia było 16,2% pierwszoklasistów i 22,8% uczniów trzecich klas.

Porównanie odsetków potwierdzeń silnego upicia się w 2016 r. i w 2019 r. wykazało, że młodzież gimnazjalna z Płocka w 2019 r. podobnie jak w 2016 r. potwierdzała silne upicie się w czasie ostatnich 30 dni, jak również w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem. Brak istotnych różnic w tych wskaźnikach obserwowaliśmy także w starszej kohorcie. W 2024 r. zauważyć trzeba w obu badanych kohortach wzrost odsetków upijających się w czasie ostatnich 30 dni, przy stabilizacji wszystkich dwóch pozostałych wskaźników.

Wskaźniki silnego upijania się są zróżnicowane ze względu na płeć. W klasach trzecich przybierają one wyraźnie wyższe wartości u chłopców niż u dziewcząt (tabele 17 i 18). Szczególnie znaczne względne różnice pojawiają się w przypadku pytania o ostatnie 30 dni przed badaniem.

W grupie pierwszoklasistów odnotować trzeba odmienną prawidłowość. Zróżnicowania ze względu na płeć występują, gdy analizujemy doświadczenia z całego życia oraz z ostatnich 12 miesięcy, ale mają odmienny kierunek, niż w starszej kohorcie

Tabela 17. Silne upicie się tzn. wypicie tyle, żeby np. zataczać się, bełkotać, nie pamiętać co się działo, wśród chłopców

Poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Kiedykolwiek w życiu	40,1	31,8	34,3	35,7
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	31,6	24,9	26,8	29,9
	W czasie 30 dni przed badaniem	12,2	10,1	12,7	19,3
Młodzież w wieku 17-18 lat	Kiedykolwiek w życiu	69,4	59,9	70,8	63,2
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	54,3	46,0	52,4	51,9
	W czasie 30 dni przed badaniem	27,0	18,3	21,5	25,9

Tabela 18. Silne upicie się tzn. wypicie tyle, żeby np. zataczać się, bełkotać, nie pamiętać co się działo, wśród dziewcząt

Poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Kiedykolwiek w życiu	42,5	34,9	40,2	36,4
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	32,1	28,8	33,8	29,2
	W czasie 30 dni przed badaniem	12,3	13,7	12,0	12,8
Młodzież w wieku 17-18 lat	Kiedykolwiek w życiu	63,9	54,5	58,5	58,2
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	41,6	43,6	39,4	44,5
	W czasie 30 dni przed badaniem	17,1	12,8	11,2	19,8

Upijanie się do tego stopnia, żeby się zataczać, bełkotać lub nie pamiętać co się działo jest obecnie bardziej rozpowszechnione wśród chłopców, niż wśród dziewcząt. Zarówno w 2016 r., jak i w 2019 r. można było dostrzec przewagę

dziewcząt, w 2024 r. wskaźniki są wyższe u chłopców, zwłaszcza w starszej kohorcie.

Niezależnie od samooceny badanych w kwestii upicia się, w badaniu przyjęto także obiektywną miarę nadmiernego spożycia przy jednej okazji. Taką miarą było wypicie 5 drinków lub więcej przy jednej okazji. W tabeli 19 zestawiono odsetki badanych, którym zdarzało się przekraczać tę miarę.

W 2024 r. w czasie ostatnich 30 dni przed badanie „binge drinking” stał się udziałem 36,7% pierwszoklasistów oraz 59,8% starszej młodzieży.

Warto zauważyć, że w młodszej grupie 15,4% badanych wypijało ponad 5 drinków przynajmniej 3 razy w czasie ostatnich 30 dni przy jednej okazji, czyli co najmniej co dziesięć dni. W starszej grupie takich uczniów było 27,3%. W stosunku do 2019 r. frakcje te nie uległy większej zmianie z wyjątkiem odsetka trzecioklasistów, którzy wypijali ponad 5 drinków przynajmniej 3 razy w czasie ostatnich 30 dni przy jednej okazji. Ta ostatnie frakcja uległa zwiększeniu.

Tabela 19. Picie nadmierne w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

		Wypicie 5 lub więcej drinków z rzędu w czasie ostatnich 30 dni			
poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Ani razu	64,9	65,4	60,2	63,3
	1 raz	16,4	13,6	13,4	12,1
	2 razy	7,7	9,3	10,0	9,3
	3-5 razy	6,6	7,4	8,1	7,3
	6-9 razy	1,8	2,5	3,5	3,1
	10 lub więcej razy	2,7	1,8	4,9	4,9
Młodzież w wieku 17-18 lat	Ani razu	43,0	44,4	39,6	40,2
	1 raz	18,2	19,5	18,1	15,8
	2 razy	15,4	16,5	19,0	16,6
	3-5 razy	12,5	12,3	15,1	14,9
	6-9 razy	5,3	3,2	5,1	5,9
	10 lub więcej razy	5,5	4,0	3,2	6,5

Używanie innych substancji psychoaktywnych

Do szerokiej grupy innych niż alkohol i tytoń substancji psychoaktywnych należą takie substancje legalne jak leki przeciwbólowe i nasenne, czy substancje wziewne oraz szeroka gama substancji nielegalnych. Pod pojęciem substancji nielegalnych rozumiemy tu substancje, których produkcja i obrót nimi są czynami zabronionymi przez prawo. W języku publicystyki substancje te często nazywane są narkotykami.

Dane z tabeli 20 pokazują, że wśród uczniów klas młodszych na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia eksperymentowania znajdują się leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza (16,6%) a na drugim marihuana i haszysz (14,5%). Wśród uczniów klas starszych na pierwszym miejscu znajdują się marihuana i haszysz (32,1%). Leki uspokajające i nasenne przyjmowane bez zalecenia lekarza także ułożyły się na drugim miejscu (18,5%).

Tabela 20. Używanie substancji kiedykolwiek w życiu

Poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Marihuana lub haszysz	31,4	20,8	26,0	14,5
	Substancje wziewne	11,4	11,8	9,4	7,6
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	15,4	13,6	16,4	16,6
	Leki przeciwbólowe w celu odurzenia się	x	4,7	6,8	9,3
	Amfetamina	4,9	2,9	4,1	5,0
	Metamfetamina	x	1,3	3,3	4,1
	LSD lub inne halucynogeny	3,9	2,2	3,2	3,8
	Crack	2,5	0,5	2,1	3,5
	Kokaina	4,5	2,7	4,0	4,4
	Relevin	1,9	1,0	1,3	2,5
	Heroina	3,2	1,3	2,8	3,7
	Ecstasy	4,6	1,5	3,0	3,9
	Grzyby halucynogenne	4,8	2,2	2,8	3,4
	GHB	1,3	0,6	1,4	2,7
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	2,4	1,7	3,9	3,2
	Alkohol razem z tabletkami	5,3	3,9	7,1	7,8
	Sterydy anaboliczne	3,0	2,0	3,9	5,7
	Alkohol razem z marihuaną lub haszyszem	X	X	14,5	7,0

Poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 17-18 lat	Marihuana lub haszysz	44,7	35,1	39,2	32,1
	Substancje wziewne	6,8	7,3	4,5	6,1
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	18,9	16,4	16,7	18,5
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	x	4,5	4,4	7,7
	Amfetamina	8,1	4,7	4,1	3,1
	Metamfetamina	x	3,4	2,7	3,4
	LSD lub inne halucynogeny	4,2	4,0	3,5	2,9
	Crack	1,7	1,3	0,9	2,2
	Kokaina	4,5	3,9	3,9	2,7
	Relevin	1,2	1,5	0,3	1,5
	Heroina	2,5	1,4	1,7	1,8
	Ecstasy	5,1	3,8	4,2	2,9
	Grzyby halucynogenne	4,0	2,5	1,5	4,1
	GHB	1,3	1,5	0,5	1,6
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	1,9	2,5	2,0	2,3
	Alkohol razem z tabletkami	9,0	5,2	5,7	8,9
	Sterydy anaboliczne	3,5	2,6	3,2	3,1
	Alkohol razem z marihuaną lub haszyszem	X	X	22,7	17,8

Wśród pierwszoklasistów na trzecim miejscu znalazły się leki przeciwbólowe w celu odurzania się (9,3%), a na kolejnych miejscach: substancje wziewne (7,6%), amfetamina (5,0%), kokaina (4,4%), metamfetamina (4,1%), ecstasy (3,9%), LSD lub inne halucynogeny (3,8%), heroina (3,7%), crack (3,5%) oraz grzyby halucynogenne (3,4%).

W starszej kohorcie na trzecim miejscu znajdują się leki przeciwbólowe w celu odurzania się (7,7%), a na kolejnych miejscach: substancje wziewne (6,1%), grzyby halucynogenne (4,1%), metamfetamina (3,4%) oraz amfetamina (3,1%).

W każdej z kohort odsetek sięgających po każdy z pozostałych środków nie osiągał wielkości 3%.

W przypadku przetworów konopi, leków uspokajających i nasennych bez przepisu lekarza oraz amfetaminy wyższe rozpowszechnienie eksperymentowania

odnotować trzeba wśród starszej młodzieży niż w młodszej grupie, zaś do doświadczeń z substancjami wziewnymi częściej przyznawała się młodsza młodzież.

Odsetek respondentów, którzy przyznali się do używania nieistniejącego środka – relevinu wynosił 2,5% u młodszych uczniów i 1,5% u starszej młodzieży.

Należy także zwrócić uwagę na bardzo niskie, mieszczące się w wąskim przedziale 2,0-3,9% rozpowszechnienie prób używania narkotyków w zastrzykach. Szczególny niepokój powinny budzić natomiast dość znaczne odsetki młodzieży eksperymentującej z alkoholem w połączeniu z lekami (7,8% w młodszej kohorcie i 8,9% w starszej). Znacznie bardziej rozpowszechnione jest łączeniu alkoholu z marihuaną lub haszyszem (7,0% w młodszej kohorcie i 17,8% w starszej). Łączne przyjmowanie różnych substancji jest szczególnie niebezpieczne ze względu na zwiększone ryzyko szkód zdrowotnych w wyniku efektu synergicznego, jaki pojawia się zwłaszcza przy łączeniu alkoholu z psychoaktywnymi lekami.

W 2024 r. w stosunku do 2019 r. odnotować trzeba spadek rozpowszechnienia używania większości substancji w obu badanych kohortach. Najbardziej jest on widoczny w przypadku przetworów konopi.

Dane z tabel 21 i 22 pokazują, że rozpowszechnienie podejmowania prób z substancjami psychoaktywnymi innymi niż alkohol i tytoń zależne jest od płci.

Związek między używaniem substancji, a płcią występuje na obu poziomach nauczania.

Chłopcy częściej deklarują próby używania przetworów konopi oraz w starszej grupie amfetaminę i sterydy anaboliczne.

Tabela 21. Używanie substancji chociaż raz w życiu wśród chłopców

Poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Marihuana lub haszysz	32,9	25,1	31,3	17,0
	Substancje wziewne	9,6	8,3	7,3	6,4
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	10,2	9,3	8,3	9,9
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	x	2,1	5,6	6,4
	Amfetamina	5,1	3,1	5,8	5,7
	Metamfetamina	x	1,8	5,0	4,8
	LSD lub inne halucynogeny	3,3	2,8	4,2	5,3
	Crack	3,7	1,0	2,5	5,1
	Kokaina	5,1	3,1	4,4	5,5
	Relevin	3,0	1,0	2,2	3,8
	Heroína	3,7	1,3	3,3	5,5
	Ecstasy	5,4	1,6	3,9	5,1
	Grzyby halucynogenne	5,6	3,4	4,4	4,9
	GHB	1,9	0,8	2,2	4,0
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	3,3	1,3	5,0	4,4
	Alkohol razem z tabletkami	4,2	2,3	4,4	5,5
	Sterydy anaboliczne	4,4	2,8	4,7	8,4
	Alkohol razem z marihuaną lub haszyszem	X	X	16,9	8,4
Młodzież w wieku 17-18 lat	Marihuana lub haszysz	51,5	39,6	43,8	35,4
	Substancje wziewne	5,7	7,5	5,3	8,5
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	9,9	10,2	9,4	13,3
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	x	3,2	2,2	7,3
	Amfetamina	10,1	7,5	5,8	4,1
	Metamfetamina	x	5,8	3,9	5,6
	LSD lub inne halucynogeny	5,2	5,8	4,7	5,3
	Crack	2,6	2,5	1,7	3,8
	Kokaina	5,4	5,6	5,3	5,0
	Relevin	1,9	2,4	0,3	2,9
	Heroína	3,1	2,7	1,7	3,5
	Ecstasy	6,4	5,8	6,4	5,0
	Grzyby halucynogenne	5,6	3,6	2,8	7,0
	GHB	2,1	2,9	0,6	2,9
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	2,4	3,6	2,5	3,5
	Alkohol razem z tabletkami	7,1	3,9	3,3	7,3
	Sterydy anaboliczne	5,4	4,4	3,9	5,6
	Alkohol razem z marihuaną lub haszyszem	X	X	27,5	21,7

Tabela 22. Używanie substancji chociaż raz w życiu wśród dziewcząt

Poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Marihuana lub haszysz	29,9	16,5	21,4	11,7
	Substancje wziewne	13,1	14,9	11,4	8,5
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	20,0	17,8	23,6	23,2
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	x	7,3	8,0	11,9
	Amfetamina	4,6	2,8	2,7	3,8
	Metamfetamina	x	0,8	1,9	2,9
	LSD lub inne halucynogeny	4,4	1,5	2,4	1,8
	Crack	1,5	0,0	1,7	1,6
	Kokaina	4,0	2,3	3,6	2,9
	Relevin	0,8	1,0	0,5	0,9
	Heroina	2,7	1,3	2,4	1,6
	Ecstasy	3,8	1,5	2,2	2,3
	Grzyby halucynogenne	4,0	1,0	1,4	1,6
	GHB	0,8	0,5	0,7	0,9
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	1,7	2,0	2,9	1,6
	Alkohol razem z tabletkami	6,3	5,6	9,4	9,9
	Sterydy anaboliczne	1,7	1,3	3,1	2,5
	Alkohol razem z marihuaną lub haszyszem	X	X	12,6	5,2
Młodzież w wieku 17-18 lat	Marihuana lub haszysz	39,2	31,0	33,9	29,0
	Substancje wziewne	7,6	7,2	3,7	4,1
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	25,9	22,5	25,2	23,3
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	x	5,8	7,0	8,0
	Amfetamina	6,5	2,1	2,0	2,3
	Metamfetamina	x	1,2	1,3	1,5
	LSD lub inne halucynogeny	3,5	2,3	2,0	0,8
	Crack	0,9	0,2	0,0	0,8
	Kokaina	3,7	2,3	2,3	0,8
	Relevin	0,7	0,7	0,3	0,3
	Heroina	2,0	0,2	1,7	0,3
	Ecstasy	4,1	1,9	1,7	1,0
	Grzyby halucynogenne	2,8	1,4	0,0	1,6
	GHB	0,7	0,2	0,3	0,5
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	1,5	1,4	1,3	1,3
	Alkohol razem z tabletkami	10,6	6,5	8,6	10,3
	Sterydy anaboliczne	2,0	0,9	2,0	0,8
	Alkohol razem z marihuaną lub haszyszem	X	X	17,2	14,2

Eksperymentowanie z lekami uspokajającymi i nasennymi znacząco bardziej rozpowszechnione jest wśród dziewcząt. Także łączne przyjmowanie leków z alkoholem występuje częściej wśród dziewcząt niż wśród chłopców, ale tylko w starszej kohorcie.

Ponadto w młodszej kohorcie eksperymentowanie z substancjami wziewnymi częściej zdarzało się wśród dziewcząt niż wśród chłopców.

Za wskaźnik aktualnego używania substancji przyjmuje się zwykle używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem. W 2016 r. lista substancji, których używanie w czasie ostatnich 12 miesięcy podlegało badaniu została znacznie rozszerzona (tabela 23).

Tabela 23. Używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy

Poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Marihuana lub haszysz	26,0	17,1	20,4	12,7
	Substancje wziewne	5,9	6,4	5,8	5,6
	Ecstasy	3,1	1,0	2,5	3,5
	Amfetamina	x	1,8	3,2	4,2
	Metamfetamina	x	0,9	2,7	3,6
	Kokaina	x	2,2	2,6	3,3
	Crack	x	0,4	1,6	2,7
	Heroina	x	x	2,1	3,1
Młodzież w wieku 17-18 lat	Marihuana lub haszysz	35,2	25,5	28,8	20,8
	Substancje wziewne	3,0	3,3	1,4	3,0
	Ecstasy	3,7	1,8	3,1	2,2
	Amfetamina	x	2,6	2,8	2,5
	Metamfetamina	x	1,7	1,5	2,3
	Kokaina	x	1,7	3,2	2,3
	Crack	x	0,8	0,5	1,6
	Heroina	x	x	1,1	1,6

W 2019 r. dodano jeszcze jedną substancję (heroina). Dane zawarte w tabeli pokazują, że w 2024 r. przetwory konopi używało w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem 12,7% uczniów z młodszej grupy i 20,8% - ze starszej. Substancje wziewne aktualnie używało 5,6% pierwszoklasistów i 3,0% uczniów ze starszej kohorty, zaś ecstasy 3,5% uczniów z pierwszej grupy i 2,2% - z drugiej.

Podobnie jak w przypadku eksperymentowania z marihuaną lub haszyszem, rozpowszechnianie używania tych substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy jest w 2024 r. mniejsze, niż było w 2019 r. Używanie innych substancji nie uległo większym zmianom.

Łatwy do zaobserwowania jest także związek między aktualnym używaniem substancji a płcią (tabele 24 i 25).

Tabela 24. Używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy wśród chłopców

Poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Marihuana lub haszysz	27,5	20,7	23,1	15,0
	Substancje wziewne	5,1	5,2	5,9	5,5
	Ecstasy	3,7	1,3	3,4	4,9
	Amfetamina	x	1,8	4,9	5,3
	Metamfetamina	x	1,3	4,5	4,6
	Kokaina	x	2,9	3,1	4,4
	Crack	x	0,8	2,3	3,7
	Heroina	x	x	3,2	4,4
Młodzież w wieku 17-18 lat	Marihuana lub haszysz	41,6	30,6	32,5	26,1
	Substancje wziewne	3,3	3,7	1,7	5,0
	Ecstasy	5,4	2,7	4,3	4,1
	Amfetamina	x	4,0	4,0	4,4
	Metamfetamina	x	2,7	2,3	4,1
	Kokaina	x	2,7	4,3	4,1
	Crack	x	1,5	0,9	3,2
	Heroina	x	x	1,2	3,2

Tabela 25. Używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy wśród dziewcząt

Poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Marihuana lub haszysz	24,7	13,5	18,0	10,1
	Substancje wziewne	6,6	7,3	5,7	5,4
	Ecstasy	2,5	0,8	1,7	1,8
	Amfetamina	x	1,8	1,7	2,7
	Metamfetamina	x	0,5	1,2	2,3
	Kokaina	x	1,5	2,2	1,8
	Crack	x	0,0	1,0	1,1
	Heroina	x	x	1,2	1,4
Młodzież w wieku 17-18 lat	Marihuana lub haszysz	30,0	20,8	24,3	16,2
	Substancje wziewne	2,8	3,0	1,0	1,3
	Ecstasy	2,2	0,9	1,7	0,5
	Amfetamina	x	1,4	1,4	0,8
	Metamfetamina	x	0,7	0,7	0,8
	Kokaina	x	0,7	2,0	0,8
	Crack	x	0,2	0,0	0,3
	Heroina	x	x	1,0	0,3

Podobnie jak w przypadku eksperymentowania występuje ono częściej wśród chłopców niż wśród dziewcząt. Spadek widoczny na poziomie każdej z kohort zauważalny jest także przy podziale na płeć. Najsilniej zaznacza się on w przypadku dziewcząt z młodszej kohorty, gdzie relatywny spadek wyniósł 44%, zaś najslabiej w przypadku chłopców ze starszej kohorty – relatywny spadek o 20%.

Okres ostatnich 30 dni przed badaniem można przyjąć za wskaźnikowy dla względnie częstego, okazjonalnego używania. Palenie marihuany lub używanie innych narkotyków, podobnie jak picie alkoholu, w większości przypadków nie ma charakteru regularnego. Stąd trudno mieć pewność, że wszyscy uczniowie, którzy zadeklarowali kontakt z daną substancją w czasie ostatnich 30 dni na pewno używają jej, co najmniej raz na miesiąc. Można jednak założyć, z pewnym przybliżeniem, że proporcje używających raz na miesiąc wśród tych, którzy nie używali w ostatnim miesiącu są równe proporcji używających rzadziej, a potwierdzających używanie w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Przy takim

założeniu można uznać, że 6,9% uczniów klas pierwszych i 9,2% uczniów klas trzecich używa marihuany lub haszyszu, co najmniej raz w miesiącu (tabela 26). Analogiczne odsetki dla substancji wziewnych wynoszą – 3,3% oraz 1,8%.

Podobnie jak w przypadku używania w czasie ostatnich 12 miesięcy oraz kiedykolwiek w życiu, w 2016 r. odnotowujemy mniejszy odsetek młodzieży używającej przetworów konopi w czasie ostatnich 30 dni w porównaniu do 2012 r.

Tabela 26. Używanie substancji w czasie ostatnich 30 dni

poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Marihuana lub haszysz	14,0	8,8	10,5	6,9
	Substancje wziewne	3,6	3,3	2,6	3,3
Młodzież w wieku 17-18 lat	Marihuana lub haszysz	18,8	10,8	12,5	9,2
	Substancje wziewne	1,6	2,0	0,5	1,8

Podobnie jak przy poprzednich wskaźnikach istotne zróżnicowanie wiąże się z płcią – chłopcy w większym odsetku niż dziewczęta sięgają często po każdą z substancji (tabele 27 i 28). W obu kohortach uczniów to zróżnicowanie jest podobne.

Tabela 27. Używanie substancji w czasie ostatnich 30 dni wśród chłopców

poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Marihuana lub haszysz	16,7	12,6	12,3	9,3
	Substancje wziewne	3,3	3,9	3,4	3,8
Młodzież w wieku 17-18 lat	Marihuana lub haszysz	25,3	15,4	16,1	13,1
	Substancje wziewne	1,9	3,2	0,9	3,5

Tabela 28. Używanie substancji w czasie ostatnich 30 dni wśród dziewcząt

poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Marihuana lub haszysz	11,5	5,0	9,0	4,0
	Substancje wziewne	3,8	2,8	2,0	2,5
Młodzież w wieku 17-18 lat	Marihuana lub haszysz	13,7	6,5	8,4	5,7
	Substancje wziewne	1,3	0,9	0,0	0,3

Analiza zmian rozpowszechnienia używania przetworów konopi w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem także ujawnia spadek w każdej z kohort, zarówno u chłopców, jak i u dziewcząt. Ponownie spadek o największym nasileniu obserwujemy u dziewcząt z młodszej kohorty. W tym przypadku odsetek używających zmniejszył się ponad dwukrotnie.

Przetwory konopi jako najbardziej rozpowszechnione substancje nielegalne mogły stać się przedmiotem głębszych analiz skierowanych na identyfikację wzoru intensywnego używania. Wśród młodzieży szkolnej odsetki użytkowników innych substancji są zbyt małe, aby grupa bardziej intensywnych ich użytkowników była dostatecznie liczna do takich analiz.

W próbie analizy intensywnego używania przetworów konopi posłużono się pytaniami zaczerpniętymi z dwóch testów.

Pierwszy z nich, to test przesiewowy skonstruowany w Polsce do identyfikacji problemowych użytkowników marihuany (Problemowe Używanie Marihuany - PUM) wśród nastolatków sięgających po tę substancję (Okulicz-Kozaryn, Sierosławski, 2007). Skrócona wersja tego testu przeznaczona do badań ankietowych składa się z czterech pytań, na które odpowiedzieć można tylko „tak” lub „nie”. Każde z pytań dotyczy występowania określonego symptomu w czasie ostatnich 12 miesięcy. Badanie walidacyjne testu przesiewowego PUM zrealizowane w 2003 r. wykazało, że wśród nastolatków wystąpienie 2 lub więcej symptomów świadczy o problemowym używaniu marihuany.

Drugim testem zastosowanym w tym badaniu jest test służący do identyfikowania nadużywania przetworów konopi (Cannabis Abuse Screening Test – CAST). Test

ten został opracowany we Francji przez zespół badaczy z Francuskiego Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (Beck & Legleye 2003). Test składa się z sześciu pytań o częstotliwość występowania poszczególnych symptomów nadużywania przetworów konopi w czasie ostatnich 12 miesięcy, na które odpowiada się przy użyciu pięciopunktowej skali od „nigdy” do „bardzo często”.

Test ten nie był walidowany w Polsce, stąd też jego wyniki należy traktować z ostrożnością.

Rozkłady odpowiedzi na pytanie pierwszego testu pokazują, że 6,3% uczniów z klas młodszych i 7,6% uczniów starszych samodzielnie dokonywało zakupu marihuany (tabela 29.). W przypadku 5,1% pierwszoklasistów oraz 4,9% trzecioklasistów palenie jest nie tylko elementem życia towarzyskiego, ale zdarza się też w samotności.

Tabela 29. Symptomy problemowego używania marihuany- test przesiewowy PUM

Poziom klasy		2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Nie pójście lub spóźnienie się do szkoły z powodu marihuany	3,7	4,6	6,9
	Częsta potrzeba użycia marihuany	4,1	5,4	4,4
	Samodzielny zakup marihuany	7,2	9,5	6,3
	Palenie konopi samotnie	4,4	5,4	5,1
Młodzież w wieku 17-18 lat	Nie pójście lub spóźnienie się do szkoły z powodu marihuany	6,1	3,7	6,3
	Częsta potrzeba użycia marihuany	4,8	3,5	4,3
	Samodzielny zakup marihuany	9,4	12,3	7,6
	Palenie konopi samotnie	5,2	5,8	4,9

Warto zauważyć, że z powodu używania marihuany lub haszyszu 6,9% badanych z młodszej kohorty oraz 6,3% starszej chociaż raz w czasie ostatnich 12 miesięcy nie

poszło do szkoły lub spóźniło się do niej. Często odczuwana potrzeba palenia marihuany stała się udziałem 5,1% badanych z młodszej grupy oraz 4,9% ze starszej.

W 2024 r. pozytywny wynik testu przesiewowego, czyli potwierdzenie co najmniej 2 symptomów, uzyskało 5,7% pierwszoklasistów oraz 5,4% uczniów ze starszej kohorty. Oznacza to, że, w przybliżeniu, co osiemnasty uczeń używał marihuany w sposób, który może rodzić już problemy. W 2016 r. oraz w 2019 r. odsetki badanych, którzy uzyskali pozytywny wynik testu były niemal identyczne w starszej grupie i podobne w młodszej. Zatem w 2024 r. nie dostrzegamy istotnej zmiany.

Jak wynika z danych zestawionych w tabeli 30. najczęściej zgłaszanym symptomem zaczerpniętym z drugiego testu było palenie przedpołudniem (6,4% uczniów młodszych i 7,1% uczniów starszych).

Tabela 30. Symptomy problemowego używania przetworów konopi - test przesiewowy CAST

Poziom klasy		Nigdy	Rzadko	Od czasu do czasu	Raczej często	Bardzo często
Młodzież w wieku 15-16 lat	Palenie przedpołudniem	93,6	2,1	1,8	0,7	1,9
	Palenie samotnie	95,3	1,4	0,7	0,4	2,2
	Problemy z pamięcią po paleniu	94,6	1,5	1,2	0,7	2,0
	Przyjaciele lub krewni mówili żeby ograniczyć używanie	95,4	0,9	0,7	1,0	2,1
	Bezowocne próby ograniczenia używania	94,7	1,5	0,8	0,6	2,4
	Problemy z powodu używania	96,0	1,1	0,8	0,3	1,8
Młodzież w wieku 17-18 lat	Palenie przedpołudniem	92,9	4,4	0,3	1,0	1,5
	Palenie samotnie	93,9	2,5	1,9	0,3	1,5
	Problemy z pamięcią po paleniu	93,0	3,0	1,5	1,0	1,5
	Przyjaciele lub krewni mówili żeby ograniczyć używanie	95,6	1,4	1,1	0,4	1,5
	Bezowocne próby ograniczenia używania	95,1	1,4	1,0	0,7	1,9
	Problemy z powodu używania	95,5	1,5	1,4	0,7	1,0

Na dalszych miejscach znalazły się problemy z pamięcią (5,4% uczniów młodszych i 7,0% uczniów starszych) oraz palenie samotnie (4,7% uczniów młodszych i 6,1% uczniów starszych). Symptomy problemowego używania przetworów konopi były deklarowane przez uczniów z obu poziomów nauczania jako występujące raczej często lub bardzo często w bardzo ograniczonym zakresie – w większości nie osiągając nawet 3%.

Dane z tabeli 31 pokazują, że 15,8% młodzieży młodszej i 15,8% młodzieży starszej ma doświadczenia z lekami uspokajającymi i nasennymi przyjmowanymi w celach leczniczych. W tej grupie wyróżnić trzeba frakcję ok. 6,0-6,7% badanych, którzy te uzależniające leki przyjmowali przez trzy tygodnie lub dłużej.

Wedle danych zestawionych w tabeli nie notuje się znaczących różnic między 2024 r. i 2019 r. w rozmiarach używania leków z przepisu lekarza. Jednak spoglądając na dane od 2012 r. zauważyć można wyraźny trend wzrostowy.

Tabela 31. Używanie leków z przepisu lekarza

Poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Nie, nigdy	91,0	90,5	87,5	84,2
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	7,1	6,7	7,4	9,1
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	1,9	2,8	5,1	6,7
Młodzież w wieku 17-18 lat	Nie, nigdy	89,2	88,6	88,7	84,2
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	8,6	8,5	6,8	9,7
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	2,2	2,8	4,5	6,0

Należy zwrócić uwagę, że zjawisko używania leków uspokajających i nasennych w celach innych niż medyczne ma szerszy zakres niż zjawisko używania ich wedle przepisu lekarza w celach leczniczych.

Problem „dopalaczy”

Problem „dopalaczy” (smart drugs, legal highs) pojawił się w Europie w połowie poprzedniej dekady. W Polsce zaczął narastać w ostatnich latach. Problem dopalaczy rozwijał się na styku świata substancji legalnych i nielegalnych. „Dopalacze” oferowane są w większości krajów europejskich, a także w internecie. Wszędzie problem ten jest przedmiotem troski władz i zaniepokojenia społecznego. Nasza wiedza na temat dopalaczy jest wyrywkowa, zarówno na wymiarze farmakologicznym, jak społeczno-kulturowym. Brak nawet precyzyjnej naukowej definicji „dopalaczy”.

„Dopalacze” określić można jako preparaty zawierające w swym składzie substancje psychoaktywne nie objęte kontrolą prawną. Niektóre z nich są pochodzenia roślinnego, inne – syntetycznego. Dopalacze w zasadzie cieszą się statusem legalności – jednak obrót nimi odbywa się na zasadach pewnego wybiegu, stanowi ominięcie prawa. W Polsce dopalacze jeszcze do października 2010 r. sprzedawane były jak produkty kolekcjonerskie, w innych krajach sprzedawane bywają jako kadzidełka, sole do kąpiei, odświeżacze powietrza, itp.

Z używaniem „dopalaczy” wiąże się wiele zagrożeń. Są to nowe, nieprzebadane substancje przyjmowane wedle nowych, nierozpoznanych wzorów. W efekcie brak doświadczeń z tymi substancjami u użytkowników zwiększa ryzyko powikłań. Co do niektórych z tych substancji, można przypuszczać, że są bardziej niebezpieczne niż ich nielegalne odpowiedniki. Inne mogą okazać się całkiem niegroźne. W 2010 r. szpitale raportowały liczne przypadki zatruć, w tym ze skutkiem śmiertelnym. Zgłaszały też trudności w niesieniu pomocy osobom, które przedawkowały „dopalacze”. Powodem był trudny do określenia obraz toksykologiczny. Z drugą falą takich przypadków mieliśmy do czynienia w 2015 r.

Potrzeba rozpoznania epidemiologicznego fenomenu „dopalaczy” skłoniła do wprowadzenia do ankiety już w 2011 r. kilku pytań na temat kontaktów z tymi substancjami.

Do używania dopalaczy, chociaż raz w życiu, przyznało się 7,0% pierwszoklasistów i 5,8% uczniów szkół trzecich (tabela 32). Odsetki aktualnych użytkowników są

sporo niższe (w młodszej grupie – 6,4%, w starszej – 4,1%). W czasie ostatnich 30 dni po substancje te sięgało tylko 5,0% badanych z pierwszej grupy i 2,8% z drugiej grupy.

Tabela 32. Używanie dopalaczy

poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Kiedykolkwiek w życiu	7,4	4,0	5,5	7,0
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	4,3	2,6	4,4	6,4
	W czasie 30 dni przed badaniem	2,5	1,4	3,3	5,0
Młodzież w wieku 17-18 lat	Kiedykolkwiek w życiu	16,4	9,3	4,1	5,8
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	3,8	5,3	1,8	4,1
	W czasie 30 dni przed badaniem	2,0	2,8	0,9	2,8

Porównanie odsetków badanych w 2016 r. i 2019 r. pokazuje tendencję spadkową rozpowszechnienia używania dopalaczy w starszej kohorcie. W grupie pierwszoklasistów w 2016 odnotowano spadek w stosunku do 2012, zaś w 2019 r. stabilizację z lekka tendencja do wzrostu. Wzrost ten staje się bardziej wyraźny w 2024 r.

W tabeli 33. pokazano, pod jakimi postaciami dopalacze były używane w czasie ostatnich 12 miesięcy. Najczęściej dopalaczy używano w postaci mieszanki ziołowej do palenia (4,6% uczniów młodszych i 6,1% starszych). Dopalacze pod innymi postaciami były wykorzystywane znacznie rzadziej.

Wyniki z 2024r. nie odbiegają znacząco od wyników z lat 2019 i 2016.

Tabela 33. Używanie dopalaczy – postać substancji używanej w czasie ostatnich 12 miesięcy

Poziom klasy		2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Mieszanki ziołowe do palenia	5,0	5,1	4,6
	Proszek, kryształki lub tabletki	1,3	3,7	3,7
	Płyn	0,3	2,2	2,0
	Inne	2,2	3,7	2,9
Młodzież w wieku 17-18 lat	Mieszanki ziołowe do palenia	8,2	6,0	6,1
	Proszek, kryształki lub tabletki	3,7	1,4	2,5
	Płyn	0,8	0,6	0,3
	Inne	2,3	2,0	1,0

Oczekiwania wobec alkoholu i przetworów konopi

Sięganie po napoje alkoholowe oraz rozmiary picia zależne są, przynajmniej w pewnym stopniu, od postaw i oczekiwań wobec alkoholu. W jednym z pytań ankiety prosiliśmy badanych o określenie na pięciopunktowej skali szacunkowej, na ile prawdopodobne jest ich zdaniem, że doświadczą po alkoholu wymienionych w pytaniu konsekwencji (tabela 34).

Tabela 34. Oczekiwania wobec alkoholu

poziom klasy		Bardzo prawdopo- dobne	Prawdo- podobne	Nie wiadomo	Mało prawdopo- dobne	Zupełnie nieprawdo- podobne
Młodzież w wieku 15-16 lat	Poczuje się odprężony	18,9	23,9	38,0	7,2	11,9
	Będę miał kłopoty z policją	7,9	8,1	41,8	16,9	25,2
	Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	13,8	21,4	41,4	11,3	12,0
	Poczuje się szczęśliwy	14,1	22,8	42,5	7,7	12,9
	Zapomnę o swoich problemach	15,7	19,6	40,5	8,7	15,5
	Nie będę w stanie przestać pić	6,5	6,3	38,6	16,5	32,2
	Będę miał kaca	10,9	15,9	42,0	12,4	18,8
	Będę bardziej przyjazny i towarzyski	14,6	21,3	43,9	6,5	13,7
	Zrobię coś, czego będę żałował	13,6	17,3	41,7	11,3	16,1
	Będę się świetnie bawić	18,7	21,2	41,9	5,3	13,0
	Zrobi mi się niedobrze	15,1	17,2	41,3	10,0	16,3
Młodzież w wieku 17-18 lat	Poczuje się odprężony	22,8	38,6	23,8	7,1	7,6
	Będę miał kłopoty z policją	5,0	8,4	26,2	25,2	35,2
	Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	9,2	20,8	37,0	22,6	10,5
	Poczuje się szczęśliwy	15,4	30,9	34,3	11,2	8,2
	Zapomnę o swoich problemach	12,1	21,3	34,7	17,1	14,7
	Nie będę w stanie przestać pić	5,4	6,5	24,2	24,9	39,0
	Będę miał kaca	11,6	20,3	31,9	19,7	16,6
	Będę bardziej przyjazny i towarzyski	20,6	31,4	30,7	7,8	9,5
	Zrobię coś, czego będę żałował	9,0	17,6	35,5	19,5	18,3
	Będę się świetnie bawić	21,6	32,4	32,7	5,2	8,0
	Zrobi mi się niedobrze	11,3	20,1	34,8	20,3	13,5

Wśród poddanych ocenie respondentów następstw picia znalazły się konsekwencje negatywne i pozytywne. Dla uproszczenia obrazu spróbujemy zbudować rankingi spodziewanych konsekwencji negatywnych i pozytywnych opierając się na odsetkach odpowiedzi „bardzo prawdopodobne”.

W pierwszych klasach, w zakresie następstw negatywnych, na pierwszym miejscu znalazło się złe samopoczucie („zrobi mi się niedobrze”) (15,1%), na drugim – szkody zdrowotne (13,8%) oraz z tym samym niemal wynikiem obawa, że zrobi się coś, czego będzie się potem żałowało (13,6%). Na kolejnym miejscu lokuje się kac (10,9%). Jeszcze mniejsze odsetki badanych obawiają się kłopotów z policją (7,9%) lub utraty kontroli nad własnym piciem (6,5%).

Wśród konsekwencji pozytywnych najwięcej uczniów z młodszej grupy wymienia poczucie odprężenia (18,9%), a w dalszej kolejności - świetną zabawę (18,7%), zapomnienie o swoich problemach (15,7%) i towarzyskość (14,6%). Najrzadziej wymieniane jest poczucie szczęścia (14,1%).

W klasach trzecich ranking następstw pozytywnych wygląda podobnie, jak w młodszej kohorcie. W zakresie konsekwencji pozytywnych oczekiwania 17-18-latków nie różnią się zasadniczo od antycypacji ich młodszych kolegów, jednak większość z nich znajduje potwierdzenia w nieco większych odsetkach respondentów. Poczucie odprężenia lokujące się na pierwszym miejscu, znajduje potwierdzenie u 22,8% respondentów, świetna zabawa okupująca drugą pozycję została wybrana przez 21,6%, zaś towarzyskość z trzeciego miejsca – 20,6%.

W zakresie oczekiwań konsekwencji negatywnych ranking w starszej kohorcie niewiele odbiega od rankingu w grupie młodszej. Nieco niższe odsetki badanych ze starszej kohorty niż z młodszej obawiają się kłopotów z policją oraz szkód zdrowotnych.

W badaniach z 2012 r. porównanie częstości wyborów konsekwencji pozytywnych i negatywnych w grupie uczniów ze starszej kohorty wskazywało wyraźnie na większą popularność tych pierwszych, zaś w młodszej grupie nie zaobserwowano takiej prawidłowości (tabela 35). Innymi słowy starsza młodzież w odróżnieniu od piętnasto-szesnastolatków zdawała się oczekiwać po alkoholu więcej dobrego niż złego.

Tabela 35. Oczekiwania wobec alkoholu (bardzo prawdopodobne)

poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Poczuję się odprężony	17,2	23,8	19,2	18,9
	Będę miał kłopoty z policją	12,6	8,2	7,5	7,9
	Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	18,6	11,2	13,4	13,8
	Poczuję się szczęśliwy	14,7	17,8	13,4	14,1
	Zapomnę o swoich problemach	19,2	18,5	11,2	15,7
	Nie będę w stanie przestać pić	7,8	7,6	7,4	6,5
	Będę miał kaca	23,0	15,4	14,1	10,9
	Będę bardziej przyjazny i towarzyski	19,0	19,8	17,1	14,6
	Zrobię coś, czego będę żałował	18,8	12,1	13,4	13,6
	Będę się świetnie bawić	23,9	20,1	17,9	18,7
	Zrobi mi się niedobrze	17,9	12,4	11,1	15,1
Młodzież w wieku 17-18 lat	Poczuję się odprężony	28,0	26,8	23,8	22,8
	Będę miał kłopoty z policją	7,6	5,2	4,3	5,0
	Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	10,5	7,4	7,1	9,2
	Poczuję się szczęśliwy	19,6	14,7	11,2	15,4
	Zapomnę o swoich problemach	23,2	16,1	8,4	12,1
	Nie będę w stanie przestać pić	5,1	5,4	3,8	5,4
	Będę miał kaca	21,1	13,1	11,3	11,6
	Będę bardziej przyjazny i towarzyski	25,9	20,2	17,2	20,6
	Zrobię coś, czego będę żałował	11,7	10,1	7,8	9,0
	Będę się świetnie bawić	34,8	20,8	19,0	21,6
	Zrobi mi się niedobrze	10,1	9,3	7,1	11,3

W 2016 r. w młodszej kohorcie wzrosły odsetki uczniów oczekujących takich pozytywnych konsekwencji picia, jak poczucie odprężenia, czy poczucie szczęścia.

Spadły natomiast odsetki uczniów oczekujących konsekwencji negatywnych. Z tej ogólnej tendencji wyłamuje się jedynie spadek odsetków badanych, którzy spodziewają się świetniej zabawy po alkoholu. W konsekwencji w 2016 r. uczniowie z młodszej kohorty także zdawali się oczekiwać po alkoholu więcej dobrego niż złego. W 2019 r. obserwowaliśmy tendencję spadkową pozytywnych oczekiwań wobec alkoholu. W dalszym ciągu jednak, te pozytywne zdawały się przeważać. W 2024 r. utrzymała się ta prawidłowość, chociaż oceny kilku problemów uległy zmianie. Zmniejszył się odsetek uczniów oczekujących kaca, za to zwiększyła się frakcja spodziewających się, że zrobi im się niedobrze oraz tych, którzy oczekują zapomnienia o swoich problemach.

W grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych w 2019 r. w stosunku do poprzednich badań notujemy generalny spadek odsetków uczniów formułujących zarówno oczekiwania pozytywne, jak i negatywne. Proces ten nie zaburzył jednak ogólnej prawidłowości obserwowanej już w 2012 r. w tej grupie, a polegającej na przewadze oczekiwań pozytywnych nad negatywnymi. W 2024 r. zwiększyły się proporcje uczniów oczekujących takich pozytywnych konsekwencji picia, jak poczucie szczęścia, zapomnienie o swoich problemach oraz towarzyskość przyjazny stosunek do innych. W konsekwencji przewaga oczekiwań pozytywnych nad negatywnymi jeszcze wzrosła.

Podobnie, jak w przypadku pytania o oczekiwania wobec alkoholu, zadano pytanie o oczekiwania wobec przetworów konopi. Rozkłady odpowiedzi zamieszczono w tabeli 36.

Badani częściej za całkiem prawdopodobne lub pewne uważali konsekwencje pozytywne. Wśród nich na wóch pierwszych miejscach lokują się zwiększenie intensywności radości (młodsza kohorta – 27,3%, starsza kohorta – 28,9%) oraz zwiększenie otwartości (młodsza kohorta – 26,4%, starsza kohorta – 28,3%).

Najczęściej oczekiwaną konsekwencją negatywną były trudności z koncentracją (młodsza kohorta – 20,9%, starsza kohorta – 20,6%), a następnie – utrata wątku myślenia (młodsza kohorta – 18,0%, starsza kohorta – 18,5%) oraz trudności w prowadzeniu rozmowy (młodsza kohorta – 17,9%, starsza kohorta – 13,9%).

Tabela 36. Oczekiwania wobec marihuany i haszyszu

poziom klasy		Nie- możliwe	Mało prawdo- podobne	Może	Całkiem prawdo- podobne	Pewne
Młodzież w wieku 15-16 lat	Bardziej intensywne postrzeganie rzeczy	45,0	7,9	33,3	9,0	4,8
	Trudności z prowadzeniem rozmowy	43,5	10,2	28,4	12,0	5,9
	Utrata wątku myślenia	43,1	8,0	30,9	11,7	6,3
	Mniejsza nieśmiałość	42,9	6,8	26,5	14,5	9,3
	Trudności z koncentracją	43,0	5,9	30,2	12,8	8,0
	Zwiększenie otwartości	40,1	4,4	29,1	17,9	8,5
	Zwiększenie intensywności radości	40,5	4,2	28,0	16,0	11,3
	Zwiększenie intensywności doświadczeń	40,9	5,3	30,9	14,2	8,7
	Zmniejszenie zahamowań	42,0	6,6	28,0	14,1	9,2
	Poczucie bycia prześladowanym przez innych	47,7	15,2	27,1	5,4	4,5
Młodzież w wieku 17-18 lat	Bardziej intensywne postrzeganie rzeczy	35,9	10,7	38,4	11,8	3,2
	Trudności z prowadzeniem rozmowy	38,0	16,6	31,5	11,7	2,2
	Utrata wątku myślenia	37,4	12,5	31,7	15,0	3,5
	Mniejsza nieśmiałość	35,7	8,2	31,9	17,3	6,9
	Trudności z koncentracją	34,6	11,4	33,3	15,4	5,3
	Zwiększenie otwartości	33,1	7,6	30,9	21,7	6,6
	Zwiększenie intensywności radości	32,7	6,7	31,6	20,5	8,5
	Zwiększenie intensywności doświadczeń	33,8	7,7	32,5	19,0	7,0
	Zmniejszenie zahamowań	34,3	9,8	31,2	18,9	5,7
	Poczucie bycia prześladowanym przez innych	44,9	19,0	28,3	5,4	2,3

Porównanie wyników z 2012 r. i 2016 r. w starszej kohorcie ujawniło zwiększenie się odsetków badanych potwierdzających poszczególne oczekiwania, zarówno te pozytywne, jak i te negatywne (tabela 37).

Tabela 37. Oczekiwania wobec marihuany i haszyszu (całkiem prawdopodobne lub pewne)

poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Bardziej intensywne postrzeganie rzeczy	14,3	14,8	16,5	13,8
	Trudności z prowadzeniem rozmowy	15,6	13,7	17,1	17,9
	Utrata wątku myślenia	19,1	18,3	21,1	18,0
	Mniejsza nieśmiałość	25,7	31,4	28,6	23,8
	Trudności z koncentracją	23,5	22,5	22,6	20,9
	Zwiększenie otwartości	28,5	34,6	31,1	26,4
	Zwiększenie intensywności radości	34,5	38,6	35,8	27,3
	Zwiększenie intensywności doświadczeń	24,3	27,0	28,4	22,9
	Zmniejszenie zahamowań	24,3	29,1	26,5	23,3
	Poczucie bycia prześladowanym przez innych	9,9	8,1	8,8	10,0
Młodzież w wieku 17-18 lat	Bardziej intensywne postrzeganie rzeczy	15,0	16,9	22,2	15,0
	Trudności z prowadzeniem rozmowy	12,6	15,1	14,7	13,9
	Utrata wątku myślenia	14,7	20,2	21,5	18,5
	Mniejsza nieśmiałość	20,4	28,9	30,9	24,2
	Trudności z koncentracją	16,2	22,0	23,1	20,6
	Zwiększenie otwartości	24,5	33,6	34,3	28,3
	Zwiększenie intensywności radości	33,9	40,9	39,9	28,9
	Zwiększenie intensywności doświadczeń	23,4	30,4	32,4	26,0
	Zmniejszenie zahamowań	20,7	26,7	27,8	24,6
	Poczucie bycia prześladowanym przez innych	7,1	9,3	9,0	7,8

Nie zmieniły się jedynie odsetki spodziewających się poczucia bycia prześladowanym przez innych oraz bardziej intensywnego postrzegania rzeczy po użyciu marihuany.

W młodszej kohorcie wzrosły jedynie odsetki badanych potwierdzających pozytywne oczekiwania. Najsilniej wzrósł odsetek oczekujących zmniejszenia nieśmiałości.

W 2019 r. w starszej grupie najbardziej wzrósł odsetek spodziewających się bardziej intensywnego postrzegania rzeczy. W młodszej grupie nie zaobserwowano większych zmian.

Wyniki z 2024 r. w obu kohortach, w przypadku większości stwierdzeń, zmniejszyły się odsetki badanych potwierdzających swoje antycypacje.

Problemy związane z używaniem alkoholu

Picie napojów alkoholowych często sprzyja powstawaniu różnych problemów. Problemy te występować mogą także bez związku z używaniem substancji, jednak picie zwiększa prawdopodobieństwo ich pojawienia się. W jednym z pytań ankiety respondenci otrzymali listę takich problemów z prośbą, aby określili, czy w czasie ostatnich 12 miesięcy stały się one ich udziałem w związku z piciem alkoholu, w związku z używaniem narkotyków oraz bez związku z używaniem substancji. Wyniki zawiera tabela 38.

Generalnie badani doświadczają problemów nie związanych z używaniem substancji psychoaktywnych.

Częściej jednak deklarowane są problemy związane z piciem alkoholu, niż z używaniem narkotyków.

W obu kohortach do silnie rozpowszechnionych konsekwencji picia alkoholu należały: zniszczenie rzeczy lub ubrania (6,1% w młodszej kohorcie i 12,4% w starszej kohorcie), poważna kłótnia (6,1% w młodszej kohorcie i 10,0% w starszej kohorcie), wypadek lub uszkodzenie ciała (6,3% w młodszej kohorcie i 9,3% w

starszej kohorcie), bójka (3,7% w młodszej kohorcie i 5,5% w starszej kohorcie) oraz pływanie będąc pod wpływem alkoholu (2,3% w młodszej kohorcie i 5,7% w starszej kohorcie).

W grupie uczniów klas pierwszych w miarę często pojawiały się kłopoty z policją (3,6%), prowadzenie pojazdu będąc pod wpływem alkoholu (2,3%), seks bez zabezpieczenia, tzn. bez antykoncepcji (2,6%), pływanie pod wpływem alkoholu (2,3%) oraz samouszkodzenia (2,3%).

Tabela 38. Doświadczania poszczególnych problemów związanych z piciem alkoholu, używaniem narkotyków oraz bez związku z używaniem substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy

Poziom klasy		związane z alkoholem	związane narkotykami	bez związku z substancjami
Młodzież w wieku 15-16 lat	Bójka	3,7	1,3	31,5
	Wypadek lub uszkodzenie ciała	6,3	0,8	44,0
	Zniszczenie rzeczy lub ubrania	6,1	1,7	37,8
	Poważna kłótnia	6,1	1,4	54,3
	Stałe(a)ś się ofiarą rabunku lub kradzieży	2,4	1,1	6,9
	Kłopoty z policją	3,6	1,6	8,1
	Korzystanie z pomocy medycznej z powodu zatrucia alkoholem	1,6	1,3	3,3
	Korzystanie z pomocy medycznej z powodu wypadku lub uszkodzenia ciała	1,7	1,4	19,6
	Seks bez zabezpieczenia (bez antykoncepcji)	2,6	1,7	6,1
	Niechciane przez Ciebie doświadczenia seksualne	2,4	1,4	6,4
	Samouszkodzenia	2,3	1,3	18,5
	Kierowanie pojazdem będąc pod wpływem alkoholu	2,3	1,6	23,3
	Spowodowanie wypadku będąc pod wpływem alkoholu	1,3	1,2	2,1
	Pływanie będąc pod wpływem alkoholu	2,3	1,1	42,3

Poziom klasy		związane z alkoholem	związane narkotykami	bez związku z substancjami
Młodzież w wieku 17-18 lat	Bójka	5,5	0,8	22,1
	Wypadek lub uszkodzenie ciała	9,3	0,8	36,9
	Zniszczenie rzeczy lub ubrania	12,4	1,2	32,2
	Poważna kłótnia	10,0	1,6	50,5
	Stałe(a)ś się ofiarą rabunku lub kradzieży	2,3	1,1	7,4
	Kłopoty z policją	5,5	1,1	7,8
	Korzystanie z pomocy medycznej z powodu zatrucia alkoholem	2,2	1,1	3,6
	Korzystanie z pomocy medycznej z powodu wypadku lub uszkodzenia ciała	1,8	1,1	18,0
	Seks bez zabezpieczenia (bez antykoncepcji)	4,5	1,5	9,2
	Niechciane przez Ciebie doświadczenia seksualne	4,5	1,1	4,6
	Samouszkodzenia	5,3	0,8	16,5
	Kierowanie pojazdem będąc pod wpływem alkoholu	2,7	0,8	30,2
	Spowodowanie wypadku będąc pod wpływem alkoholu	1,4	1,0	1,6
	Pływanie będąc pod wpływem alkoholu	5,7	0,4	39,1

W grupie trzecioklasistów natomiast wskazać trzeba na samouszkodzenia (5,3%), pływanie pod wpływem alkoholu (5,7%) oraz kłopoty z policją (5,5%), niechciane doświadczenia seksualne (4,5%), seks bez zabezpieczenia, tzn. bez antykoncepcji (4,5%), prowadzenie pojazdu będąc pod wpływem alkoholu (2,7%).

Dostępność substancji psychoaktywnych

Aby zbadać dostępność poszczególnych substancji psychoaktywnych prosiliśmy respondentów o oszacowanie, na ile trudne byłoby dla nich zdobycie każdej z nich, gdyby tego chcieli. Skala odpowiedzi wyznaczona była przez dwie skrajne możliwości: „Niemożliwe” oraz „Bardzo łatwe”. Pozostawiono też możliwość

odpowiedzi „nie wiem”. Ocenie badanych poddano dostępność tytoniu, napojów alkoholowych, leków uspokajających i nasennych, „dopalaczy” oraz kilku środków nielegalnych. Pełen rozkład odpowiedzi uczniów przedstawia tabela 39.

Należy zwrócić uwagę, że w ocenach respondentów poziom dostępności napojów alkoholowych jest wysoki. Uczniowie klas pierwszych, a więc młodzież w wieku 15-16 lat, uznali za bardzo łatwe do zdobycia: piwo – 49,8% uczniów, wino – 38,0% uczniów i wódka – 40,0% uczniów. Jedynie niewielki odsetek tej grupy badanych uznał za niemożliwe do zdobycia piwo (3,4%), wino (5,1%) i wódkę (7,0%). Młodzież deklaruje podobny poziom dostępu do tytoniu. Za bardzo łatwy do zdobycia uznało go 40,7% pierwszoklasistów, za niemożliwy do zdobycia, jedynie – 2,9%. Można zauważyć, że większość badanych nie ma dużych trudności z dostępem do napojów alkoholowych i tytoniu, mimo że według polskiego prawa sprzedaż i podawanie używek nieletnim jest zabroniona.

Dostępność poszczególnych napojów alkoholowych i tytoniu w ocenach uczniów ze starszej kohorty jest znacznie wyższa, co nie powinno dziwić, bowiem badani ze starszej grupy są już w większości pełnoletni lub do pełnoletniości niewiele im brakuje. Zgodnie z oczekiwaniami odsetki deklarujących bardzo łatwy dostęp największe są w przypadku tytoniu i piwa, a najmniejsze w przypadku wódki. Odpowiedź „Bardzo łatwe” padła w przypadku papierosów ze strony 61,3% starszej młodzieży, w przypadku piwa – 71,6% wina – 66,9% i wódki 64,2%. Jedynie niewielki odsetek tej grupy badanych uznał za niemożliwe do zdobycia: tytoń – 1,8%, piwo – 1,8%, wino – 2,1% i wódkę – 2,7%. W przeważającej większości badani nie mieli problemów z oceną dostępności napojów alkoholowych.

Dostęp do mniej popularnych, relatywnie nowych na polskiej scenie alkoholowej, napojów alkoholowych, takich jak cydr lub alkopop oceniany jest niżej, niż do tradycyjnych napojów alkoholowych. Wprawdzie odsetki deklarujących brak dostępu są niewiele wyższe, niż w przypadku piwa, wina, czy wódki, to jednak frakcje deklarujących łatwy dostęp są wyraźnie niższe.

Kwestia dostępu do leków uspokajających i nasennych okazała się trudniejsza do oceny. Na to pytanie odpowiedzi „Nie wiem” udzielił, mniej więcej, co szósty-siódmy badany. Dostęp do tych leków jest też zdaniem młodzieży znacznie

trudniejszy. Bardzo łatwo byłoby je dostać 25,2% respondentów z młodszej grupy i 25,2% starszych uczniów, niemożliwe do zdobycia byłoby to dla 16,8% badanych w pierwszej grupie i dla 11,9% z drugiej.

Oceny dostępu do „dopalaczy” lokują się niżej niż oceny dostępności leków. Wśród pierwszoklasistów 30,9% uważa zdobycie ich za niemożliwe, zaś 8,8% twierdzi, że zdobycie ich byłoby bardzo łatwe. W starszej kohorcie analogiczne odsetki są podobne i wynoszą 28,2% oraz 6,7%.

Należy odnotować, że dostępność substancji nielegalnych oceniana jest znacznie niżej niż substancji legalnych. Wyjątkiem są przetwory konopi, których dostępność zdaje się nie odbiegać znacznie od dostępności leków. Bardzo łatwy dostęp do nich deklaruje 14,1% pierwszoklasistów oraz 19,5% uczniów klas trzecich, zaś za niemożliwe do zdobycia uważa je odpowiednio 19,5% oraz 10,5% badanych.

Tabela 39. Ocena dostępności poszczególnych substancji

Poziom klasy		Nie możliwe	Bardzo trudne	Dosyć trudne	Dosyć łatwe	Bardzo łatwe	Nie wiem
Młodzież w wieku 15-16 lat	Papierosy	2,9	5,2	8,7	29,8	40,7	12,5
	E-papierosy	4,2	5,1	6,9	21,6	53,4	8,9
	Fajka wodna	14,5	9,4	15,3	13,4	10,5	36,8
	Piwo	3,4	3,4	7,0	26,7	49,8	9,7
	Cydr	8,9	8,1	10,6	11,6	16,8	44,0
	Alcopop	9,4	9,5	14,6	16,6	19,1	30,7
	Wino	5,1	5,7	11,8	24,1	38,0	15,3
	Wódka	7,0	6,2	10,2	23,0	40,0	13,6
	Marihuana lub haszysz	19,6	13,7	14,8	19,1	14,1	18,8
	Amfetamina	31,0	16,6	12,3	10,8	6,3	23,0
	Metamfetamina	30,6	17,0	12,5	9,5	6,4	23,9
	Leki uspokajające lub nasenne	16,8	6,9	10,6	24,1	25,2	16,4
	Ecstasy	30,9	15,0	12,1	8,5	7,0	26,5
	Kokaina	32,4	16,3	11,8	9,3	7,8	22,5
	Heroina	33,0	15,9	13,1	8,3	6,3	23,3
	Dopalacze	30,9	14,0	10,4	10,7	8,8	25,1

Poziom klasy		Nie możliwe	Bardzo trudne	Dosyć trudne	Dosyć łatwe	Bardzo łatwe	Nie wiem
Młodzież w wieku 17-18 lat	Papierosy	1,8	2,6	4,7	23,3	61,3	6,2
	E-papierosy	2,3	1,9	2,8	18,2	70,4	4,3
	Fajka wodna	6,3	6,0	12,9	20,4	25,7	28,6
	Piwo	1,8	1,5	3,1	19,4	71,6	2,6
	Cydr	3,8	3,2	7,4	16,9	46,2	22,5
	Alcopop	3,6	3,3	7,8	20,6	48,0	16,6
	Wino	2,1	2,5	4,4	19,3	66,9	4,9
	Wódka	2,7	4,0	3,8	20,7	64,2	4,7
	Marihuana lub haszysz	10,5	8,2	16,5	28,2	19,5	17,1
	Amfetamina	27,8	15,8	16,3	14,3	5,6	20,3
	Metamfetamina	27,5	16,1	16,2	13,2	6,5	20,4
	Leki uspokajające lub nasenne	11,9	7,2	11,9	29,5	25,2	14,3
	Ecstasy	26,8	14,7	16,6	12,8	5,8	23,4
	Kokaina	28,5	16,5	15,8	11,9	6,5	20,7
	Heroina	28,9	17,6	16,4	10,8	4,9	21,4
	Dopalacze	28,2	14,3	15,3	12,1	6,7	23,4

Odsetki uczniów młodszych, którzy uważają je za niemożliwe do zdobycia inne nielegalne substancje wahają się od 26,8% w przypadku ecstasy do 28,9% w przypadku heroiny. Odsetki młodzieży ze klas pierwszych stwierdzającej, że byłoby jej bardzo łatwo dostać poszczególne substancje wahają się od 6,3% w przypadku amfetaminy, do 7,8% w przypadku kokainy.

W klasach trzecich badani w przypadku większości substancji nielegalnych w podobnym odsetku co młodszy uczniowie uznają je za bardzo łatwe do zdobycia. Ogólnie wydaje się, że młodzież starsza ocenia swój dostęp do substancji nielegalnych nieco wyżej niż młodzież młodsza, zwłaszcza gdy spojrzymy na odsetki tych, którzy deklarują, że zdobycie poszczególnych substancji byłoby dla nich niemożliwe.

Na koniec trzeba zwrócić uwagę na bardzo wysokie odsetki badanych, którzy nie potrafili oszacować swoich możliwości w zakresie dostępu do substancji nielegalnych. Najmniej badanych miało trudności z oceną dostępu do marihuany i haszyszu (pierwszoklasiści – 18,8%, trzecioklasiści – 19,5%), najwięcej z oceną dostępu do ecstasy (pierwszoklasiści – 26,5%, uczniowie klas trzecich – 23,4%). Te relatywnie wysokie odsetki badanych, którzy wybrali odpowiedź „Nie wiem” wskazują na znaczą frakcję osób do tego stopnia nie zainteresowanych substancjami nielegalnymi, że nie potrafiących nawet wyobrazić sobie skali trudności w zdobyciu tego typu środków.

Dane zawarte w tabeli 40 pozwalają na porównanie ocen dotyczących dostępności poszczególnych substancji dokonanych przez młodzież badaną w latach w 2012 – 2024. W tej tabeli zawarto odsetki respondentów, którzy na pytanie o to, jak trudno byłoby im zdobyć każdą z poszczególnych substancji, gdyby tego chcieli, wybrali odpowiedź „bardzo łatwo”.

Dane zestawione w tabeli sugerują tendencję wzrostową dostępności napojów alkoholowych oraz papierosów trwająca do 2019 r. W 2024 notujemy zahamowanie tych trendów, a gdy w grę wchodzi papierosy – nawet spadek. Tendencja ta ujawnia się zarówno w grupie pierwszoklasistów, jak uczniów klas trzecich, z tą różnicą iż w 2024 r. zmniejszyły się także odsetki uczniów z bardzo łatwym dostępem do każdego z napojów alkoholowych. Trochę inna tendencja występuje w przypadku dostępności leków uspokajających i nasennych, tutaj w 2024 r. notujemy kontynuację tendencji wzrostowej.

W starszej kohorcie obserwujemy trend spadkowy dostępu do amfetaminy. W obu kohortach obserwujemy trend spadkowy dostępności przetworów konopi oraz nowych substancji psychoaktywnych, czyli „dopalaczy”.

Odpowiedzi na pytanie o to, czy badanemu kiedykolwiek proponowano jakieś substancje psychoaktywne dostarczyły innego wskaźnika dostępności. Badanym przedstawiono listę środków legalnych i nielegalnych i proszono o zaznaczenie tych, które w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem ktokolwiek im proponował. Rozkład odpowiedzi zawarty w tabeli 41 wskazuje na podobne prawidłowości jak przy używaniu poszczególnych substancji.

Tabela 40. Ocena dostępności poszczególnych substancji jako bardzo znacznej (substancje bardzo łatwe do zdobycia)

Poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Papierosy	41,6	42,6	46,9	40,7
	Piwo	42,3	44,0	50,1	49,8
	Wino	31,0	33,1	38,6	38,0
	Wódka	28,4	31,8	38,3	40,0
	Marihuana lub haszysz	18,3	17,8	18,7	14,1
	Amfetamina	5,9	5,1	6,9	6,3
	Leki uspokajające lub nasenne	19,9	22,0	23,4	25,2
	Ecstasy	6,3	4,3	7,2	7,0
	Dopalacze	11,5	11,6	10,9	8,8
Młodzież w wieku 17-18 lat	Papierosy	59,8	56,9	71,3	61,3
	Piwo	60,4	65,6	78,9	71,6
	Wino	53,1	54,6	73,0	66,9
	Wódka	48,7	48,5	69,7	64,2
	Marihuana lub haszysz	22,3	18,5	21,1	19,5
	Amfetamina	7,1	5,4	4,4	5,6
	Leki uspokajające lub nasenne	19,8	24,1	21,5	25,2
	Ecstasy	8,1	5,8	7,1	5,8
	Dopalacze	13,7	13,2	9,3	6,7

Najczęściej proponowanym młodzieży środkiem jest bez wątpienia alkohol, chociaż w 2024 r. odnotować trzeba spadek ekspozycji na oferty na każdego z napojów alkoholowych. Z propozycjami dotyczącymi substancji nielegalnych spotykają się mniej liczne frakcje badanych i stosunkowo najczęściej dotyczą one konopi. Otrzymało je chociaż raz w czasie ostatnich 12 miesięcy 18,3% uczniów z klas młodszych i 25,7% uczniów klas starszych. W obu kohortach trzeba zauważyć trend spadkowy z okresem stabilizacji w latach 2016-2019.

Tabela 41. Ekspozycja na propozycje poszczególnych substancji

poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Piwo	74,2	61,1	70,5	62,7
	Wino	39,2	33,8	44,2	37,0
	Wódka	55,3	46,0	55,5	51,8
	Marihuana lub haszysz	33,1	23,3	26,7	18,3
	LSD	4,1	2,3	6,2	5,9
	Amfetamina	6,0	4,4	7,1	7,6
	Leki uspokajające lub nasenne	6,7	5,1	9,1	11,5
	Crack	3,5	1,8	4,0	6,2
	Kokaina	5,7	4,0	7,3	8,3
	Ecstasy	4,4	2,3	5,3	6,4
	Heroina	4,4	2,2	4,9	6,8
	Sterydy anaboliczne	3,6	2,3	4,2	7,6
	Polska heroina (kompot)	4,2	2,5	5,0	6,4
	Bimber	17,9	17,0	19,4	19,0
Młodzież w wieku 17-18 lat	Piwo	89,0	83,7	87,9	80,9
	Wino	53,4	55,3	60,4	61,2
	Wódka	78,7	70,0	80,5	77,8
	Marihuana lub haszysz	38,0	30,3	32,2	25,7
	LSD	4,0	4,5	4,7	4,3
	Amfetamina	5,9	6,2	3,7	4,3
	Leki uspokajające lub nasenne	6,0	4,7	3,8	9,6
	Crack	2,3	2,6	0,6	2,9
	Kokaina	5,1	4,2	3,5	4,0
	Ecstasy	5,1	4,2	4,1	3,6
	Heroina	3,1	2,2	1,5	3,2
	Sterydy anaboliczne	3,9	3,0	3,3	5,2
	Polska heroina (kompot)	3,0	2,9	1,5	3,6
	Bimber	32,3	35,3	34,6	32,3

Odsetki uczniów, którym proponowano amfetaminę wynosiły w przypadku piętnasto-szesnastolatków – 7,1% i siedemnasto-osiemnastolatków – 3,7%. Z propozycjami ekstazy spotkało się 6,4% uczniów z młodszej kohorty oraz 3,6% ze starszej. Analogiczne odsetki dla propozycji kokainy wynoszą 8,3% oraz 4,0%.

Zwraca uwagę wysoki odsetek uczniów, którzy spotykali się z propozycjami alkoholu nielegalnie wytworzonego domowym sposobem, czyli bimbru. W młodszej grupie z taką ofertą spotkało się 19,0% badanych, w starszej zaś – 32,3%. Pod tym względem nie nastąpiły większe zmiany.

Odsetki badanych z młodszej kohorty, którzy dokonywali zakupu poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni są niższe, niż analogiczne odsetki wśród badanych ze starszej kohorty (tabela 42).

W obu kohortach badani w największym odsetku kupowali piwo, następnie wódkę, a w najniższym – wino.

Większość badanych dokonujących zakupów wina, bądź wódki robiła to 1-2 razy w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Trochę inaczej jest z piwem. Wprawdzie tu również największa frakcja badanych dokonywała zakupów 1-2 razy, ale dość znaczna jest też frakcja kupujących ten napój 3-5 razy w tym czasie.

Tabela 42. Zakupy napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

Poziom klasy		Nie kupowa- łem	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodzież w wieku 15- 16 lat	Piwo	79,3	10,7	3,5	2,3	1,2	3,0
	Wino	90,6	4,4	1,4	0,7	0,8	2,1
	Wódka	82,6	7,3	3,5	1,9	1,7	3,0
Młodzież w wieku 17- 18 lat	Piwo	59,1	20,4	12,1	3,1	2,9	2,4
	Wino	82,0	11,2	3,5	1,4	0,6	1,4
	Wódka	70,3	16,2	6,6	3,2	1,5	2,2

W tabeli 43 zestawiono odsetki uczniów badanych w 2019 r., 2016 r. i 2012 r., którzy dokonywali zakupów poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem.

Tabela 43. Odsetki uczniów, którzy dokonywali zakupów napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

Poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Piwo	26,7	20,4	28,8	20,7
	Wino	7,0	7,5	10,2	9,4
	Wódka	14,7	16,3	19,0	17,4
Młodzież w wieku 17-18 lat	Piwo	57,2	42,4	54,8	40,9
	Wino	12,6	15,6	16,3	18,0
	Wódka	35,7	29,1	30,2	29,7

Zestawienie to sugeruje, że w grupie pierwszoklasistów odsetek kupujących piwo po spadku w 2016 r. uległ zwiększeniu w 2019 i to do poziomu wyższego niż w 2012 r. W 2019 r. zwiększeniu uległy też odsetki kupujących wino i wódkę, po stabilizacji w latach 2012-2016. W 2024 r. w młodszej kohorcie wszystkie trzy wskaźniki uległy zmniejszeniu, zaś w starszej – spadek dotyczy jedynie piwa.

W starszej kohorcie odsetki uczniów kupujących piwo i kupujących wódkę w latach 2012-2016 spadły, zaś odsetek kupujących wino nie uległ istotnej zmianie. W 2019 r. notujemy wzrost odsetków kupujących piwo, kontynuację wzrostu odsetków kupujących wino oraz stabilizację w zakresie zakupów wódki.

Odsetki badanych, którzy pili poszczególne napoje alkoholowe w takich miejscach, jak pub, bar, kawiarnia, restauracja, czy dyskoteka (tabele 44) są wyższe od analogicznych odsetków dokonujących zakupów w sklepach sprzedających na wynos (tabela 43).

Zarówno wśród pierwszoklasistów, jak i w starszej kohorcie badani w największym odsetku pili piwo, w mniejszym wódkę, a w najmniejszym wino. Wyniki te pozostają w zgodzie zarówno z rankingiem popularności poszczególnych napojów, jak i z rankingiem napojów kupowanych na wynos.

Tabela 44. Picie napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem w miejscach publicznych (pub, bar, kawiarnia, restauracja, dyskoteka)

Poziom klasy		Nie piłem	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodzież w wieku 15-16 lat	Piwo	63,5	20,2	8,0	3,6	1,3	3,4
	Wino	80,7	11,4	3,7	1,3	0,5	2,4
	Wódka	70,6	14,9	5,6	3,7	1,9	3,4
Młodzież w wieku 17-18 lat	Piwo	48,9	26,3	13,8	5,8	3,3	1,9
	Wino	68,7	22,1	4,6	2,9	0,6	1,1
	Wódka	50,9	23,8	13,1	7,8	2,2	2,2

Uczniowie zostali także zapytani o to, czy spotkali się z odmową sprzedaży napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem ze względu na młody wiek (tabela 45.). W młodszej kohorcie największy odsetek uczniów spotkał się z odmową sprzedaży wódki 1-2 razy (5,2%) oraz piwa 1-2 razy (5,9%). Uczniowie ze starszej kohorty również najczęściej spotykali się z odmową sprzedaży wódki 1-2 razy (85%) oraz piwa (7,9%). 10 razy lub więcej odmawiano zakupu wódki 2,7% oraz piwa 1,9% respondentów. W przypadku odmów sprzedaży wina odsetek badanych, którzy mieli takie doświadczenie 1-2 razy jest nieco niższy.

Tabela 45. Odmowy sprzedaży napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem ze względu na młody wiek

Poziom klasy		Nie kupował/ Nie było odmowy	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodzież w wieku 15-16 lat	Piwo	86,7	5,9	2,1	1,7	0,6	3,0
	Wino	90,7	3,1	1,5	1,1	0,7	3,0
	Wódka	87,2	5,2	1,7	1,4	1,2	3,3
Młodzież w wieku 17-18 lat	Piwo	87,2	7,9	2,1	0,8	0,4	1,5
	Wino	91,0	4,8	1,8	0,8	0,4	1,1
	Wódka	85,0	8,5	2,8	1,0	0,6	2,1

Kolejne pytanie mające za zadanie uszczegółowienie wiedzy na temat dostępności substancji psychoaktywnych dotyczyło przetworów konopi i sondowało znajomości miejsc, gdzie można te substancje łatwo nabyć (tabela 46).

Respondenci orientujący się, gdzie można kupić marihuanę lub haszysz w obu kohortach najeżdżą do mniejszości. Odsetek badanych znających takie miejsca jest wśród młodszej młodzieży (37,2%) mniejszy, niż obserwowany wśród starszej młodzieży (43,9%).

Pierwszoklasiści wymieniali w tym kontekście ulicę i park (19,7%), mieszkanie dealera (12,4%), szkołę (10,9%), dyskotekę i bar (6,7%) oraz internet (11,9%).

Uczniowie trzecich klas wspominali o ulicy i parku (23,1%), a następnie – o mieszkaniu dealera (15,9%), dyskotece (6,7%) i szkole (10,9%).

Tabela 46. Miejsca gdzie można łatwo kupić marihuanę lub haszysz

Poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Nie znam takich miejsc	56,2	59,7	53,7	62,8
	Ulica, park	18,2	19,5	23,8	19,7
	Szkoła	10,8	13,9	16,1	10,9
	Dyskoteka, bar	13,0	9,8	13,1	6,7
	Mieszkanie dealera	20,3	17,3	16,3	12,4
	Internet	9,9	12,4	12,0	10,6
	Inne miejsce	8,1	6,1	9,4	11,9
Młodzież w wieku 17-18 lat	Nie znam takich miejsc	53,8	53,2	53,3	56,1
	Ulica, park	20,8	24,5	24,5	23,1
	Szkoła	13,9	15,7	15,3	11,3
	Dyskoteka, bar	20,5	17,0	19,1	6,7
	Mieszkanie dealera	18,7	20,6	18,6	15,9
	Internet	5,9	11,5	9,0	17,0
	Inne miejsce	7,2	6,5	6,6	13,4

W 2016 r. nieznacznie większa proporcja uczniów gimnazjów w Płocku orientowała się gdzie łatwo można kupić marihuanę lub haszysz, niż miało to miejsce w 2012 r. Znajomość poszczególnych miejsc ewentualnego zakupu pozostawała w 2016 r. na zbliżonym poziomie w stosunku do 2012 r. W 2019 r. odsetek pierwszoklasistów, którzy wiedzieli gdzie można kupić przetwory konopi zwiększył się do poziomu wyższego niż w 2012 r., zaś w 2024 r. zmniejszył się.

W starszej grupie nie odnotowano zmian odsetka uczniów znających miejsca sprzedaży marihuany lub haszyszu.

Warto zwrócić uwagę na zahamowanie w 2024 r. tendencji wzrostowej odsetka pierwszoklasistów, którzy wskazywali szkołę jako miejsce, gdzie można łatwo nabyć

przetwory konopi. Takiej tendencji nie obserwowano u siedemnasto-osiemnastolatków, gdzie odsetek jednak w 2024 r. także odnotować trzeba spadek.

Konsekwentnie spadkowy trend zauważyć trzeba także w obu kohortach w przypadku takich miejsc, jak dyskoteka, czy bar.

Ryzyko związane z używaniem substancji psychoaktywnych w opiniach badanych

Używanie substancji psychoaktywnych, zarówno legalnych takich jak napoje alkoholowe, czy tytoń, jak nielegalnych takich jak narkotyki niesie za sobą ryzyko pojawienia się szkód zdrowotnych i społecznych. Ryzyko to jest szczególnie duże, gdy po substancje te sięgają ludzie bardzo młodzi, nieświadomi tego, co może im grozić. Pewne znaczenie profilaktyczne może tu mieć wiedza na temat wielorakich niebezpieczeństw związanych z ich używaniem. Nie tylko dlatego, że uświadomienie sobie ryzyka skłaniać powinno do ograniczania konsumpcji, ale również dlatego, że stwarza ono szansę zadbania o jak największe zminimalizowanie niebezpieczeństwa powikłań. Zobaczmy, zatem na ile młodzież zdaje sobie sprawę z ryzyka związanego z używaniem różnych substancji.

Przedstawiliśmy badanym listę środków legalnych i nielegalnych i poprosiliśmy, aby na czterostopniowej skali od „nie ma ryzyka” do „duże ryzyko” ocenili ryzyko zaszkodzenia sobie w wyniku używania każdego z nich. W przypadku większości substancji pytano osobno o ryzyko związane z podejmowaniem prób oraz ryzyko wynikające z regularnego używania. Tylko przy napojach alkoholowych, traktowanych zresztą łącznie, oraz przy konopiach wprowadzono trzy poziomy nasilenia używania. W przypadku alkoholu odpowiadają one trzem stylom picia tj.: „małe ilości jednorazowo ale często”, „duże ilości jednorazowo ale rzadko” oraz „dużo jednorazowo i często”. W odniesieniu do przetworów konopi trzy poziomy używania odpowiadają eksperymentowaniu, używaniu okazjonalnemu i używaniu regularnemu.

Pełne rozkłady odpowiedzi uczniów zestawiono w tabeli 47.

Zdecydowana większość uczniów dostrzega ryzyko szkód związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. Tylko bardzo nieliczni stwierdzają, że ich używanie nie jest związane z żadnym negatywnym następstwem. Stosunkowo najwięcej takich odpowiedzi padło przy eksperymentowaniu z marihuaną lub haszyszem, a następnie paleniu papierosów od czasu do czasu oraz próbowaniu „dopalaczy”. Jednak regularne palenie papierosów w ilości co najmniej jednej paczki dziennie lub regularne palenie marihuany lub haszyszu traktowane jest jako zachowanie bardzo ryzykowne.

Analiza rozkładów odpowiedzi wskazuje na nasilenie używania jako główne źródło zróżnicowania ryzyka, w mniejszym stopniu rolę tę pełni rodzaj substancji. Jest tak zarówno w klasach pierwszych jak i trzecich. Eksperymentowanie z tak niebezpiecznym narkotykami, jak ecstasy traktowane jest w sumie jako mniej ryzykowne, niż regularne palenie papierosów lub częste picie w dużych ilościach napojów alkoholowych. Ryzyko związane z używaniem poszczególnych substancji jest jednak również różnicowane przez badanych, chociaż, jak się wydaje, w mniejszym stopniu. Jeśli wziąć pod uwagę tylko odsetki respondentów wybierających odpowiedź „duże ryzyko”, to na poziomie eksperymentowania za najbardziej groźną w opiniach badanych uznać można amfetaminę (45,7% w młodszej grupie i 53,4% w starszej grupie). W przypadku przetworów konopi odsetki te są wyraźnie niższe – 33,7% w młodszej grupie i 28,2% w starszej grupie. Na poziomie regularnego używania największe odsetki badanych za obarczone dużym ryzykiem uznały używanie nowych substancji psychoaktywnych, czyli tzw. „dopalaczy” (77,9 w młodszej grupie i 84,8% w starszej grupie) oraz amfetaminy (74,8% w młodszej grupie i 84,0% w starszej grupie). Trzeba jednak dodać, że regularne palenie tytoniu oceniane było jako obarczone dużym ryzykiem również przez znaczną frakcję badanych (69,1% w młodszej grupie i 77,9% w starszej grupie).

Tabela 47. Ocena ryzyka związanego z używaniem poszczególnych substancji

Poziom klasy		Nie ma ryzyka	Małe ryzyko	Umarkowane ryzyko	Duże ryzyko	Nie wiem
Młodzież w wieku 15-16 lat	Pałą papierosy od czasu do czasu	10,1	36,3	36,1	13,0	4,4
	Wypalają co najmniej paczkę papierosów dziennie	5,3	3,6	16,9	69,1	5,1
	Próbują 1 raz lub 2 razy elektronicznych papierosów	24,3	43,3	16,3	10,0	6,1
	Używają codziennie elektronicznych papierosów	5,8	8,8	30,8	48,4	6,2
	Wypijają 1 lub 2 drinki prawie codziennie	7,9	14,7	31,8	39,6	5,9
	Wypijają 4 lub 5 drinków prawie codziennie	5,8	3,5	12,3	72,4	6,0
	Wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu	6,1	4,8	16,8	64,1	8,2
	Próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszyszu	13,8	20,4	20,0	33,7	12,1
	Pałą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu	7,8	13,1	28,7	38,2	12,2
	Pałą marihuanę lub haszysz regularnie	5,5	3,2	10,9	68,3	12,1
	Próbują 1 raz lub 2 razy ecstasy	6,7	13,5	21,9	39,0	19,0
	Biorą ecstasy regularnie	4,2	2,2	7,1	69,2	17,3
	Próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę	5,9	10,7	22,6	45,7	15,1
	Biorą amfetaminę regularnie	4,2	1,9	4,1	74,8	14,9
	Próbują 1 raz lub 2 razy syntetycznych kannabinoidów	6,1	9,3	20,7	40,3	23,6
	Próbują 1 raz lub 2 razy „dopalaczy”	11,4	17,7	31,3	30,8	8,8
	Biorą „dopalacze” regularnie	8,0	1,4	3,6	77,9	9,2

Poziom klasy		Nie ma ryzyka	Małe ryzyko	Umarkowane ryzyko	Duże ryzyko	Nie wiem
Młodzież w wieku 17-18 lat	Pałą papierosy od czasu do czasu	8,6	39,1	38,0	11,4	2,9
	Wypalają co najmniej paczkę papierosów dziennie	3,0	2,1	14,7	77,9	2,3
	Próbują 1 raz lub 2 razy elektronicznych papierosów	23,9	48,3	16,1	8,5	3,2
	Używają codziennie elektronicznych papierosów	3,2	6,8	34,3	52,6	3,2
	Wypijają 1 lub 2 drinki prawie codziennie	5,1	13,6	32,3	45,7	3,3
	Wypijają 4 lub 5 drinków prawie codziennie	3,3	2,3	11,3	79,4	3,7
	Wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu	3,8	4,3	20,2	66,7	5,1
	Próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszyszu	15,1	30,1	19,0	28,2	7,5
	Pałą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu	6,8	19,0	35,3	31,5	7,3
	Pałą marihuanę lub haszysz regularnie	3,0	5,2	15,4	68,9	7,4
	Próbują 1 raz lub 2 razy ecstasy	4,4	14,0	27,3	40,5	13,9
	Biorą ecstasy regularnie	2,8	1,8	6,6	76,9	12,0
	Próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę	2,9	9,6	23,6	53,4	10,4
	Biorą amfetaminę regularnie	2,6	1,4	3,2	84,0	8,8
	Próbują 1 raz lub 2 razy syntetycznych kannabinoidów	2,7	9,9	23,2	45,7	18,5
	Próbują 1 raz lub 2 razy „dopalaczy”	8,1	18,9	27,2	39,0	6,8
	Biorą „dopalacze” regularnie	5,3	1,8	2,6	84,8	5,4

Oceniając ryzyko związane z różnymi stylami picia napojów alkoholowych, za najbardziej niebezpieczny model młodzież uznała częste picie w dużych ilościach

(72,4% w młodszej grupie i 79,4% w starszej grupie). Na drugim miejscu znalazło się rzadsze picie w dużych ilościach (64,1% w młodszej grupie i 66,7% w starszej grupie), a na trzecim częstsze picie, ale w mniejszych ilościach (39,6% w młodszej grupie i 45,7% w starszej grupie).

Warto także zauważyć, że odsetki badanych uznających palenie marihuany lub haszyszu od czasu do czasu za czynność obarczoną dużym ryzykiem są wyraźnie niższe nie tylko od odsetków badanych traktujących częste picie dużych ilości napojów alkoholowych jako bardzo ryzykowne, ale także tych którzy jako bardzo ryzykowne traktują picie weekendowe, a nawet częste picie niewielkich ilości alkoholu. Oznacza to, że młodzież nie traktuje okazjonalnego używania przetworów konopi jako czegoś, co jest bardziej ryzykowne niż picie alkoholu, niezależnie od wzoru picia.

Warto zauważyć, że oceny poszczególnych substancji dokonywane przez uczniów z obu poziomów nauczania różnią się między sobą. Uczniowie klas pierwszych w mniejszych odsetkach niż uczniowie ze starszej kohorty uważają za bardzo ryzykowne codzienne palenia tytoniu oraz każdy ze wzorów konsumpcji alkoholu natomiast w większym – eksperymentowanie z marihuaną lub haszyszem oraz ich okazjonalne używanie. Warto też zauważyć, iż pierwszoklasiści w mniejszych odsetkach niż starsza młodzież uważają używanie nowych substancji psychoaktywnych za bardzo ryzykowne, zarówno gdy mowa o eksperymentowaniu, jak i o regularnym używaniu.

Dane na temat postrzegania ryzyka szkód w efekcie używania substancji psychoaktywnych prowadzą do wniosku, że młodzież Płocka jest dość dobrze zorientowana w skali zagrożeń. Nie ulega też ona stereotypom nadal obecnym wśród części starszego pokolenia, według których pojedyncze eksperymenty z narkotykami budzą znacznie większe zagrożenie niż częste używanie w dużych ilościach substancji legalnych, takich jak alkohol czy tytoń.

Warto zauważyć, że regularne używanie relatywnie nowych w Polsce substancji, jakimi są „dopalacze”, traktowane jest podobnie, a nawet bardziej jako niebezpieczne jak regularne używanie amfetaminy, substancji od dawna obecnej na naszej „scenie narkotykowej”. Wystawia to, jak się wydaje, dobrą notę edukacji

publicznej w sprawie szkodliwości dopalaczy i przeczy przekonaniom, że młodzież uważa je za całkiem bezpieczne.

Porównanie ocen ryzyka związanego z używaniem poszczególnych substancji dokonanych przez młodzież w latach 2012, 2016, 2019 i 2024 umożliwiają dane zestawione w tabeli 48. Prezentują one odsetki uczniów, którzy wybrali odpowiedź „duże ryzyko”.

W 2016 r. w grupie pierwszoklasistów wrosły odsetki badanych przypisujących duże ryzyko regularnego używaniu przetworów konopi, ekstazy, amfetaminy oraz dopalaczy. Ponadto zwiększyły się odsetki uznających za bardzo ryzykowne częste i w dużych ilościach picie alkoholu oraz próby z dopalaczami. Spadły natomiast odsetki badanych dla których duże ryzyko wiąże się z piciem 1-2 drinków prawie codziennie.

W 2019 r. obserwujemy zwiększenie się odsetków przekonanych o dużym ryzyku związanym z piciem napojów alkoholowych, niezależnie od tego, o jakim stylu picia mowa. Wrosły także odsetki badanych przypisujących duże ryzyko próbowaniu substancji nielegalnych z wyjątkiem marihuany i haszyszu oraz eksperymentowaniu z nowymi substancjami psychoaktywnymi.

W 2024 r. w młodszej kohorcie spadły odsetki zgłaszających duże ryzyko w przypadku codziennego palenia tytoniu, regularnego używania ekstazy, a także amfetaminy, obu wzorów używania dopalaczy. Wzrosły natomiast frakcje badanych przypisujących duże ryzyko picia alkoholu oraz używaniu przetworów konopi.

**Tabela 48. Ocena ryzyka związanego z używaniem poszczególnych substancji
- odsetki badanych wybierających odpowiedź „duże ryzyko”**

Poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Pałą papierosy od czasu do czasu	12,3	9,9	12,7	13,0
	Wypalają co najmniej paczkę papierosów dziennie	70,7	68,6	75,1	69,1
	Próbują 1 raz lub 2 razy elektronicznych papierosów	X	X	5,9	10,0
	Wypijają 1 lub 2 drinki prawie codziennie	29,4	22,8	37,8	39,6
	Wypijają 4 lub 5 drinków prawie codziennie	59,8	63,6	71,8	72,4
	Wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu	41,6	41,0	57,5	64,1
	Próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszyszu	25,4	23,6	22,7	33,7
	Pałą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu	27,3	29,7	27,8	38,2
	Pałą marihuanę lub haszysz regularnie	60,6	68,8	62,6	68,3
	Próbują 1 raz lub 2 razy escstasy	31,4	32,3	37,1	39,0
	Biorą escstasy regularnie	62,6	72,1	73,2	69,2
	Próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę	38,8	38,0	46,5	45,7
	Biorą amfetaminę regularnie	71,8	81,7	81,6	74,8
	Próbują 1 raz lub 2 razy syntetycznych kannabinoidów	X	X	43,6	40,3
	Próbują 1 raz lub 2 razy „dopalaczy”	18,9	31,9	42,7	30,8
	Biorą „dopalacze” regularnie	75,6	83,3	84,7	77,9

Poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 17-18 lat	Pałą papierosy od czasu do czasu	11,3	7,7	10,1	11,4
	Wypalają co najmniej paczkę papierosów dziennie	62,6	73,7	80,0	77,9
	Próbują 1 raz lub 2 razy elektronicznych papierosów	X	X	3,8	8,5
	Wypijają 1 lub 2 drinki prawie codziennie	29,0	29,1	42,5	45,7
	Wypijają 4 lub 5 drinków prawie codziennie	58,4	66,3	79,1	79,4
	Wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu	30,5	39,4	50,6	66,7
	Próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszyszu	21,3	22,4	20,6	28,2
	Pałą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu	23,2	27,6	25,7	31,5
	Pałą marihuanę lub haszysz regularnie	57,4	66,4	64,7	68,9
	Próbują 1 raz lub 2 razy escstasy	32,2	33,6	38,4	40,5
	Biorą escstasy regularnie	63,1	77,0	77,1	76,9
	Próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę	40,8	44,5	53,3	53,4
	Biorą amfetaminę regularnie	71,1	84,2	85,7	84,0
	Próbują 1 raz lub 2 razy syntetycznych kannabinoidów	X	X	49,5	45,7
	Próbują 1 raz lub 2 razy „dopalaczy”	18,7	33,5	49,5	39,0
	Biorą „dopalacze” regularnie	72,3	82,9	88,8	84,8

W grupie uczniów trzecich klas w latach 2012-2019 wzrosły odsetki badanych traktujących używanie substancji jako bardzo ryzykowne. Jedynie w przypadku palenia papierosów od czasu do czasu, próbowania marihuany lub haszyszu oraz próbowania ecstasy nie nastąpiły żadne zmiany. W 2019 r. odnotować trzeba, podobnie jak u pierwszoklasistów, wzrost odsetków uczniów, którzy uważają próbowanie substancji nielegalnych innych niż przetwory konopi za bardzo ryzykowne. W 2024 r. wzrosty objęły wypijanie 5 drinków lub więcej w czasie weekendu, eksperymentalne oraz okazjonalne palenie marihuany lub haszyszu, natomiast spadek pojawił się w przypadku nowych substancji psychoaktywnych. Porównanie wyników serii pomiarów zdaje się sugerować, że w zakresie przekonywanie młodych ludzi, co do szkodliwości używania substancji psychoaktywnych, w tym zwłaszcza dopalaczy oraz narkotyków innych niż przetwory konopi, udało się w 2019 r. w mieście osiągnąć znaczny sukces. Dane za 2024 r. jednak zdają się kwestionować te pozytywne tendencje.

Używanie substancji psychoaktywnych w otoczeniu badanych

Odpowiedzi na pytanie o to, ile osób spośród przyjaciół respondenta używa substancji psychoaktywnych dostarczają uzupełniającego wskaźnika rozpowszechnienia używania tych środków przez młodzież. Wprawdzie z odpowiedzi respondentów nie można w prosty sposób wyliczyć liczby osób używających poszczególnych środków, ale mogą one w pewnym stopniu pełnić rolę kontrolną wobec oszacowań uzyskanych na podstawie informacji dotyczących używania tych substancji przez respondentów. Wskaźnik rozpowszechnienia używania substancji w najbliższym otoczeniu badanych można też z pewnymi zastrzeżeniami interpretować jako wskaźnik ryzyka sięgania po te substancje. Znaczne rozpowszechnienie substancji wśród przyjaciół respondenta może zwiększać szanse na to, że będzie on ich używał. Rozkłady odpowiedzi na to pytanie o to, ilu zdaniem respondenta jego przyjaciół używa poszczególnych substancji psychoaktywnych zawiera tabela 49. Badani na to pytanie odpowiadali przy użyciu skali której krańce wyznaczane były przez odpowiedzi: „nikt” i „wszyscy”.

Tabela 49. Ocena rozpowszechnienia używania substancji wśród przyjaciół

Poziom klasy		Nikt	Kilka osób	Sporo	Większość	Wszyscy
Młodzież w wieku 15-16 lat	palą papierosy	14,8	29,2	25,7	24,2	6,2
	pije napoje alkoholowe	14,9	32,3	23,9	22,0	7,0
	pali marihuanę lub haszysz	32,0	38,6	13,9	10,8	4,7
	bierze środki uspokajające lub nasenne (bez przepisu lekarza)	63,5	27,7	4,1	2,5	2,3
	bierze ecstasy	77,2	15,6	3,0	2,0	2,2
	używa środków wziewnych	87,7	6,4	1,7	1,7	2,4
Młodzież w wieku 17-18 lat	palą papierosy	87,4	7,1	1,6	1,7	2,1
	pije napoje alkoholowe	9,6	31,2	28,2	27,9	3,1
	pali marihuanę lub haszysz	7,1	19,2	26,9	37,8	8,9
	bierze środki uspokajające lub nasenne (bez przepisu lekarza)	17,4	40,5	24,7	14,7	2,7
	bierze ecstasy	50,5	39,0	6,6	2,9	1,0
	używa środków wziewnych	77,5	18,4	2,5	0,6	1,0

Przedstawione w tabeli rozkłady odpowiedzi potwierdzają znaczne rozpowszechnienie używania przez młodzież substancji legalnych, przede wszystkim alkoholu i tytoniu. W klasach młodszych tylko 14,9% uczniów nie ma wśród przyjaciół nikogo, kto piłby, a 14,8% - kto by palił. W klasach starszych analogiczne odsetki wynoszą 7,1% oraz 9,6%. Jednocześnie w klasach młodszych 30,3% badanych twierdzi, że co najmniej większość ich przyjaciół pali i 29,0% twierdzi, że pije. W klasach starszych takich respondentów było odpowiednio 31,0% i 46,7%.

W klasach młodszych 36,5% młodych ludzi przyjaźni się z osobami palącymi przetwory konopi, w klasach starszych – 49,5%. Zdecydowanie rzadziej badani mają do czynienia z osobami używającymi innych substancji. Zarówno w klasach młodszych jak starszych przeważająca większość badanych twierdzi, że nikt z przyjaciół nie używa tych środków. Zgodnie z oczekiwaniami rozpowszechnienie używania poszczególnych substancji psychoaktywnych innych niż alkohol w otoczeniu respondentów nie jest jednakowe.

Relatywnie najczęściej spotykamy tu leki uspokajające i nasenne przyjmowane bez przepisu lekarza. Do posiadania wśród przyjaciół osób przyjmujących takie leki w ten sposób przyznało się 22,8% badanych pierwszoklasistów oraz 22,5% uczniów trzecioklasistów.

Tabela 50 prezentuje odsetki badanych, którzy mają wśród swoich przyjaciół osoby używające poszczególnych substancji obserwowane w badaniach z 2012 r., 2016 r., 2019 r. oraz z 2024 r.

Tabela 50. Odsetki badanych, którzy mają wśród swoich przyjaciół osoby używające poszczególnych substancji

Poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	palą papierosy	92,4	87,9	86,7	85,2
	pije napoje alkoholowe	93,3	88,7	90,8	85,1
	pali marihuanę lub haszysz	60,7	49,9	54,6	36,5
	bierze środki uspokajające lub nasenne (bez przepisu lekarza)	19,0	16,7	22,0	22,8
	bierze ecstasy	13,0	12,2	16,5	12,3
	używa środków wziewnych	17,3	16,3	14,2	12,6
Młodzież w wieku 17-18 lat	palą papierosy	96,2	89,7	92,6	90,4
	pije napoje alkoholowe	97,3	93,5	96,8	92,9
	pali marihuanę lub haszysz	72,9	60,7	64,6	49,5
	bierze środki uspokajające lub nasenne (bez przepisu lekarza)	23,3	17,8	16,9	22,5
	bierze ecstasy	18,5	14,2	12,8	10,9
	używa środków wziewnych	11,1	11,9	4,4	10,2

W 2016 r. w przypadku większości środków odnotowano spadek odsetków badanych, którzy potwierdzali posiadanie wśród przyjaciół osób używających substancji. Brak zmian dotyczył tylko substancji wziewnych w starszej kohorcie oraz ekstazy i substancji wziewnych w młodszej kohorcie.

W 2019 r. obserwujemy kontynuację spadku odsetka pierwszoklasistów, którzy mają wśród swoich przyjaciół osoby palące tytoń, a także osoby używające środków wziewnych.

W grupie uczniów klas trzecich kontynuację spadku obserwujemy tylko w przypadku ekstazy oraz leków uspokajających i nasennych przyjmowanych bez wskazań medycznych.

W 2024 r. w obu kohortach zmniejszyły się odsetki badanych, którzy mają wśród przyjaciół osoby pijące napoje alkoholowe lub osoby palące marihuanę lub haszysz. Jednocześnie w starszej kohorcie nastąpił wzrost frakcji respondentów deklarujących przyjaźnienie się z osobami używającymi leków uspokajających i nasennych.

Rodzice a używanie substancji przez młodzież

Wśród różnych instytucji odpowiedzialnych za wychowanie młodego pokolenia najważniejsza rola zdaje się przypadać rodzinie. Także w kwestii używania substancji rodzina, a szczególnie rodzice, mogą mieć decydujący wpływ. Przyzwolenie ze strony rodziców lub brak zainteresowania stosunkiem dzieci do alkoholu i innych substancji może sprzyjać ich używaniu przez młodych ludzi a odpowiednio realizowana strategia wychowawcza może zapobiec podejmowaniu i ponawianiu doświadczeń z substancjami.

W referowanym tu badaniu zapytano uczniów, czy rodzice pozwalają im pić napoje alkoholowe tylko we ich towarzystwie, czy także bez swojej obecności, czy też w ogóle zabraniają picia. Wyniki zestawiono w tabeli 51.

Badani deklarujących brak zgody rodziców na picie przez nich alkoholu pozostają w mniejszości – w grupie pierwszoklasistów 48,4% ojców oraz 50,8% matek zajmuje taka pozycję.

Ok. 11% badanych ma pełne przyzwolenie ze strony rodziców. Dalsze ok. 27% deklaruje, że brak zgody ogranicza się do picia bez obecności rodziców.

Tabela 51. Pozwolenie ze strony rodziców na picie napojów alkoholowych

Poziom klasy		Nigdy nie pozwala	Pozwala, ale tylko przy rodzicach	Pozwala także bez obecności rodziców	Trudno powiedzieć
Młodzież w wieku 15-16 lat	Ojciec	48,4	26,9	9,1	15,6
	Matka	50,8	27,0	7,3	14,9
Młodzież w wieku 17-18 lat	Ojciec	18,1	15,8	40,3	25,8
	Matka	19,6	15,8	43,9	20,7

W klasach starszych mniejsze frakcje badanych deklarują brak przyzwolenia – 18,1% ze strony ojca i 19,6% ze strony matki. Wielokrotnie wyższe niż wśród uczniów młodszych odsetki uczniów starszych mają pozwolenie na picie także bez obecności rodziców (ok. 40-44%).

Mniej dziwią wysokie odsetki uczniów ze starszej kohorty, którym rodzice pozwalają pić napoje alkoholowe, bowiem część z nich jest już pełnoletnia, a części do owej pełnoletności się zbliża.

Brak zgody rodziców na picie napojów alkoholowych jest zróżnicowany ze względu na płeć respondenta (tabela 52. i 53.). W młodszej kohorcie ojcowie i matki chłopców częściej nie zgadzali się na konsumpcję alkoholu przez ich pociechy, niż miało to miejsce w przypadku dziewcząt. Takie wyniki mogą być efektem przekonania rodziców o bardziej ryzykownym sposobie picia alkoholu przez chłopców. W konsekwencji rodzice mogą częściej zakazywać picia synom niż córkom. W starszej kohorcie obserwujemy podobną prawidłowość, ale o znacznie mniejszym nasileniu. .

Tabela 52. Pozwolenie ze strony rodziców na picie napojów alkoholowych (Chłopcy)

Poziom klasy		Nigdy nie pozwala	Pozwala, ale tylko przy rodzicach	Pozwala także bez obecności rodziców	Trudno powiedzieć
III klasy gimnazjum	Ojciec	54,3	20,7	8,1	16,9
	Matka	59,0	20,4	5,7	14,9
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Ojciec	20,4	17,0	39,5	23,1
	Matka	22,6	16,2	40,7	20,5

Tabela 53. Pozwolenie ze strony rodziców na picie napojów alkoholowych (Dziewczęta)

Poziom klasy		Nigdy nie pozwala	Pozwala, ale tylko przy rodzicach	Pozwala także bez obecności rodziców	Trudno powiedzieć
III klasy gimnazjum	Ojciec	42,6	32,9	9,9	14,5
	Matka	42,9	33,6	8,8	14,7
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Ojciec	15,9	14,6	41,3	28,2
	Matka	16,8	15,3	46,9	21,0

Korzystanie z mediów społecznościowych i gier wideo

W kwestionariuszu zawarto również pytania dotyczące korzystania z mediów społecznościowych takich jak Twitter, Facebook czy Skype oraz grania w gry na urządzeniach elektronicznych, takich jak komputer, smartfon, konsola, czyli gier wideo.

W kwestii mediów społecznościowych w badaniu zawarto trzy pytania dotyczące symptomów nadmiernego korzystania z mediów społecznościowych, takich jak Twitter, Facebook czy Skype (tabela 55.).

Tabela 55. Symptomy nadmiernego korzystania z mediów społecznościowych, takich jak Twitter, Facebook, Skype

Poziom klasy		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Młodzież w wieku 17-18 lat	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	24,2	29,2	22,1	13,8	10,7
	Zły humor jeśli brak możliwości uczestnictwa w tych mediach	8,6	12,7	21,0	30,7	26,9
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	18,2	21,1	19,0	22,0	19,7
Młodzież w wieku 17-18 lat	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	27,7	30,3	16,2	16,5	9,3
	Zły humor jeśli brak możliwości uczestnictwa w tych mediach	5,9	8,8	21,8	33,7	30,0
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	14,4	16,6	20,0	26,9	22,2

W młodszej grupie 53,4% badanych twierdzi, że spędza za dużo czasu w tych mediach, około 39,3% jest zdania, że ich rodzice uważają, że poświęca na tą aktywność za dużo czasu. Co piąty (21,3%) ma zły humor, jeśli nie ma dostępu do tych mediów. W starszej grupie rozkład odpowiedzi jest podobny - analogiczne odsetki wynoszą 58,0%, 30,9% oraz 14,6%.

W kwestii czasu poświęconego na gry na urządzeniach elektronicznych pytano o przeciętny czas dziennie przeznaczany na gry. Rozkład odpowiedzi zawarto w tabeli 56.

Tabela 56. Czas korzystanie z gier na komputerze, tablecie, konsoli, smartfonie lub innym urządzeniu elektronicznym w typowym dniu w czasie ostatnich 7 dni przed badaniem

Poziom klasy		Nie korzystał	Pół godziny lub mniej	Ok. 1 godz.	Ok. 2-3 godz.	Ok. 4-5 godz.	6 godz. i więcej
III klasy gimnazjum	typowy dzień roboczy	21,4	13,2	19,0	25,8	11,2	9,4
	typowy dzień weekendowy	16,4	7,3	11,7	22,6	21,6	20,4
II klasy szkół ponad-gimnazjalnych	typowy dzień roboczy	26,4	15,2	21,1	21,8	10,5	5,1
	typowy dzień weekendowy	21,8	9,9	13,3	22,3	17,4	15,3

Analiza typowego dnia roboczego w młodszej kohorcie graczy ujawnia najliczniejszą frakcję badanych, którzy grali 2-3 godziny dziennie (25,8%). W przypadku typowego dnia weekendowego także dominuje frakcje badanych grających 2-3 godziny (22,6%). Jednak więcej niż 4 godziny dziennie w dzień roboczy stanowią 9,4%, podczas gdy w dzień weekendowy – 20,4%.

W starszej kohorcie, w typowym dniu roboczym, największy odsetek graczy poświęcał na grę około godziny dziennie (21,1%) lub 2-3 godziny dziennie (21,8%). W trakcie weekendu dominuje korzystanie z gier 2-3 godziny dziennie (22,3%). Tu także zauważyć trzeba, iż frakcje grających w czasie weekendu więcej niż 4 godziny dziennie liczy sobie 20,4%, podczas gdy w grę wchodzi dzień roboczy jest one znacznie mniejsza – 9,4%.

Uczniowie zostali także zapytani o symptomy nadmiernego korzystania z gier na urządzeniach elektronicznych, takich jak komputer, smartfon, konsola (tabela 57.).

W młodszej grupie 24,3% badanych jest zdania, że ich rodzice uważają, że poświęcają na tę aktywność za dużo czasu, 24,9% badanych twierdzi, że spędza za dużo czasu na graniu w gry, a 9,5% badanych ma zły humor, jeśli nie ma dostępu do tych gier. W starszej grupie analogiczne odsetki są niższe i wynoszą odpowiednio: 16,1%, 16,2% oraz 7,7%.

Tabela 57. Symptomy nadmiernego korzystania z gier na urządzeniach elektronicznych, takich komputer, smartfon, konsola

Poziom klasy		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Młodzież w wieku 17-18 lat	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	8,2	16,7	17,5	25,7	31,9
	Zły humor jeśli brak możliwości uczestnictwa w tych mediach	3,8	5,6	13,5	26,9	50,1
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	10,9	13,4	13,7	21,9	40,1
Młodzież w wieku 17-18 lat	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	7,1	9,1	15,0	25,4	43,5
	Zły humor jeśli brak możliwości uczestnictwa w tych mediach	3,8	3,8	8,5	22,5	61,3
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	6,9	9,2	9,2	19,6	55,1

Gry hazardowe

Sektor gier i zakładów wzajemnych w Polsce, obejmujący takie formy działalności jak: loterie pieniężne, gry liczbowe, zakłady wzajemne, salony gry bingo, kasyna, salony gry na automatach, punkty gry na automatach o niskich wygranych. Gry hazardowe uprawiać można w internecie oraz poprzez uczestnictwo w loteriach SMS.

W porównaniu do innych problemów społecznych, hazardowi i problemom z nim związanym poświęca się niewiele uwagi w debacie publicznej. Hazard patologiczny, czyli uzależnienie od gier, w powszechnej opinii uznawane jest za stosunkowo marginalne zjawisko dotyczące niewielkiej liczby dorosłych mężczyzn. Hazard problemowy i patologiczny prowadzi do różnego rodzaju problemów zarówno u samych graczy, jak i u ich rodzin oraz najbliższego środowiska społecznego.

Szeroka oferta różnego rodzaju form gier hazardowych skłania do postawienia pytania o rozpowszechnienie uprawiania gier, które z czasem mogą doprowadzić do problemu hazardu.

Dane z tabeli 58 pokazują, że 24,3% pierwszoklasistów oraz 26,8% uczniów ze starszej kohorty ma za sobą doświadczenia gry na pieniądze. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem uczestniczyło w grach hazardowych 12,9 pierwszoklasistów i 14,6% trzecioklasistów.

Tabela 58. Granie w gry hazardowe, tj. takie gdzie stawia się pieniądze i można je wygrać

poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Kiedykolwiek w życiu	30,4	24,8	20,6	24,3
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	15,3	16,7	11,9	16,9
	W czasie 30 dni przed badaniem	6,8	8,2	7,9	12,9
Młodzież w wieku 17-18 lat	Kiedykolwiek w życiu	30,0	20,4	25,0	26,8
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	15,1	12,5	15,8	20,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	8,8	6,9	8,9	14,6

Porównanie wyników uzyskanych w 2024 r. z wynikami wcześniejszych badań ujawni trend spadkowy do 219 r. i wzrosty w 2024 r. W starszej kohorcie natomiast wzrost ogranicza się do grania w gry hazardowe w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem oraz ostatnich 30 dni przed badaniem.

W tabeli 59. zaprezentowano dane dotyczące grania w różne gry hazardowe w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem na miejscu, czyli w kasynach,

salonach gier, punktach bukmacherskich, itp. A także analogiczne dane na temat grania w internecie.

W Płocku, w graniu na miejscu, w obu kohortach największą popularnością cieszyły się zakłady sportowe (14,6% w młodszej grupie i 14,4% w starszej grupie). Najmniejszą popularnością cieszyło się wśród pierwszoklasistów granie w karty lub kości – 10,2%, zaś wśród trzecioklasistów granie na automatach – 6,9%.

Tabela 59. Granie w poszczególne gry hazardowe w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem na miejscu grania i w internecie

Poziom klasy		na miejscu	w internecie
Młodzież w wieku 15-16 lat	Automaty	10,5	7,9
	Karty lub kości	10,2	8,0
	Loterie (bingo, lotto)	10,8	7,9
	Zakłady sportowe	14,6	13,6
Młodzież w wieku 17-18 lat	Automaty	6,9	5,8
	Karty lub kości	8,3	6,8
	Loterie (bingo, lotto)	11,1	8,6
	Zakłady sportowe	14,4	17,0

W grach w internecie w obu kohortach największą popularnością cieszyły się także zakłady sportowe (13,6% w młodszej grupie i 17,0% w starszej grupie). Najmniejszą popularnością zaś cieszyło się granie na automatach (7,9% w młodszej grupie i 5,8% w starszej grupie).

W badaniu zastosowano dwa wskaźniki grania problemowego (tabela 60). Pierwszy to potrzeba stawiania w grze coraz większych pieniędzy, a drugi to okłamywanie kogoś ważnego dla respondenta w sprawie tego jak dużo gra w gry hazardowe.

Potrzebę stawiania coraz większych pieniędzy wyraziło 9,2% uczniów klas pierwszych oraz 11,3% uczniów drugich klas trzecich. Kłamanie w sprawie tego jak wiele się gra okazało się mniej rozpowszechnione, tylko 6% uczniów z młodszej kohorty oraz 5,3% uczniów ze starszej kohorty przyznało się do tego zachowania. W starszej kohorcie odsetki te do 2019 r. układały się w trend spadkowy, w 2024 r. wzrosły do poziomu wyższego niż w 2012 r. Wśród pierwszoklasistów do 2019 r. można było mówić o stabilizacji naznaczonej niewielkimi fluktuacjami, w 2014 r. obserwujemy zaś do poziomu wyższego niż w 2012 r.

Tabela 60. Granie problemowe w gry hazardowe

poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Potrzeba stawiania coraz większych pieniędzy	5,9	7,2	7,5	9,2
	Kłamanie w sprawie tego, jak wiele się gra	3,1	2,7	3,7	6,0
Młodzież w wieku 17-18 lat	Potrzeba stawiania coraz większych pieniędzy	8,2	6,9	5,5	11,3
	Kłamanie w sprawie tego, jak wiele się gra	3,5	2,8	1,7	5,3

W 2012 r. uczniowie, którzy zadeklarowali oba symptomy, stanowili wśród pierwszoklasistów 1,4%, zaś wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych – 2,0%. W 2016 r. analogiczne odsetki były niemal identyczne, tj. w grupie pierwszoklasistów – 1,6%, zaś w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych – 2,1%. W 2019 r. także nie odnotowano większych zmian, uczniowie którzy zadeklarowali oba symptomy, stanowili wśród pierwszoklasistów 2,3%, zaś wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych – 0,9%. W 2024 r. analogiczne odsetki wyniosły w młodszej kohorcie 4,4%, zaś w starszej kohorcie 4,2%. Analizując trendy od 2012 r. należy zauważyć, iż mimo wzrostu odsetków, skala tego wzrostu oznacza, iż nadal poruszamy się w obszarze niepewności co do możliwości ekstrapolacji na

populację. Innymi słowy, może być tak iż w populacji płockich nastolatków wielkość tego wskaźnika pozostaje względnie stabilna.

Formy spędzania czasu wolnego

Dane na temat popularności różnych form spędzania czasu wolnego przez młodzież zawarto w tabeli 61.

W obu kohortach niemal wszyscy badani spędzają czas używając internetu dla przyjemności. Zdecydowana większość z nich robi to prawie codziennie (90,8% pierwszoklasistów i 92,4% trzecioklasistów). Trzy inne bardzo popularne formy spędzania czasu wolnego to aktywne uprawianie sportu, wychodzenie z przyjaciółmi wieczorem oraz chodzenie ze znajomymi do centrum handlowego. Do każdej z nich przyznaje się co najmniej 90% badanych w każdej z kohort, chociaż odsetki robiących to prawie codziennie są znacznie niższe. Jeśli spojrzymy na prawie codzienne aktywności, to na pierwszy plan z trzech wyżej wymienionych form, wysuwa się aktywne uprawianie sportu. Prawie codziennie oddaje się uprawianiu sportu 37,8% pierwszoklasistów oraz 30,2% trzecioklasistów. Dla porównania prawie codziennie chodzi ze znajomymi do centrów handlowych 23,1% uczniów z młodszej kohorty i 14,6% ze starszej.

Wysoką pozycję w rankingu form spędzania wolnego czasu mają gry komputerowe – 93,9% pierwszoklasistów i 87,5% trzecioklasistów zadeklamowało granie w te gry, a 30,7% i 25,9% spędza czas w ten sposób prawie codziennie.

Tabela 61. Formy spędzania czasu wolnego

Kohorta		Nigdy	Kilka razy w roku	Raz lub dwa razy na miesiąc	Przynajmniej raz na tydzień	Prawie codziennie
Młodzież w wieku 15-16 lat	Gra w gry komputerowe	6,1	14,0	21,9	27,3	30,7
	Aktywne uprawianie sportu	3,6	7,7	13,6	37,3	37,8
	Czytanie książki dla przyjemności	38,0	26,0	14,0	11,5	10,5
	Wychodzenie z przyjaciółmi wieczorem	7,8	15,6	27,3	32,0	17,4
	Inne hobby	17,4	10,9	17,7	22,3	31,8
	Chodzenie ze znajomymi do centrum handlowego	3,6	7,3	26,1	39,9	23,1
	Używanie Internetu dla przyjemności	1,0	0,9	1,5	5,8	90,8
	Gra na automatach do gry	66,5	23,8	4,3	2,3	3,2
Młodzież w wieku 17-18 lat	Gra w gry komputerowe	12,5	21,6	19,0	21,0	25,9
	Aktywne uprawianie sportu	3,3	12,1	18,1	36,3	30,2
	Czytanie książki dla przyjemności	33,9	27,6	16,1	12,3	10,1
	Wychodzenie z przyjaciółmi wieczorem	7,6	12,2	29,9	35,8	14,4
	Inne hobby	16,7	15,5	14,0	26,6	27,3
	Chodzenie ze znajomymi do centrum handlowego	4,2	8,8	33,3	39,0	14,6
	Używanie Internetu dla przyjemności	0,3	0,5	2,0	4,8	92,4
	Gra na automatach do gry	76,0	15,5	4,1	1,9	2,5

Mniejszą popularnością wśród młodzieży cieszy się czytanie książek dla przyjemności (wśród pierwszoklasistów 62,0%, w tym 10,5% prawie codziennie oraz wśród trzecioklasistów 66,1%, w tym 10,1% prawie codziennie.).

Najrzadziej badani przyznawali się do grania na automatach – 33,5% uczniów z młodszej kohorty oraz 24,0% ze starszej. Prawie codzienne granie raportowało ok. 3,2% uczniów z młodszej kohorty oraz 2,5% - ze starszej.

Udział w zajęciach profilaktycznych

W obecnym badaniu po raz pierwszy zadano pytania o uczestnictwo respondentów w czasie ostatnich dwóch lat w zajęciach profilaktycznych. Dane na ten temat zawarto w tabeli 62.

W obu kohortach badani w największym odsetku potwierdzili swój udział w zajęciach na temat skutków i możliwych szkód związanych z piciem alkoholu (69,4% pierwszoklasistów i 78,1% trzecioklasistów). Na drugim miejscu pod tym względem znalazły się zajęcia obejmujące tematykę tytoniu (61,4% pierwszoklasistów i 64,2% trzecioklasistów), następnie narkotyków (53,0% pierwszoklasistów i 62,8% trzecioklasistów) i na końcu tej stawki – problematykę hazardu (40,1% pierwszoklasistów i 39,8% trzecioklasistów).

Tabela 62. Udział w zajęciach profilaktycznych na temat skutków i możliwych szkód

Kohorta		Nie, nigdy	Jeden raz	Więcej niż jeden raz
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Alkohol	30,6	28,5	40,9
	Tytoń	38,6	25,6	35,8
	Narkotyki	47,0	21,9	31,1
	Hazard	59,9	19,8	20,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Alkohol	21,9	31,0	47,0
	Tytoń	35,8	30,5	33,7
	Narkotyki	37,4	29,1	33,4
	Hazard	60,2	23,1	16,7

W kolejnym pytaniu starano się ustalić uczestnictwo w interaktywnych zajęciach profilaktycznych skierowanych na podniesienie potencjału uczestników w zakresie umiejętności społecznych, osobistych oraz korzystania ze środków masowej komunikacji (tabela 63).

W młodszej kohorcie na pierwsze miejsce wysuwa się trening umiejętności społecznych (53,1% pierwszoklasistów i 45,9% trzecioklasistów). Badanie podobnych odsetkach korzystali z zajęć nakierowanych na podniesienie umiejętności korzystania z massmediów (50,0% pierwszoklasistów i 42,8% trzecioklasistów). Najrzadziej raportowano udział w trening umiejętności osobistych (42,3% pierwszoklasistów i 35,6% trzecioklasistów).

Tabela 63. Udział w interaktywnych zajęciach profilaktycznych w zakresie:

Kohorta		Nie, nigdy	Jeden raz	Więcej niż jeden raz
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Trening umiejętności społecznych	46,9	34,4	18,7
	Trening umiejętności osobistych	57,7	28,8	13,4
	Umiejętność korzystania z massmediów	50,0	32,2	17,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Trening umiejętności społecznych	54,1	31,4	14,5
	Trening umiejętności osobistych	64,4	25,7	9,9
	Umiejętność korzystania z massmediów	57,2	32,4	10,4

Dane na temat realizatorów zajęć profilaktycznych, w których uczestniczyli respondenci zawiera tabela 64.

W młodszej kohorcie, wedle odpowiedzi uczniów, w roli realizatora najczęściej występował specjalista z zewnątrz szkoły (48,6%). Na drugim miejscu znalazł się nauczyciel (26,5%), a na kolejnych miejscach: policjant lub prokurator (23,6%), pracownik szkoły nie będący nauczycielem (11,5%) oraz były użytkownik narkotyków (6,3%).

Tabela 64. Udział w interaktywnych zajęciach profilaktycznych prowadzonych przez:

Kohorta		Odsetek badanych
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nauczyciel	26,5
	Inny pracownik szkoły	11,5
	Policjant lub prokurator	23,6
	Specjalista z zewnątrz szkoły	48,6
	Były użytkownik narkotyków	6,3
	Ktoś inny	12,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nauczyciel	21,1
	Inny pracownik szkoły	15,3
	Policjant lub prokurator	11,2
	Specjalista z zewnątrz szkoły	54,3
	Były użytkownik narkotyków	5,3
	Ktoś inny	11,6

W starszej kohorcie, ranking osób występujących w roli realizatora, wedle odpowiedzi uczniów, przedstawia się podobnie jak w młodszej kohorcie.

Jak prowadzący najczęściej wymieniany był specjalista z zewnątrz szkoły (54,3%). Na drugim miejscu znalazł się nauczyciel (21,1%), a na kolejnych miejscach: pracownik szkoły nie będący nauczycielem (15,3%), policjant lub prokurator (11,2%) oraz były użytkownik narkotyków (5,3%).

Zwraca uwagę dość wysoki udział policjantów lub prokuratorów wśród realizatorów programów profilaktycznych adresowanych do młodzieży szkolnej.

Wiarygodność wyników

W badaniu zastosowano dwa mechanizmy sprawdzające wiarygodność uzyskanych wyników. Pierwszy, to pytanie o używanie nieistniejącego narkotyku nazwanego relevin. Jak pamiętamy z cytowanych już wyników używanie tego środka chociaż raz w życiu zadeklarowało 2,5% pierwszoklasistów i 1,5% uczniów klas trzecich. Oznaczać to może, że badani w nieznacznym tylko stopniu deklarowali doświadczenia, które nie miały pokrycia w faktach. Tego typu skrzywienie pojawić się może w nieco większym stopniu u pierwszoklasistów niż w starszej kohorcie.

Próba przybliżenia skali możliwego zatajania swoich doświadczeń z narkotykami w odpowiedziach na pytania ankiety było pytanie, które brzmiało: Gdybyś kiedykolwiek używał(a) marihuany lub haszyszu, czy sądzisz, że napisał(a)byś to w tym kwestionariuszu? Rozkłady odpowiedzi na to pytanie zawarto w tabeli 71.

Uczniowie z młodszej kohorty w wyższym odsetku niż starsi zadeklarowali brak zaufania twierdząc, że nie przyznaliby się do używania marihuany lub haszyszu, gdyby taki fakt miał miejsce. Wśród tych pierwszych 20,9% nie przyznałoby się do używania przetworów konopi, wśród tych drugich – 14,7%.

Tabela 65. Poziom zaufania respondentów – rozkład odpowiedzi na pytanie o to, czy badany odpowiadając na ankietę przyznałby się do używania marihuany lub haszyszu, gdyby ich używał

Poziom klasy	Już to napisałem w tej ankiecie	Zdecydowanie tak	Chyba tak	Chyba nie	Zdecydowanie nie
Młodzież w wieku 15-16 lat	19,7	28,3	31,1	7,2	13,7
Młodzież w wieku 17-18 lat	31,2	28,6	25,4	6,6	8,1

Porównanie wartości wskaźnika z obecnego badania z wskaźnikami uzyskanymi w badaniach wykonanych w poprzednich latach wskazuje na trend spadkowy poziomu zaufania respondentów w młodszej kohorcie oraz stabilny w przypadku starszej młodzieży (tabela 66). W 2024 r. w obu kohortach notujemy wzrost.

Tabela 66. Poziom zaufania respondentów (odpowiedzi: „chyba nie” lub „zdecydowanie nie” na pytanie o to, czy badany odpowiadając na ankietę przyznałby się do używania substancji, gdyby ich używał)

Poziom klasy		2012	2016	2019	2024
Młodzież w wieku 15-16 lat	Przyznanie się do używanie marihuany lub haszyszu	11,4	15,1	12,3	20,9
Młodzież w wieku 17-18 lat	Przyznanie się do używanie marihuany lub haszyszu	9,2	10,7	10,0	14,7

Płock 2024 na tle innych miast

W 2024 r. do badania ESPAD dołączyły cztery miasta poza Płockiem. Były to Wrocław, Częstochowa, Kalisz i Pruszków. We wszystkich tych miastach badanie zrealizowano jednocześnie w ramach badania ogólnopolskiego. Dzięki temu możemy założyć pełną porównywalność wyników z tych miast nie tylko z wynikami ogólnopolskimi, ale także pomiędzy miastami. Potrzebę dokonania takich porównań, obok porównań z całym krajem, uzasadnić można specyfiką terenów zurbanizowanych. Problem narkotyków zaczął się rozwijać w miastach, dopiero po pewnym czasie obserwować można było dyfuzję na tereny niezurbanizowane. W miastach oczekiwać można także odmiennych postaw wobec substancji psychoaktywnych. Zróżnicowania wedle stopnia urbanizacji nakładają się na różnice regionalne, stąd porównania między miastami wydają się zasadne.

Porównania owe zaczniemy od kwestii palenia tytoniu (tabela 67). Rozpowszechnienie palenia tytoniu w badanych miastach jest zróżnicowane. W grupie piętnasto-szesnastolatków młodzież z Płocka znajduje się na drugim miejscu pod względem rozpowszechnienia, zarówno eksperymentowania, jak i aktualnego palenia. Pierwsze miejsca należy do uczniów z Pruszkowa, chociaż różnica między Pruszkowem a Płockiem jest znikoma. W grupie siedemnasto-osiemnastolatków natomiast znajduje się w środku tabeli, jeśli chodzi o palenie kiedykolwiek w życiu, a także pod względem rozpowszechnienia aktualnego palenia.

Tabela 67. Palenie tytoniu

Poziom Klasy	Wyszczególnienie	Płock	Wrocław	Często- chowa	Kalisz	Pruszków
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	40,0	36,3	32,5	31,4	41,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	20,7	17,5	14,7	15,3	20,9
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	55,0	59,0	55,7	51,7	52,1
	W czasie 30 dni przed badaniem	24,3	28,6	23,8	23,7	24,6

Rozpowszechnienie picia napojów alkoholowych w Płocku w młodszej kohorcie jest większe niż we wszystkich innych badanych miastach (tabela 68). W starszej

kohorcie plocka młodzież lokuje się na drugim miejscu. Wyższe wskaźniki spotykamy jedynie w Częstochowie.

Tabela 68. Picie napojów alkoholowych

Poziom Klasy	Wyszczególnienie	Płock	Wrocław	Częstochowa	Kalisz	Pruszków
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolkwiek w życiu	80,2	68,1	75,8	70,2	68,4
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	67,8	55,0	62,8	54,6	55,1
	W czasie 30 dni przed badaniem	46,5	33,2	38,3	33,8	32,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolkwiek w życiu	91,5	88,1	94,1	86,1	84,4
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	85,3	81,3	91,7	80,8	77,4
	W czasie 30 dni przed badaniem	74,4	63,4	76,5	60,8	47,8

Ranking popularności poszczególnych napojów alkoholowych w badanych miastach jest podobny, chociaż w starszej kohorcie w dwóch miastach zauważyć można odmienności, polegające na ulokowaniu się wódki na pierwszym miejscu, a piwa na drugim (tabela 69).

Tabela 69. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

Poziom Klasy	Wyszczególnienie	Płock	Wrocław	Częstochowa	Kalisz	Pruszków
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	47,5	32,4	36,4	34,9	31,6
	Cydr	7,1	7,4	4,3	4,7	4,5
	Alcopop	12,3	10,7	9,6	9,8	13,2
	Wino	25,7	18,9	23,8	19,3	18,6
	Wódka	38,0	26,5	30,6	28,9	28,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	64,9	59,8	61,7	54,5	34,3
	Cydr	7,6	12,8	9,4	8,8	4,3
	Alcopop	22,6	26,8	22,3	17,1	17,1
	Wino	39,8	36,3	47,0	31,6	30,0
	Wódka	61,5	50,6	64,6	51,1	41,4

Większe różnice ujawniają się, gdy analizujemy odsetki uczniów, którzy pili poszczególne napoje w czasie ostatnich 30 dni.

Uczniowie z Płocka, w porównaniu do uczniów z innych miast, w najwyższych odsetkach deklarowali picie piwa. Prawidłowość ta dotyczy zarówno pierwszoklasistów, jak i trzecioklasistów.

Ponadto częściej niż w większości miast w odpowiedziach uczniów z Płocka pojawia się wódka. Uczniowie z młodszej kohorty są pod tym względem na pierwszym miejscu. Uczniowie ze starszej kohorty natomiast znaleźli się na drugim miejscu po uczniach z Częstochowy.

W Płocku, na tle innych miast, w młodszej kohorcie notujemy najwyższe wskaźniki rozpowszechnienia upijania się (tabela 70).

Tabela 70. Silne upicie się tzn. wypicie tyle, żeby np. zataczać się, bełkotać, nie pamiętać co się działo

Poziom Klasy	Wyszczególnienie	Płock	Wrocław	Często- chowa	Kalisz	Pruszków
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Kiedykolewkie w życiu	36,0	28,3	29,3	29,0	32,7
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	29,5	23,4	24,0	23,3	25,8
	W czasie 30 dni przed badaniem	16,2	12,0	11,7	12,7	12,8
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Kiedykolewkie w życiu	60,5	58,9	60,6	50,6	50,6
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	48,0	47,8	48,1	38,8	41,3
	W czasie 30 dni przed badaniem	22,8	26,3	26,3	18,4	13,4

Trochę inaczej jest w starszej kohorcie, gdzie płocka młodzież także lokuje się wysoko, ale nie zajmuje pierwszego miejsca. Pod względem wskaźnika upijanie się kiedykolewkie w życiu oraz w czasie ostatnich 12 miesięcy płocka młodzież zajmuje drugie miejsce, ale z minimalną stratą do lidera, którym jest Częstochowa. Jedynie odsetek upijających się w czasie ostatnich 30 dni w Płocku mieści się w środku listy miast objętych badaniem.

Rozpowszechnienie używania przetworów konopi kiedykolewkie w życiu jest w badanych miastach silnie zróżnicowane (tabela 71).

Tabela 71. Używanie substancji kiedykolwiek w życiu

poziom klasy		Płock	Wrocław	Często- chowa	Kalisz	Pruszków
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	14,5	17,4	14,4	10,9	18,1
	Substancje wziewne	7,6	9,1	6,9	5,0	10,2
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	16,6	18,1	20,2	14,6	18,6
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	9,3	11,8	12,6	7,6	9,5
	Amfetamina	5,0	5,2	3,2	2,2	5,4
	Metamfetamina	4,1	4,7	2,6	1,9	4,0
	LSD lub inne halucynogeny	3,8	5,1	3,4	2,1	4,7
	Crack	3,5	3,6	2,2	1,2	4,4
	Kokaina	4,4	4,1	3,0	2,9	4,0
	Heroina	3,7	3,3	1,8	2,2	3,4
	Ecstasy	3,9	5,1	2,7	2,5	5,1
	Grzyby halucynogenne	3,4	5,5	2,8	3,0	4,5
	GHB	2,7	2,7	1,4	1,7	2,1
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	3,2	3,5	2,5	2,6	3,4
	Alkohol razem z tabletkami	7,8	8,5	7,7	6,6	9,1
	Sterydy anaboliczne	5,7	4,3	2,8	3,4	5,1
	Alkohol razem z marihuaną lub haszyszem	7,0	9,2	7,9	5,2	11,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	32,1	36,0	35,9	25,4	33,7
	Substancje wziewne	6,1	7,5	5,2	5,1	8,8
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	18,5	23,1	22,9	19,6	20,5
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	7,7	12,8	7,9	7,9	8,3
	Amfetamina	3,1	5,8	2,9	2,8	8,2
	Metamfetamina	3,4	5,4	2,3	2,8	6,3
	LSD lub inne halucynogeny	2,9	7,2	4,2	2,6	7,5
	Crack	2,2	3,2	1,5	1,6	4,4
	Kokaina	2,7	5,0	2,6	1,7	7,6
	Heroina	1,8	3,1	1,8	1,6	3,8
	Ecstasy	2,9	6,8	4,0	2,3	5,1
	Grzyby halucynogenne	4,1	6,1	4,6	2,4	6,3
	GHB	1,6	2,5	1,4	1,0	3,1
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	2,3	3,4	1,9	1,7	4,4
	Alkohol razem z tabletkami	8,9	13,4	11,6	9,6	9,0
	Sterydy anaboliczne	3,1	4,6	2,8	2,4	3,2
	Alkohol razem z marihuaną lub haszyszem	17,8	21,7	20,3	15,9	18,6

Pod tym względem plocka młodzież lokuje się w środku rankingu. Jest tak w każdej z kohort. Warto zauważyć, iż na czele rankingu znajdują się uczniowie z Wrocławia, zaś na ostatnich miejscach uczniowie z Kalisza.

Inne substancje, których używanie jest bardziej rozpowszechnione, to leki uspokajające i nasenne przyjmowane bez przepisu lekarza, leki przeciwbólowe w celu odurzania się oraz substancje wziewne.

Rozpowszechnienie używania substancji wziewnych w obu kohortach lokuje Płock na trzecim miejscu, za Pruszkowem i Wrocławiem.

Pod względem rozpowszechnienia eksperymentowania z lekami uspokajającymi i nasennymi przyjmowanymi bez przepisu lekarza plocky pierwszoklasiści lokują się na przedostatnim miejscu, przed uczniami z Kalisza, zaś trzecioklasiści odznaczają się najniższym rozpowszechnieniem.

Odsetki deklarujących używanie leków przeciwbólowych w celu odurzania się lokują plockich pierwszoklasistów na przedostatnim miejscu – ostatnie zajmują uczniowie z Kalisza. Płocky trzecioklasiści natomiast odznaczają się najniższym rozpowszechnieniem sięgania po te leki.

Wprawdzie używanie innych substancji spotykamy znacznie rzadziej, zatem przestrzeń do zróżnicowania jest znacznie mniejsza, to jednak warto zauważyć, że plocky uczniowie nie odbiegają pod względem rozpowszechniania od uczniów z pozostałych miast.

Rozpowszechnienie używania dopalaczy jest słabo zróżnicowane ze względu na miasto (tabela 72). Co najwyżej można wskazać na Kalisz, gdzie spotykamy najniższe odsetki użytkowników definiowanych wedle trzech analizowanych wskaźników. Dotyczy to każdej z kohort.

Odsetki plockich uczniów nie odbiegają znacząco od odsetków notowanych w innych badanych miastach.

Tabela 72. Używanie dopalaczy

poziom klasy		Płock	Wrocław	Często- chowa	Kalisz	Pruszków
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Kiedyskolwiek w życiu	7,0	7,2	5,5	2,9	7,4
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	6,4	6,1	4,2	2,2	6,7
	W czasie 30 dni przed badaniem	5,0	5,2	2,9	1,9	5,6
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Kiedyskolwiek w życiu	5,8	7,7	5,1	4,1	6,8
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	4,1	5,9	4,9	3,6	5,5
	W czasie 30 dni przed badaniem	2,8	3,9	3,0	2,5	4,8

Dane na temat łatwego dostępu do poszczególnych substancji psychoaktywnych zestawiono w tabeli 73.

Do specyfiki Płocka, dzielonej z Częstochową, zaliczyć można bardzo wysoki poziom dostępności papierosów, piwa, wina i wódki. Pod względem bardzo łatwego dostępu do marihuany lub haszyszu, płocki pierwszoklasiści znajdują się pośrodku rankingu, zaś trzecioklasiści zajmują przedostatnie miejsce wyprzedzając jedynie Kalisz.

Dostępność leków uspokajających lub nasennych oceniana jest dość wysoko we wszystkich miastach, przy słabym zróżnicowaniu w młodszej kohorcie i większym w starszej. Trzecioklasiści z Częstochowy i Pruszkowa wyróżniają się większymi odsetkami uczniów deklarujących łatwy dostęp do tych leków.

Dostępność takich substancji, jak amfetamina, metamfetamina, ecstazy, kokaina oraz heroina jest oceniana niżej i w podobny sposób przez uczniów z badanych miast.

Tabela 73. Ocena dostępu do poszczególnych substancji jako bardzo łatwy

Poziom klasy		Płock	Wrocław	Często- chowa	Kalisz	Pruszków
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Papierosy	40,7	29,9	40,9	32,7	38,5
	Piwo	49,8	37,7	44,9	41,4	39,9
	Cydr	16,8	18,0	20,3	14,0	15,7
	Alcopops	19,1	16,1	18,4	14,5	17,4
	Wino	38,0	30,7	38,0	30,6	31,3
	Wódka	40,0	30,8	39,5	34,7	33,3
	Marihuana lub haszysz	14,1	12,0	16,2	11,2	17,4
	Amfetamina	6,3	5,4	6,2	5,1	8,1
	Metamfetamina	6,4	5,7	6,2	5,7	7,8
	Leki uspokajające lub nasenne	25,2	24,6	28,0	21,6	25,4
	Ecstasy	7,0	7,1	7,0	4,8	7,5
	Kokaina	7,8	6,5	9,3	5,5	8,4
	Heroina	6,3	6,0	6,9	4,8	8,2
	Dopalacze	8,8	8,0	9,5	5,8	11,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Papierosy	61,3	52,7	63,6	50,8	58,1
	Piwo	71,6	60,0	74,3	60,4	68,3
	Cydr	46,2	38,8	55,4	38,1	34,4
	Alcopops	48,0	39,8	53,9	35,4	41,7
	Wino	66,9	53,5	72,1	54,1	57,7
	Wódka	64,2	53,7	70,0	54,1	57,1
	Marihuana lub haszysz	19,5	20,3	22,4	15,4	30,1
	Amfetamina	5,6	6,5	6,8	5,5	11,3
	Metamfetamina	6,5	6,7	6,2	5,4	10,6
	Leki uspokajające lub nasenne	25,2	23,4	32,6	23,8	30,0
	Ecstasy	5,8	7,9	7,4	5,7	9,5
	Kokaina	6,5	7,4	6,3	5,1	9,4
	Heroina	4,9	5,9	5,4	4,4	7,5
	Dopalacze	6,7	6,8	6,2	7,0	10,0

Trochę większe zróżnicowanie obserwujemy w przypadku ocen dostępności „dopalaczy”. W tym przypadku, w obu kohortach, na pierwsze miejsce wysuwa się Pruszków. Płock znajduje się w grupie miast o niższej wartości wskaźnika.

Porównanie ekspozycji na propozycje poszczególnych substancji psychoaktywnych zawiera tabela 74.

Odsetek płockich pierwszoklasistów, którym proponowano piwo, lub wódkę jest najwyższy spośród badanych miast, zaś pod względem propozycji nielegalnego alkoholu (bimbru) lokuje się na drugim miejscu, ex aequo z Częstochową. Podobnie jest z propozycjami wina.

Uczniowie z płockiej młodszej kohorty zajmują także pierwsze miejsce pod względem ekspozycji na propozycje sterydów anabolicznych. W przypadku większości pozostałych substancji mieszczą się w środkowej strefie rankingu.

W starszej kohorcie w Płocku w porównaniu z innymi miastami także notujemy najwyższy poziom ekspozycji na propozycje piwa, wódki oraz bimbru, zaś najniższy – kokainy.

Tabela 74. Ekspozycja na propozycje poszczególnych substancji

poziom klasy		Płock	Wrocław	Często- chowa	Kalisz	Pruszków
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Piwo	62,7	52,7	57,4	53,5	50,6
	Wino	37,0	33,4	39,0	31,8	30,1
	Wódka	51,8	41,8	50,7	46,3	41,6
	Marihuana lub haszysz	18,3	20,1	19,2	13,9	21,0
	LSD	5,9	7,1	4,7	3,9	8,2
	Amfetamina	7,6	6,5	6,6	4,0	7,8
	Leki uspokajające lub nasenne	11,5	12,8	12,4	10,0	13,6
	Crack	6,2	5,6	4,3	3,9	7,8
	Kokaina	8,3	7,2	5,8	5,4	10,1
	Ecstasy	6,4	6,4	5,8	3,4	8,6
	Heroina	6,8	4,8	4,6	4,0	8,6
	Sterydy anaboliczne	7,6	5,4	6,0	5,0	7,4
	Polska heroina (kompot)	6,4	4,9	5,2	5,4	7,4
	Bimber	19,0	12,8	19,0	20,7	17,9

poziom klasy		Płock	Wrocław	Często- chowa	Kalisz	Pruszków
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Piwo	80,9	76,7	83,1	74,3	71,0
	Wino	61,2	56,0	69,0	53,2	48,3
	Wódka	77,8	66,5	84,9	69,7	66,9
	Marihuana lub haszysz	25,7	30,9	30,6	21,0	22,1
	LSD	4,3	6,9	7,2	3,4	4,8
	Amfetamina	4,3	7,4	5,6	3,5	4,1
	Leki uspokajające lub nasenne	9,6	12,9	10,3	10,2	9,0
	Crack	2,9	4,2	3,6	2,3	4,1
	Kokaina	4,0	6,5	4,7	4,2	4,8
	Ecstasy	3,6	5,8	5,5	3,1	6,9
	Heroina	3,2	4,3	3,7	3,1	3,4
	Sterydy anaboliczne	5,2	5,8	5,6	4,5	4,2
	Polska heroina (kompot)	3,6	4,3	3,4	3,1	3,4
	Bimber	32,3	23,2	37,3	30,0	22,8

Dane na temat zakupów napojów alkoholowych w badanych miastach zestawiono w tabeli 75.

Tabela 75. Zakupy napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

Poziom klasy		Płock	Wrocław	Często- chowa	Kalisz	Pruszków
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	20,7	16,8	18,1	16,2	18,3
	Wino	9,4	8,7	10,6	6,5	7,5
	Wódka	17,4	14,1	16,9	12,6	13,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	40,9	38,9	43,6	30,0	25,7
	Wino	18,0	20,9	22,4	13,3	10,4
	Wódka	29,7	31,8	31,9	24,6	23,4

W młodszej kohorcie uczniowie z Płocka w najwyższych odsetkach dokonywali zakupów piwa i wódki. Odsetki kupujących wino natomiast lokują płockich pierwszoklasistów na drugim miejscu po uczniach z Częstochowy.

W starszej kohorcie uczniowie z Płocka lokują się na drugim miejscu po częstochowianach, gdy w grę wchodzi zakupy piwa oraz lokują się w środku rankingu, gdy mowa o zakupach wina i wódki.

Na wymiarze znajomości miejsc gdzie łatwo kupić marihuanę lub haszysz płocki pierwszoklasista należy do najgorzej poinformowanych (tabela 76).

Tabela 76. Miejsca gdzie można łatwo kupić marihuanę lub haszysz

Poziom klasy		Płock	Wrocław	Często- chowa	Kalisz	Pruszków
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Nie znam takich miejsc	62,8	58,1	60,5	72,3	60,9
	Ulica, park	19,7	20,9	22,4	14,4	19,2
	Szkoła	10,9	14,3	13,1	7,9	12,6
	Dyskoteka, bar	6,7	7,8	7,1	5,3	7,3
	Mieszkanie dealera	12,4	13,9	13,2	9,5	12,3
	Internet	10,6	11,3	11,9	9,9	16,9
	Inne miejsce	11,9	15,7	13,6	9,8	13,8
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Nie znam takich miejsc	56,1	54,3	56,8	64,1	47,3
	Ulica, park	23,1	22,2	22,9	18,8	33,3
	Szkoła	11,3	15,5	17,1	9,7	17,3
	Dyskoteka, bar	6,7	4,6	4,9	3,5	4,7
	Mieszkanie dealera	15,9	19,5	19,9	13,0	17,3
	Internet	17,0	15,2	12,5	11,6	20,7
	Inne miejsce	13,4	14,5	17,1	12,3	19,3

W starszej kohorcie tylko uczniowie z Płocka mieszczą się w środkowej strefie rankingu.

Płoccy pierwszoklasiści, najrzadziej spotykali się z bezwzględnym brakiem zgody rodziców na picie napojów alkoholowych (tabela 77). Najmniej liberalnych rodziców, wedle opinii uczniów z młodszej kohorty spotykamy w Pruszkowie.

W starszej kohorcie z Płocka także odnotować trzeba niższy poziom liberalizmu rodziców niż w większości innych miast. Pod tym względem rodziców płockich trzecioklasistów wyprzedzili jedynie rodzice uczniów z Częstochowy.

Tabela 77. Brak pozwolenia ze strony rodziców na picie napojów alkoholowych

Poziom klasy		Płock	Wrocław	Często- chowa	Kalisz	Pruszków
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ojciec	48,4	55,0	52,6	54,7	61,7
	Matka	50,8	57,6	53,3	58,8	64,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ojciec	18,1	28,1	13,1	28,1	35,1
	Matka	19,6	29,5	13,5	28,2	34,5

Granie kiedykolwiek w życiu oraz w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem w gry hazardowe deklarowane było przez pierwszoklasistów z Płocka rzadziej niż przez ich rówieśników z każdego z miast (tabela 78). Inaczej jest, gdy w grę wchodzi granie w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Pod tym względem piętnasto-szesnastolatki z Płocka znalazły na drugim miejscu, po mieszkańcach Pruszkowa.

W grupie uczniów ze starszej kohorty płocka młodzież znalazła się w środku rankingu, jeśli chodzi o granie kiedykolwiek w życiu, w czasie ostatnich 12 miesięcy oraz w czasie ostatnich 30 dni.

Tabela 78. Granie w gry hazardowe, tj. takie gdzie stawia się pieniądze i można je wygrać

poziom klasy		Płock	Wrocław	Często- chowa	Kalisz	Pruszków
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	24,3	25,4	27,4	25,5	30,0
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	16,9	18,6	19,2	18,1	22,3
	W czasie 30 dni przed badaniem	12,9	11,7	11,3	12,1	15,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	26,8	28,8	28,3	23,3	35,6
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	20,6	22,2	21,6	16,0	25,7
	W czasie 30 dni przed badaniem	14,6	15,4	14,2	11,4	16,6

Dane o poziomie braku zaufania respondentów mierzonym odsetkiem badanych, którzy nie przyznaliby się do używania marihuany lub haszysz, gdyby ich używali zestawiono w tabeli 79.

Tabela 79. Poziom zaufania respondentów (odpowiedzi: „chyba nie” lub „zdecydowanie nie” na pytanie o to, czy badany odpowiadając na ankietę przyznałby się do używania substancji, gdyby ich używał)

Poziom klasy	Płock	Wrocław	Często- chowa	Kalisz	Pruszków
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	20,9	17,5	22,2	26,9	29,1
Starsza kohorta (17- 18 lat)	14,7	15,5	10,3	18,3	12,4

Płoccy pierwszoklasiści w drugim, co wielkości, odsetku zaprezentowali brak zaufania wybierając odpowiedzi: „chyba nie” lub „zdecydowanie nie” na pytanie o to, czy odpowiadając na ankietę przyznaliby się do używania substancji, gdyby ich używali. Najniższy wskaźnik braku zaufania obserwujemy we Wrocławiu, a najwyższy w Pruszkowie. W starszej kohorcie płoccy uczniowie znaleźli się w środku rankingu deklarujących niechęć do przyznania się do używania przetworów konopi.

Płock 2024 na tle kraju

Płockie badanie w 2024 r. zostało zrealizowane w ramach ogólnokrajowego badania ESPAD. Jego wyniki zatem są w pełni porównywalne z wynikami ogólnopolskimi.

Palenie tytoniu i używanie wyrobów nikotynowych

Dane na temat doświadczeń z paleniem tytoniu zebranych na przestrzeni całego życia oraz w czasie ostatnich 30 dni zawiera tabela 80.

Tabela 80. Palenie tytoniu kiedykolwiek w życiu oraz w czasie ostatnich 30 dni.

Kohorta		Płock	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	40,0	38,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	20,7	21,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	55,0	56,1
	W czasie 30 dni przed badaniem	24,3	30,0

W obu kohortach notujemy brak większych różnic w rozpowszechnieniu palenia tytoniu między Płockiem i średnią ogólnopolską, na poziomie doświadczeń zebranych w całym dotychczasowym życiu. Gdy w grę wchodzi palenie w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem to w młodszej kohorcie także obserwujemy brak różnic, natomiast w starszej odsetki dla Płocka są niższe niż w skali kraju. .

Inaczej rzecz się ma z używaniem e-papierosów (tabela 81). Porównanie danych z Płocka oraz danych z całego kraju wskazuje w młodszej kohorcie na większe rozpowszechnienie w Płocku od ogólnopolskiego oraz w starszej kohorcie na mniejsze w mieście niż w skali kraju. Warto też zauważyć iż zarówno w Płocku jak i w całej Polsce rozpowszechnienie używania e-papierosów jest znacznie większe niż palenia tradycyjnych wyrobów tytoniowych, przy czym różnica w Płocku jest większa, zwłaszcza w młodszej kohorcie

Tabela 81. Używanie e-papierosów kiedykolwiek w życiu oraz w czasie ostatnich 30 dni.

Kohorta		Płock	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	74,0	56,7
	W czasie 30 dni przed badaniem	58,9	37,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	66,9	69,5
	W czasie 30 dni przed badaniem	46,3	50,9

Picie napojów alkoholowych

Wszystkie trzy wskaźniki picia napojów alkoholowych w Płocku w młodszej kohorcie są niższe niż w skali kraju. (tabela 82). W starszej kohorcie Płocka

natomiast, wyniki w tym zakresie nie odbiegają znacząco od ogólnopolskich. tego spadku okazała się większa, niż w młodszej grupie.

Tabela 82. Picie napojów alkoholowych

Kohorta		Płock	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolewiek w życiu	80,2	72,9
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	67,8	59,7
	W czasie 30 dni przed badaniem	46,5	39,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolewiek w życiu	91,5	91,3
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	85,3	86,3
	W czasie 30 dni przed badaniem	74,4	73,3

Zgodnie z różnicami w rozpowszechnieniu picia napojów alkoholowych ogółem, także w odsetkach pijących poszczególne napoje alkoholowe obserwujemy podobne zróżnicowania (tabela 83).

W młodszej kohorcie w Płocku frakcje pijących każdy z tradycyjnych napojów alkoholowych są większe w Płocku niż na poziomie kraju. Największa względna różnica dotyczy wódki, a następnie wina. W starszej kohorcie przy żadnym z typów napojów nie pojawiają się różnice na tyle duże, aby były istotne statystycznie.

Tabela 83. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

Kohorta		Płock	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	47,5	39,2
	Cider	7,1	5,3
	Alcopop	12,3	11,1
	Wino	25,7	19,9
	Wódka	38,0	30,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	64,9	63,5
	Cider	7,6	10,4
	Alcopop	22,6	23,8
	Wino	39,8	40,9
	Wódka	61,5	60,0

Zróznicowaniu w zakresie rozpowszechniania picia napojów alkoholowych towarzyszy podobna tendencja w zakresie upijania się oraz incydentalnego picia nadmiernego (tzw. binge drinking). Dane na temat zmian w odsetkach uczniów którzy przekraczali próg nietrzeźwości zawiera tabela 84.

Tabela 84. Silne upicie się tzn. wypicie tyle, żeby np. zataczać się, bełkotać, nie pamiętać co się działo, wśród chłopców

Kohorta		Płock	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	36,0	32,1
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	29,5	25,8
	W czasie 30 dni przed badaniem	16,2	13,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	60,5	59,1
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	48,0	46,9
	W czasie 30 dni przed badaniem	22,8	24,3

W młodszej kohorcie wartości wszystkich trzech wskaźników są wyższe w Płocku, niż średnio w kraju. W starszej kohorcie natomiast wartość każdego z trzech wskaźników dla płockich uczniów nie różni się znacząco od wartości stwierdzonych w badaniu ogólnopolskim.

Podobną prawidłowość obserwujemy, gdy w grę wchodzi, niezależnie od samooceny badanych w kwestii upicia się, obiektywna miara nadmiernego spożycia przy jednej okazji, czyli wypicie 5 drinków lub więcej. W tabeli 85. zestawiono odsetki badanych, którym zdarzało się przekraczać tę miarę w Płocku oraz w całym kraju

Tabela 85. Picie nadmierne w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

Wypicie 5 lub więcej drinków z rzędu w czasie ostatnich 30 dni			
Kohorta		Płock	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ani razu	63,3	69,0
	1 raz	12,1	10,2
	2 razy	9,3	7,2
	3-5 razy	7,3	7,2
	6-9 razy	3,1	2,6
	10 lub więcej razy	4,9	3,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ani razu	40,2	41,2
	1 raz	15,8	15,1
	2 razy	16,6	14,3
	3-5 razy	14,9	15,5
	6-9 razy	5,9	5,7
	10 lub więcej razy	6,5	8,2

Odsetek pijących nadmierne wedle tej definicji w młodszej przypiera w Płocku wyższą wartość inż.

W starszej kohorcie podobnie jak w przypadku poprzednich wskaźników, uczniowie z Płocka nie odróżniają się znacząco od swoich rówieśników z próby ogólnopolskiej.

Używanie innych substancji psychoaktywnych

W Płocku w stosunku do całego kraju. odnotować trzeba podobne rozpowszechnienia używania wszystkich substancji psychaktywnych innych niż alkohol i nikotyna, w tym marihuany i haszyszu, w obu badanych kohortach na poziomie używania kiedykolwiek w życiu (tabela 86).

Tabela 86. Używanie substancji kiedykolwiek w życiu

Kohorta		Płock	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	14,5	16,9
	Substancje wziewne	7,6	6,7
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	16,6	17,9
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	9,3	9,9
	Amfetamina	5,0	4,2
	Metamfetamina	4,1	3,9
	LSD lub inne halucynogeny	3,8	4,0
	Crack	3,5	2,7
	Kokaina	4,4	3,7
	Relevin	2,5	1,7
	Heroina	3,7	2,7
	Ecstasy	3,9	3,8
	Grzyby halucynogenne	3,4	3,6
	GHB	2,7	1,8
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	3,2	3,4
	Alkohol razem z tabletkami	7,8	7,5
	Sterydy anaboliczne	5,7	4,2
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	7,0	9,1

Kohorta		Płock	Polska
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	32,1	33,1
	Substancje wziewne	6,1	6,3
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	18,5	20,7
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	7,7	8,6
	Amfetamina	3,1	4,5
	Metamfetamina	3,4	3,7
	LSD lub inne halucynogeny	2,9	4,0
	Crack	2,2	2,0
	Kokaina	2,7	3,1
	Relevin	1,5	1,6
	Heroina	1,8	1,9
	Ecstasy	2,9	4,0
	Grzyby halucynogenne	4,1	4,0
	GHB	1,6	1,5
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	2,3	2,3
	Alkohol razem z tabletkami	8,9	10,9
	Sterydy anaboliczne	3,1	3,1
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	17,8	19,1

W obu kohortach, podobnie, jak w przypadku używania kiedykolwiek w życiu, również odsetek okazjonalnych użytkowników przetworów konopi, czyli tych, którzy sięgali po nie w czasie ostatnich 12 miesięcy (tabela 87) nie odbiega znacząco od wyników ogólnopolskich. Podobnie jest z wszystkimi innymi substancjami.

Tabela 87. Używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy

Kohorta		Płock	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	15,0	14,5
	Substancje wziewne	5,5	4,3
	Ecstasy	4,9	2,9
	Amfetamina	5,3	3,1
	Metamfetamina	4,6	3,0
	Kokaina	4,4	2,9
	Crack	3,7	2,5
	Heroina	4,4	2,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	26,1	23,7
	Substancje wziewne	5,0	3,0
	Ecstasy	4,1	2,6
	Amfetamina	4,4	3,1
	Metamfetamina	4,1	2,7
	Kokaina	4,1	2,2
	Crack	3,2	1,7
	Heroina	3,2	1,5

W zakresie używania przetworów konopi w czasie ostatnich 30 dni (tabela 88) także w Płocku jest podobnie jak średnio w kraju.

Tabela 88 Używanie substancji w czasie ostatnich 30 dni

Kohorta		Płock	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	6,9	8,0
	Substancje wziewne	3,3	2,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	9,2	10,7
	Substancje wziewne	1,8	1,9

Rozkłady odpowiedzi na pytanie testu przesiewowego na problemowy używanie przetworów konopi (PUM) nie odróżniają młodzież Płocka od ich rówieśników z próby ogólnopolskiej, wszakże z jednym wyjątkiem (tabela 89). Trzecioklasisci z Płocka

Tabela 89. Symptomy problemowego używania marihuany- test przesiewowy PUM

Kohorta		Płock	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie pójście lub spóźnienie się do szkoły z powodu marihuany	6,9	5,9
	Częsta potrzeba użycia marihuany	4,4	4,7
	Samodzielny zakup marihuany	6,3	7,4
	Palenie konopi samotnie	5,1	5,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie pójście lub spóźnienie się do szkoły z powodu marihuany	6,3	5,8
	Częsta potrzeba użycia marihuany	4,3	4,7
	Samodzielny zakup marihuany	7,6	9,7
	Palenie konopi samotnie	4,9	5,8

Pozytywny wynik testu przesiewowego, czyli potwierdzenie co najmniej 2 symptomów, także nie uległo zmianie w czasie ostatnich pięciu lat. W Płocku było to 5,7% w młodszej kohorcie oraz 5,4% w starszej, zaś na poziomie kraju analogiczne odsetki wyniosły 5,8% u młodszych oraz 6,6% u starszych. Dane z tabeli 90. Sugerują, brak większy różnic między Płockiem i całym krajem w zakresie odsetka uczniów, którzy używali leków uspokajających i nasennych z przepisu lekarza. Dotyczy to zarówno młodszej, jak i starszej kohorty.

Tabela 90. Używanie leków z przepisu lekarza

Kohorta		Płock	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie, nigdy	84,2	82,9
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	9,1	10,4
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	6,7	6,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie, nigdy	84,2	81,3
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	9,7	11,1
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	6,0	7,6

Rozpowszechnienie używania dopalaczy w każdej z kohort badanych w Płocku, nie odbiega istotnie od danych ogólnopolskich (tabela 91).

Tabela 91. Używanie dopalaczy

Kohorta		Płock	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedyskolwiek w życiu	7,0	7,2
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	6,4	6,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	5,0	5,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedyskolwiek w życiu	5,8	7,0
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	4,1	6,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	2,8	4,0

Dostępność substancji psychoaktywnych

W tabeli 92. przedstawiono porównanie odsetków badanych deklarujących bardzo łatwy dostęp do poszczególnych substancji w Płocku oraz na poziomie całego kraju.

Powyższe porównanie sugeruje większą dostępności tradycyjnych napojów alkoholowych (piwo, wino wódka) w młodszej kohorcie w Płocku niż w skali kraju. W starszej kohorcie natomiast obserwujemy przeciwną tendencję, tzn. dostępność wszystkich napojów alkoholowych, z wyjątkiem piwa, ocenia jest niżej w Płocku niż w całym kraju.

Analogiczne porównania ocen dostępności wszystkich pozostałych substancji wskazuje na brak istotnych różnic.

Tabela 92. Ocena dostępu do poszczególnych substancji jako bardzo łatwy

Kohorta		Płock	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Papierosy	40,7	37,8
	Piwo	49,8	44,2
	Cydr	16,8	16,7
	Alcopops	19,1	17,4
	Wino	38,0	34,9
	Wódka	40,0	35,9
	Marihuana lub haszysz	14,1	14,8
	Amfetamina	6,3	6,7
	Metamfetamina	6,4	6,7
	Leki uspokajające lub nasenne	25,2	24,5
	Ecstasy	7,0	6,9
	Kokaina	7,8	7,7
	Heroina	6,3	6,6
	Dopalacze	8,8	8,3

Kohorta		Płock	Polska
Starsza kohorta (17-18 lat)	Papierosy	61,3	63,8
	Piwo	71,6	73,3
	Cydr	46,2	50,9
	Alcopops	48,0	51,2
	Wino	66,9	69,1
	Wódka	64,2	67,8
	Marihuana lub haszysz	19,5	20,5
	Amfetamina	5,6	6,5
	Metamfetamina	6,5	6,4
	Leki uspokajające lub nasenne	25,2	26,8
	Ecstasy	5,8	6,9
	Kokaina	6,5	6,8
	Heroina	4,9	5,3
	Dopalacze	6,7	6,8

W przypadku większości substancji ekspozycja na propozycje w Płocku nie różni się istotnie od obserwowanej w próbie ogólnopolskiej (tabela 93). Jedynie w przypadku piwa i wódki pierwszoklasiści, zaś w kwestii bimbrowi uczniowie z obu kohort z Płocka są bardziej narażeni na oferty niż ich rówieśnicy z próby ogólnopolskiej.

Tabela 93. Ekspozycja na propozycje poszczególnych substancji

Kohorta		Płock	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	62,7	58,8
	Wino	37,0	34,8
	Wódka	51,8	48,3
	Marihuana lub haszysz	18,3	20,3
	LSD	5,9	5,6
	Amfetamina	7,6	6,5
	Leki uspokajające lub nasenne	11,5	11,6
	Crack	6,2	5,0
	Kokaina	8,3	6,7
	Ecstasy	6,4	5,4
	Heroina	6,8	5,2
	Sterydy anaboliczne	7,6	6,1
	Polska heroina (kompot)	6,4	5,0
	Bimber	19,0	15,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	80,9	80,8
	Wino	61,2	61,0
	Wódka	77,8	77,8
	Marihuana lub haszysz	25,7	27,5
	LSD	4,3	4,8
	Amfetamina	4,3	5,0
	Leki uspokajające lub nasenne	9,6	10,3
	Crack	2,9	3,1
	Kokaina	4,0	4,6
	Ecstasy	3,6	4,4
	Heroina	3,2	3,5
	Sterydy anaboliczne	5,2	5,1
	Polska heroina (kompot)	3,6	3,4
	Bimber	32,3	28,7

Odsetki badanych, którzy pili poszczególne napoje alkoholowe w takich miejscach, jak pub, bar, kawiarnia, restauracja, czy dyskoteka są w młodszej kohorcie z Płocka wyższe od analogicznych proporcji na poziomie kraju

(tabela 94). W starszej kohorcie natomiast nie odnotowujemy istotnych różnic.

Tabela 94. Odsetki uczniów, którzy pili napoje alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem w miejscach publicznych - pub, bar, kawiarnia, restauracja, dyskoteka

Poziom klasy		Płock	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	36,5	30,0
	Wino	19,3	16,3
	Wódka	29,4	24,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	51,1	50,6
	Wino	31,3	31,2
	Wódka	49,1	48,5

W tabeli 95. zestawiono dane dotyczące zakupów napojów alkoholowych na wynos w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem.

Ten wskaźnik, inaczej niż poprzedni wykazuje brak różnic między Płockiem a całym krajem, nie tylko w starszej kohorcie, ale także w młodszej.

Tabela 95. Odsetki uczniów, którzy dokonywali zakupów napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

Poziom klasy		Płock	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	20,7	19,2
	Wino	9,4	8,4
	Wódka	17,4	15,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	40,9	42,7
	Wino	18,0	20,0
	Wódka	29,7	31,2

Uczniowie byli pytani o miejsca, gdzie ich zdaniem można łatwo kupić marihuanę lub haszysz (tabela 96.). W obu kohortach respondenci z Płocka nie odbiegają znacząco w swych ocenach od średniej ogólnopolskiej.

Tabela 96. Miejsca, gdzie można łatwo kupić marihuanę lub haszysz

Kohorta		Płock	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie znam takich miejsc	62,8	62,7
	Ulica, park	19,7	19,7
	Szkoła	10,9	11,9
	Dyskoteka, bar	6,7	6,0
	Mieszkanie dealera	12,4	12,1
	Internet	10,6	10,9
	Inne miejsce	11,9	14,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie znam takich miejsc	56,1	56,5
	Ulica, park	23,1	22,0
	Szkoła	11,3	14,3
	Dyskoteka, bar	6,7	5,0
	Mieszkanie dealera	15,9	17,4
	Internet	17,0	15,9
	Inne miejsce	13,4	62,7

Rodzice a używanie substancji przez młodzież

Wyniki uzyskane w młodszej kohorcie w Płocku oraz w całym kraju zestawione w tabeli 97 sugerują większy poziom liberalizmu rodziców z miasta względem picia napojów alkoholowych przez ich pociechy. Odsetki pierwszoklasistów w Płocku, którzy zadeklarowali bezwarunkowy brak pozwolenia na picie alkoholu są mniejsze niż na poziomie kraju. W starszej kohorcie natomiast wyniki z miasta nie odbiegają znacząco od wyników ogólnopolskich.

Tabela 97. Bezwarunkowy brak pozwolenia ze strony rodziców na picie napojów alkoholowych przez ich dzieci

Kohorta		Płock	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ojciec	48,4	56,2
	Matka	50,8	59,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ojciec	18,1	18,4
	Matka	19,6	18,8

Jak przekonują dane zestawione w tabeli 98 wskaźniki rozpowszechnienia grania w gry hazardowe w płockich kohortach nie różnią się znacząco od wyników ogólnopolskich.

Tabela 98. Granie w gry hazardowe, tj. takie gdzie stawia się pieniądze i można je wygrać

Kohorta		Płock	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	24,3	25,4
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	16,9	19,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	12,9	12,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	26,8	26,8
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	20,6	20,5
	W czasie 30 dni przed badaniem	14,6	14,1

Porównanie odsetków uczniów, którzy potwierdzali symptomy sugerujące występowanie problemowego hazardu także nie ujawnia znaczących różnic między miastem i całym krajem (tabela 99).

Tabela 99. Symptomy grania problemowego w gry hazardowe

Kohorta		Płock	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Potrzeba stawiania coraz większych pieniędzy	9,2	9,0
	Kłamanie w sprawie tego, jak wiele się gra	6,0	4,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Potrzeba stawiania coraz większych pieniędzy	11,3	8,9
	Kłamanie w sprawie tego, jak wiele się gra	5,3	3,7

Wyniki ogólnopolskie oraz z Płocka na temat poziomu zaufania respondentów zaprezentowane w tabeli 100 są niemal identyczne, zwłaszcza w grupie pierwszoklasistów. Oznacza to, że do wyników z Płocka należy podchodzić podobnie jak do wyników w skali kraju.

Tabela 100. Poziom zaufania respondentów – Odsetek badanych, którzy odpowiedzieli chyba lub zdecydowanie nie na pytanie o to, czy odpowiadając na ankietę przyznaliby się do używania marihuany lub haszyszu, gdyby ich używali

	Płock	Polska
Kohorta		
Młodsza kohorta (15-16 lat)	20,9	20,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	14,7	13,1

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Wyniki badania w Płocku w 2024 r. na tle wyników uzyskanych w 2012 r., 2016 r. oraz w 2019 r. skłaniają do sformułowania kilku wniosków, a w ślad za nimi kilku rekomendacji.

Młodzież Płocka wedle wyników badania zrealizowanego w 2024 r. jawi się nadal jako silnie zagrożona przez legalne substancje psychoaktywne, chociaż zauważyć można pozytywne trendy.

W zakresie palenia tytoniu zaznacza się wyraźnie trend spadkowy, który w 2024 r. nabral przyspieszenia, zwłaszcza w starszej kohorcie. Także dostęp do tytoniu wedle ocen młodzieży wydaje się być obecnie trudniejszy niż przed pięciu laty. Wszystko to w połączeniu z przekonaniem zdecydowanej większości badanych o dużym ryzyku związanym z codziennym paleniem tytoniu dobrze świadczy o

lokalnej polityce wobec tej substancji i sugerować może sukces w profilaktyce na tym polu.

Nowymi formami wprowadzania nikotyny do organizmu są e-papierosy oraz fajki wodne. To drugie zjawisko ma w Polsce charakter marginalny, natomiast e-papierosy zdobywają sobie uznanie szerokich kręgów młodzieży. Rozpowszechnienie ich używania jest obecnie znacznie większe, niż tradycyjnego palenia tytoniu. Trzeba jednak zauważyć, iż w Płocku używanie e-papierosów rośnie tylko wśród starszej młodzieży.

Papierosy elektroniczne wydają się być obecnie nowym wyzwaniem dla profilaktyki, biorąc pod uwagę przekonania znacznej części młodzieży o braku ryzyka zdrowotnego związanego z używaniem e-papierosów. Nawet jeśli uznać, że są one mniej szkodliwą zdrowotnie alternatywą tytoniu, to wyniki wielu badań obalają tezę o ich całkowitej nieszkodliwości. Należy zatem zintensyfikować działania profilaktyczne adresowane do młodzieży w tym zakresie. Jednocześnie istnieje potrzeba podjęcia inicjatyw ograniczających dostępność e-papierosów dla niepełnoletnich. Zajęcie się tą kwestią w odniesieniu do nastolatków staje się potrzebą chwili.

Rozpowszechnienie picia napojów alkoholowych w 2024 r. spadło. Jednak rozmiary upijania się oraz picia szczególnie ryzykownego, jakim jest incydentalne picie nadmierne (binge drinking) nie ulegają zmniejszeniu. Towarzyszy temu spadek dostępności napojów alkoholowych, ale tylko w starszej kohorcie oraz w obu kohortach zmniejszenie się odsetków uczniów dokonujących zakupów piwa. Ten nie do końca spójny obraz sugeruje potrzebę intensyfikacji działań profilaktycznych zarówno naceLOWANYCH na ograniczanie popytu na napoje alkoholowe, jak i ich podaży.

Wydaje się, iż w obszarze ograniczania dostępności napojów alkoholowych dla młodzieży jest jeszcze sporo do zrobienia. Wiadomo, iż ograniczanie dostępności napojów alkoholowych to strategia o najlepiej udokumentowanej skuteczności, dlatego powinna ona stanowić priorytet. W tym kontekście ważne są nie tylko działania skierowane specyficznie na ograniczanie niepełnoletnim dostępu do alkoholu (np. szkolenia sprzedawców, pełne egzekwowanie przepisów

określających reguły sprzedaży alkoholu), ale także wszelkie inicjatywy ogólnie ograniczające dostępność napojów alkoholowych (np. zakaz sprzedaży nocnej, ograniczanie liczby punktów sprzedaży, polityka cenowa). Część z nich leży w gestii władz centralnych, ale o części decydują samorządy

W zakresie używania narkotyków cieszyć może silny spadek rozpowszechnienia używania przetworów konopi, zwłaszcza w młodszej kohorcie. Podobną tendencję obserwujemy na poziomie całego kraju. Według ocen uczniów z młodszej kohorty spada także dostępność przetworów konopi.

Niepokoić może rozkład oczekiwań wobec alkoholu, a jeszcze bardziej wobec marihuany lub haszyszu. Młodzież spodziewa się raczej konsekwencji pozytywnych picia alkoholu i palenia marihuany niż skutków negatywnych. Takie wzory antycypacji stanowią istotny czynnik ryzyka używania substancji stanowiąc wyzwanie dla działań profilaktycznych. Programy edukacyjne skierowane na zmianę tych oczekiwań mogą przyczynić się do zmniejszenia rozpowszechnienia używania substancji psychoaktywnych przez młodzież.

Ponadto, przekonania młodych ludzi o niezbyt wysokim ryzyku związanym z używaniem marihuany także stanowią nie najlepszy prognostyk. Tendencje legalizacyjne marihuany obecne w wielu krajach Europy, a także krajów pozaeuropejskich, stanowią czynnik sprzyjający mylnym przekonaniom o nieszkodliwości przetworów konopi. Zdaje się to stanowić kolejne poważne wyzwanie dla profilaktyki.

Programy edukacyjne skierowane na kształtowanie racjonalnych postaw wobec przetworów konopi, albo szerzej, wobec substancji psychoaktywnych, powinny unikać demonizowania marihuany i haszyszu, ale rzeczowo, w dobrze udokumentowany sposób prezentować ryzyko różnych szkód zdrowotnych związanych z używaniem przetworów konopi. Pamiętając o tym, by przekaz profilaktyczny, szczególnie o charakterze edukacyjnym, przystawał do doświadczeń, postaw i przekonań młodych ludzi, trzeba zadbać o jego moc perswazyjną. Programom edukacyjnym powinno towarzyszyć szerokie spektrum działań profilaktycznych realizowanych przy współudziale rodziny.

W zakresie nowych substancji psychoaktywnych, czyli tzw. „dopalaczy” warto podkreślenia jest postrzeganie przez młodzież ryzyka związanego z regularnym używaniem tych substancji jako podobnie dużego, jak w przypadku najcięższych narkotyków. Należy to uznać za sukces edukacji publicznej w tym zakresie. Jednocześnie porównanie wyników serii pomiarów, zwłaszcza odnoszące się do eksperymentowania z nowymi substancjami psychoaktywnymi w 2024 r. zdaje się po części kwestionować te pozytywne tendencje.

Różnice związane z płcią w zakresie używania substancji psychoaktywnych ulegają zatarciu w przypadku napojów alkoholowych oraz wyrobów nikotynowych, włączając w to tytoń. Jak dotychczas, proces ten w obszarze używania innych substancji psychoaktywnych, zwłaszcza przetworów konopi, na poziomie kraju nie jest tak zaawansowany. Podobnie jest w Płocku, chociaż w województwie wielkopolskim już obecnie w młodszej kohorcie odsetek dziewcząt, które sięgały kiedykolwiek po marihuanę lub haszysz jest niemal identyczny, jak analogiczny odsetek chłopców. Wydaje się zatem, iż postulat podjęcia prac nad profilaktyką adresowaną specyficznie do dziewcząt pozostaje nadal aktualny. Punktem wyjścia takich prac należy uczynić badania nad czynnikami ryzyka i czynnikami chroniącymi specyficznymi dla dziewcząt.

Istotnym czynnikiem chroniącym młodzież przed piciem napojów alkoholowych są prawidłowe postawy rodzicielskie, a w szczególności brak przyzwolenia na picie napojów alkoholowych, przynajmniej do czasu osiągnięcia pełnoletności. Tylko połowa piętnasto-szesnastolatków i mniej niż jedna piąta siedemnasto-osiemnastolatków spotyka się z takim bezwzględnym zakazem ze strony swoich rodziców. Odsetki te w młodszej kohorcie nie pozostają w zgodzie z abstynencyjnym paradygmatem profilaktyki obowiązującym w naszym kraju.

Wydaje się, że wyniki badania wskazują na potrzebę edukacji rodziców w tym zakresie, bądź zainicjowanie ogólnospołecznej debaty na temat abstynencyjnego paradygmatu polskiej profilaktyki.

Względnie nowym problemem ujawnionym przez badanie ESPAD są gry hazardowe. Wzrost rozmiarów tego zjawiska w 2024 r. nie może napawać optymizmem, stanowiąc kolejne wyzwanie dla profilaktyki. Tym bardziej, że jak wynika z danych zebranych od uczniów ten przedmiot zajęć profilaktycznych

pojawia się w ich doświadczeniach najrzadziej, przegrywając z zajęciami skierowanymi na zapobieganie używaniu substancji psychoaktywnych.

Jednocześnie trzeba zauważyć, iż jak dotychczas wzrostowi rozpowszechnienia hazardu, nie towarzyszy zwiększanie się rozmiarów hazardu problemowego.

BIBLIOGRAFIA

1. Beck F, & Legleye S. (2003). Drogues et adolescents. Usages de drogues et contextes d'usage entre 17 et 19 ans, évolutions récentes, ESCAPAD (2002). Paris: OFDT.
2. Hibell, B., Guttormsson, U., Ahlström, S., et al. (2012), The 2011 ESPAD report: substance use among students in 36 European countries, The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs, Stockholm, Sweden.
3. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2017), Health and social responses to drug problems: a European guide, Publications Office of the European Union, Luxembourg.
4. Hibbel B. (2014) The 2012 ESPAD impact survey. EMCDDA, Lisbon.
5. Kafetzopoulos E. (2006) Risk and protective factors in adolescent and youth drug use. W: Young people and Drugs. Care and Treatment. Strasbourg. Pompidou Group, Council of Europe.
6. Okulicz-Kozaryn K., Sierosławski J. (2007) Validation of the „problematic use of narcotics” (PUN) screening test for drug using adolescents. *Addictive Behaviors* 32 (2007), 640-646.
7. Sierosławski J. (2004) Substancje psychoaktywne - postawy i zachowania Polaków. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych 2002. W: Postawy i zachowania Polaków wobec alkoholu i problemów alkoholowych. Warszawa, Wydawnictwo Edukacyjne PARPA, PARPA. ss. 11-74

8. Sierosławski J. (2013a) Młodzież gimnazjalna, a alkohol. W: J. Szymborski i W. Zatoński (Red.) Zdrowie dzieci i młodzieży w wymiarze socjomedycznym. ZDROWIE PUBLICZNE Monografie. Tom II. 2013. Wszechnica Polska, Szkoła Wyższa. Warszawa, str. 79-95.
9. Sierosławski J. (2013b) Używanie narkotyków przez pierwszoklasistów. W: J. Szymborski i W. Zatoński (Red.) Zdrowie dzieci i młodzieży w wymiarze socjomedycznym. ZDROWIE PUBLICZNE Monografie. Tom II. 2013. Wszechnica Polska, Szkoła Wyższa. Warszawa, str. 96-112.
10. Steiner S., Baumeister S. E. & Kraus L. (2008) Severity of Dependence Scale: Establishing a cut-off point for cannabis dependence in the German adult population. „Sucht”, 54, 557–563.